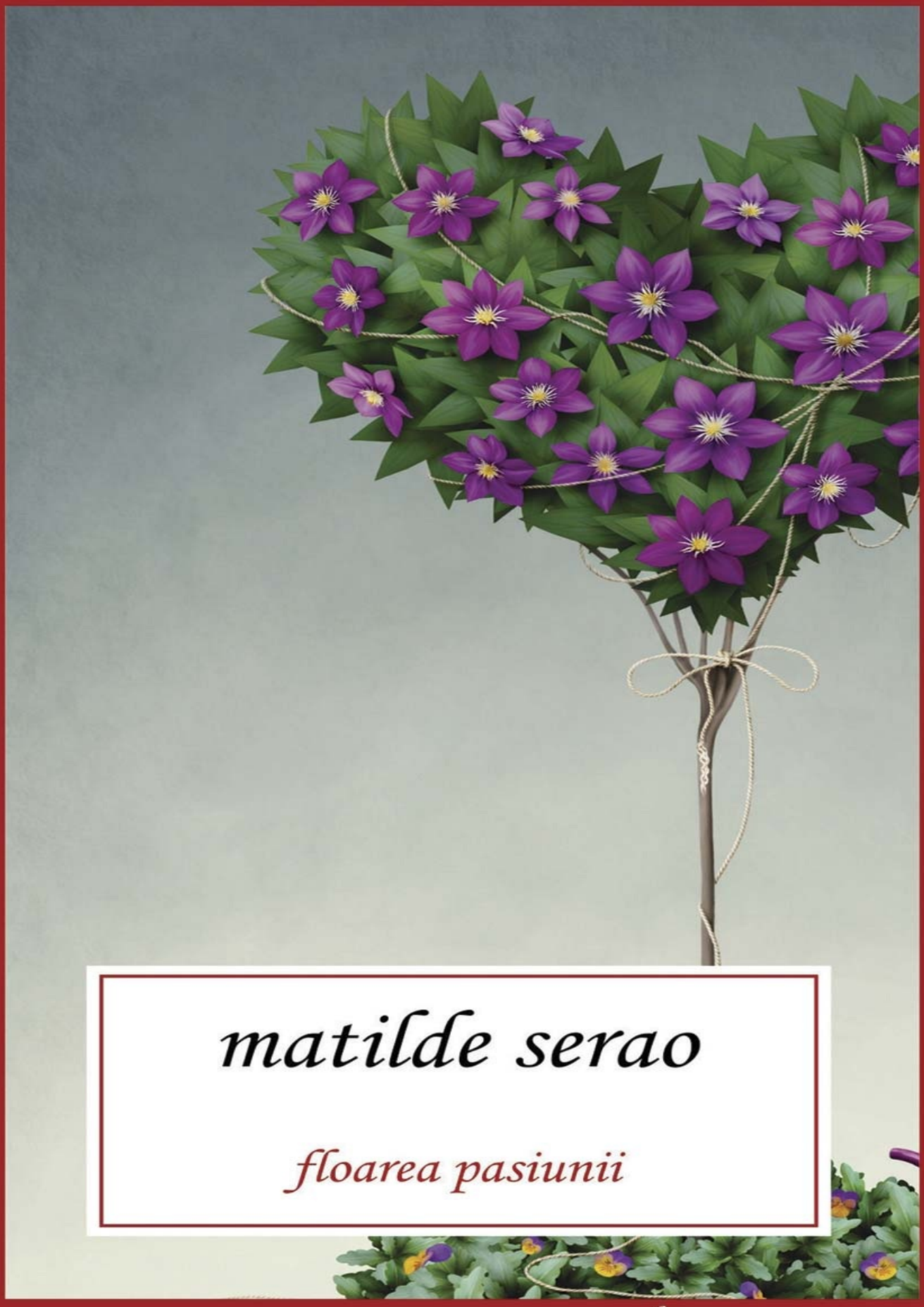

matilde serao

floarea pasiunii

Iubiri de altădată

Matilde Serao

Floarea pasiunii

Traducere din limba italiană şi note de
Camelia Zara

ALLFA
2013

EDITURA ALLFA

Această carte în format digital (e-book) intră sub incidenţa drepturilor de autor şi a fost creată exclusiv pentru a fi citită utilizând dispozitivul personal pe care a fost descărcată. Oricare alte metode de utilizare, dintre care fac parte împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială a textului, punerea acestuia la dispoziţia publicului, inclusiv prin intermediul Internetului sau a reţelelor de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme – altele decât cele pe care a fost descărcată – care permit recuperarea informaţiilor, revânzarea sau comercializarea sub orice formă a acestui text, precum şi alte fapte similare, săvârşite fără acordul scris al persoanei care deţine drepturile de autor, sunt o încălcare a legislaţiei referitoare la proprietatea intelectuală şi vor fi pedepsite penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

FIOR DI PASSIONE

Matilde Serao

FLOAREA PASIUNII

Matilde Serao

Copyright © 2013 Editura ALLFA

ISBN ePUB: 978-973-724-695-0

ISBN PDF: 978-973-724-694-3

ISBN Print: 978-973-724-471-0

Redactare: Crenguţa Năpristoc

Tehnoredactare: Liviu Stoica

Corectură: Iuliana Dumitru

Design copertă: Alexandru Novac

Editura ALLFA

Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,

sector 6, cod 060512 – Bucureşti

Tel.: 021 402 26 00

Fax: 021 402 26 10

Distribuţie:

021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi:

comenzi@all.ro

www.all.ro

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

Matilde Serao

Matilde Serao, jurnalistă şi scriitoare, s-a născut în 1856, în Grecia, tatăl ei fiind italian, iar mama grecoaică. În 1860, familia se stabileşte în Italia, la Napoli. Matilde Serao a lucrat ca ziaristă şi institutoare, o perioadă marcată de privaţiuni şi reflectată în prefaţa volumului de povestiri *Leggende Napolitane* (1881). În 1892, a fondat la Napoli, împreună cu Edoardo Scarfoglio, ziarul *Il Mattino*, care a devenit cel mai important şi mai citit cotidian din sudul Italiei. Printre cele mai cunoscute romane şi volume de povestiri ale sale se numără *Cuore infermo* (1881), *Floarea pasiunii* (*Fior di passione*, 1883, Editura ALLFA, 2013), *Piccole anime* (1883), *La Virtù di checchina* (1884), *Il ventre di Napoli* (1884), *La conquista di Roma* (1885), *All'erta sentinella!* (1889), *Il paese di cuccagna* (1891), *Castigo* (1893) şi *La ballerina* (1899). S-a stins din viaţă în 1927, la Napoli.

Roman de dragoste

I

Fulvio se aplecă, luă din mâna Paolei îngheţata pe care aceasta, zâmbind nespus de duios, i-o întindea şi, privind-o în ochi, îi spuse:

— Vă iubesc.

— Nu trebuie să mă iubiţi, murmură ea fără să-şi piardă cumpătul, continuând să zâmbească.

— De ce?

— Pentru că am bărbat, replică ea placid.

— Nu contează!

Şi ochii lui Fulvio, de un albastru întunecat, sclipiră de pasiune. Ea rămase în faţa lui, fără să arate nici cea mai mică tulburare, încă zâmbind, toată îmbujorată, cu frumoasele braţe albe ieşind de sub dantela neagră a mânecilor. Pe dantela neagră şi pe braţele albe scânteiau brăţările cu nestemate: îi căzuseră la încheietura mâinii, iar ea căuta să le ridice înapoi spre cot, cu multă grijă, jucându-se cu lănţişoarele de aur, cu cerculeţele subţiri. Iritat, Fulvio bătea cu linguriţa în farfurioara îngheţatei:

— Plecaţi, murmură dintr-odată, sufocându-se de mânie, sunteţi o femeie odioasă, vă detest!

Paola dădu din cap, aşa cum ai face pentru un bolnav incurabil, şi se îndepărtă de Fulvio. Musafirii se strângeau în jurul pianului la care un instrumentist tânăr, palid, cu un ciuf des de păr negru pe frunte, acompania cântarea unei fete firave, îmbrăcată în alb, cu o voce slabă, dar plăcută, care interpreta o romanţă de Bizet. Romanţa avea un caracter oriental, o cantilenă bizară, uneori plină de triluri vesele, alteori plină de lungi suspine: şi două sau trei doamne se moleşeau, lăsând să se topească îngheţata în farfurioară, absorbite de tânguirea delicată a tinerei orientale; soţul Paolei se legăna într-un fotoliu, fumând liniştit, privind cu ochi distraţi silueta suplă a soţiei sale, îmbrăcată toată în negru, toată scânteind de perle negre. Briza marină răcoroasă intra prin cele patru ferestre ale acelui lung salon: sprijinit de pervaz, Fulvio privea pierdut marea. Acum Paola le oferea ţigări tinerilor şi doamnelor care îndrăzneau să fumeze. Iar mâna care întindea portţigaretul era atât de albă, atât de fină, încât Fulvio simţi că se topeşte de tandreţe.

— Iertaţi-mă, făcu el, ridicându-şi spre ea ochii rugători.

— Prietene, n-am ce să vă iert, spuse Paola suav.

— Sunt o brută: dumneavoastră sunteţi bună.

— Nu, nu, zise ea şi dădu să se retragă.

— Nu rămâneţi niciodată o clipă lângă mine, murmură el cu voce plângătoare.

— Nu pot, prietene: aceşti domni vor să fumeze. Iată-l pe soţul meu fără ţigări...

Se retrase, graţioasă, şi îi oferi ţigările soţului ei, zâmbindu-i. Soţul o privi liniştit, cu aerul satisfăcut al omului imperturbabil de fericit, şi îşi alese ţigara, jucându-se cu degetele soţiei. Păreau că îşi spun multe lucruri, soţul şi soţia, multe lucruri pline de iubire: şi erau atât de tineri, atât de frumoşi, încât prietenii lor îi priveau cu bunăvoinţă, aşa cum ai privi doi logodnici. Singur-singurel rezemat de pervaz, Fulvio se uita ţintă la scena aceasta şi se îngălbeni: făcu doi sau trei paşi în faţă. Dar, iat-o, ea venea din nou spre el, zveltă, uşoară:

— Vi s-a stins ţigara: doriţi un foc?

— Nu vă e teamă, făcu el printre dinţi, dar cu cel mai amabil dintre zâmbete, nu vă e teamă că vă omor soţul?

— Ţigareta s-a stins...

— O să vedeţi că-l omor, doamnă.

Fără să-i mai spună ceva, devenind un pic serioasă, Paola se îndepărtă încet de el, ca şi cum o vorbă dureroasă ar fi lovit-o. Acum toţi o felicitau pe domnişoara Sofia, care interpretase atât de bine *Les adieux de l'hôtesse arabe:* iar tânăra firavă, cuprinsă de melancolie, surâdea modest.

— Vă place Bizet? îl întrebă Sofia pe Fulvio, care li se alăturase celorlalţi invitaţi.

— Bizet? făcu el buimac.

— Da: vă întrebam dacă vă place.

— Mult, susură el distrat.

Tânăra firavă şi abătută îl privi şi repetă, ca pentru sine, primele cuvinte din romanţa franţuzească:

— *Puisque rien ne t'arrête...*[1]↓

Dar el nu auzi, adâncit în gândurile sale.

— ... *adieu bel étranger*[2]↓, încheie Sofia încet.

În jurul pianului, acum, se râdea. Instrumentistul tinerel, palid, cu ciuful des de păr negru pe frunte, venit de puţin timp din Londra, le povestea prietenilor săi napolitani încăpăţânarea acelor *misses* şi *mistresses*[3]↓ englezoaice de a învăţa pateticele romanţe italieneşti: le imita grimasele şi schimonosirile într-un mod vivace, cu însufleţirea napolitanului care se răzbuna pentru lunga perioadă de negură suportată fără nicio tragere de inimă. Toţi râdeau, îndeosebi soţul Paolei: Paola, în picioare, îşi făcea vânt cu evantaiul mare din satin negru, pe care un pictor fantezist desenase un peisaj selenar. Iar Fulvio, neputând vorbi, o privea pe Paola: o privea cu atâta intensitate, cu atâta ardoare, încât pleoapele ei clipiră de două sau de trei ori, aproape stânjenită. Însă el nu se tulbură, sedus, hipnotizat, sorbind din ochii ei, care nu îl priveau, fascinaţia invincibilă: iar ea, cu naturaleţe, ca şi cum lumina excesivă ar fi deranjat-o, înălţă evantaiul larg din satin negru şi îşi ascunse chipul. Acum Fulvio nu mai vedea decât bustul scânteietor de perle negre şi mâna subţire ridicată, degetele care ţineau lamelele negre ale evantaiului: un voal de satin negru îi ascundea faţa Paolei. Toţi râdeau de caricaturile maestrului de muzică; Fulvio avea ochii plini de lacrimi. Sofia îl privea cu un surâs firav, melancolic.

Dar un sunet delicat de mandolină intră pe ferestrele care dădeau spre mare: râsetele încetară, toţi ciuliră urechile. Sunetul se apropia, iar invitaţii, ca atraşi, se îngrămădiră spre uşa care dădea pe terasă. Marea era neagră, în noaptea neagră: înalte, stelele tremurau pe cerul negru. Prin întunecimea mării trecea o bărcuţă, purtând la prora o făclie sângerie a cărei văpaie se reflecta în apă; pe bărcuţă cineva cânta la mandolină, dar nu se desluşea cine e; ceva alb fâlfâia, ca rochia. Şi făclia sângerie îşi reflecta lumina în mare, mandolina invizibilă se lamenta, umbra albă era nemişcată şi bărcuţa aluneca; o tăcere cuprinsese grupul cel vesel.

— E o romanţă în acţiune, spuse maestrul de muzică, spărgând liniştea.

— Duet de dragoste! strigă un tânăr.

— Să nu-i deranjăm, zise Paola suav.

— Hei, voi din barcă, strigă soţul Paolei, ca pentru a-şi contrazice nevasta, bună seara, bună seara, distraţi-vă!

Tot grupul repetă:

— Bună seara, bună seara, distraţi-vă!

Imediat, scufundându-se în mare, văpaia roşie se stinse, mandolina tăcu, iar bărcuţa vâsli în tenebre şi în tăcere.

— Prea multă înfumurare, sau nişte îndrăgostiţi! strigă soţul Paolei.

— Ferice de ei, zise Fulvio.

— De ce-i invidiezi? întrebă pianistul. Napoli are plajele ei pline de bărcuţe şi casele ei pline de rochii

albe.

— Şi nici mandolinele nu-i lipsesc, adăugă soţul Paolei.

— Ce mă interesează de bărcuţă şi de muzică şi de rochia albă! Acei oameni se iubesc: eu îi invidiez.

— Oh, sentimentalul, sentimentalul! exclamară doi sau trei.

— Iubirea e un lucru minunat! zise Fulvio, cu o convingere profundă.

— Ce descoperire, pe cinstea mea! strigă soţul Paolei.

— Trebuie să vă luaţi nevastă, zise pianistul. Fulvio, uită-te la doamna Paola şi la soţul ei: trebuie să-ţi iei nevastă.

— Trebuie să vă luaţi nevastă, repetă Paola suav.

— Trebuie să mor, şopti Fulvio.

Dar prietenii şi prietenele intrau înapoi în salon: se organiza, pentru seara următoare, o excursie pe mare, cu două bărcuţe, cu muzică. Nu era mai bine dacă se aştepta să răsară luna? Ba nu, excursiile cu lună sunt vulgare, nu ţi-e frică de nimic, se vede prea clar: e mai bine să se navigheze în noapte, ca bărcuţa amanţilor. Asta spuneau doamnele; domnii propuneau să ia cu ei merinde pentru cină. În pragul uşii, spre terasă, Paola îi spuse lui Fulvio, de la depărtare:

— Sunteţi şi dumneavoastră pentru excursie?

— Nu, nu, ascultaţi... zise el cu vocea sufocată.

Însă ea nu ieşi pe terasă. Câteva doamne vorbeau de plecare: dar pentru a mai reţine invitaţii puţin, Sofia începu să cânte valsul *Umbrei din Dinorah*. Lumea, în picioare, asculta: însă vocea slabă şi diafană a fetei nu reuşea să execute acele triluri complicate, acele răspunsuri ale ecoului. Cu toate acestea, cânta acel vals ca şi cum ar fi plâns; şi, într-adevăr, acea muzică, care era tânguirea unei iluzii, părea un suspin de dulce nebunie.

— Daţi-mi înapoi evantaiul, îi zise Paola duios lui Fulvio, care stătea singur-singurel pe terasă.

— Nu, dacă nu mă ascultaţi, zise el, ţinând evantaiul strâns peste buze.

— Daţi-mi înapoi evantaiul! repetă ea cu hotărâre şi delicateţe.

— Ascultaţi-mă, ascultaţi-mă, vă conjur, este un lucru extrem de grav...

Paola nu-i mai dădu atenţie, intrând din nou în salon: acum chelnerul servea pahare pline cu malaga în care plutea un cub de gheaţă, iar ea se învârtea atentă, zâmbitoare, senină. Când îşi termină turul, îşi aminti fireşte de celălalt oaspete al său, care stătea singur, în umbră, pe terasă, între negreala cerului şi cea a mării.

— Daţi-mi evantaiul, prietene!

— Ascultaţi-mă... zise el din nou.

Şi vocea îi era atât de plină de durere, încât ea se opri. Acum, în sală, cu noua veselie adusă de vin, toată lumea cânta în cor. Ea asculta cuvintele lui Fulvio.

— Ascultaţi! Trebuie să vă vorbesc. Trebuie să vă spun lucruri foarte grave. Nu mă întrerupeţi, Paola, vă rog! Ascultaţi: am să vă spun, să vă spun atâtea lucruri. Dar o s-o fac curând, nu vă-ndoiţi! Acum nu pot. Dincolo este lume, lume fericită: eu sunt cât se poate de nefericit, Paola, dacă dumneavoastră n-ascultaţi ceea ce am să vă spun. Fiţi răbdătoare, vă rog! Eu sufăr mult. Dumneavoastră nu suferiţi, ştiu asta: dar sunteţi compătimitoare. Doresc să vă vorbesc, aşadar. Trebuie să fim singuri. Ascultaţi! Eu n-o să părăsesc această terasă. Închideţi uşa, o să creadă că am plecat. Vă rog, închideţi-o! Soţul dumneavoastră o să se ducă la culcare... şi eu vreau să vă vorbesc. O să aştept aici, cât veţi vrea. După ce el doarme, veniţi!

— N-o să vin, zise ea suav.

— Ascultaţi, Paola, eu sunt ca pe moarte. Dincolo se cântă şi se dansează; aici aveţi un om în agonie.

— N-o să vin, repetă ea fără să se tulbure.

— Mai ascultaţi! Vă conjur, în numele conştiinţei dumneavoastră de femeie onestă, al virtuţii dumneavoastră de tânără şi de soţie, al gingăşiei şi al milei dumneavoastră, nu-mi refuzaţi această ultimă favoare...

— N-o să vin.

— Dacă nu veniţi, eu mă omor, Paola!

Ea îl privi o fracţiune de secundă.

— Eu mă omor, Paola, dacă nu veniţi! Sunteţi o creştină. N-o să lăsaţi un om să moară astfel!

— O să vin, zise ea.

II

Şi se duse. Noaptea era adâncă, iar în golful napolitan, la mare depărtare, scânteiau stelele: pe strada pustie din Posillipo, care se întindea sub terasa vilei, un şir de felinare se aşternea până la Napoli: profundă era singurătatea, profundă liniştea. Obloanele balconului, care dădeau spre terasă, se întredeschiseră încet şi o umbră albă, uşoară-uşoară, alunecă până la Fulvio, care aştepta de trei ore.

— Mulţumesc, zise el, încercând să vadă chipul Paolei în întuneric.

— Suntem în pericol de moarte, răspunse ea cu multă gingăşie.

— Ştiu, răspunse el şi îşi înclină capul.

Apoi amuţi. Din momentul în care îi smulsese Paolei fatala promisiune, pasiunea lui era într-o stare de exaltare. În prima oră de aşteptare nu făcuse altceva decât să-şi repete, frenetic, năvalnic, ceea ce voia să-i spună Paolei; şi anumite cuvinte, anumite fraze, murmurate în şoaptă, îl sufocaseră de emoţie. Ea încă nu venea. Auzea cum se duceau încolo şi încoace, prin casă, servitorii dereticând camerele, închizând ferestrele: auzea vocea liniştită a Paolei şi a soţului său, care discutau; dar nu putea desluşi cuvintele. Apoi totul fu închis, se stinseră luminile, o linişte adâncă se aşternu. Începu să tremure de nerăbdare, neîndrăznind să se mişte, ghemuit la locul său, cu nervii vibrând, repetând confuz, pe bucăţi, ceea ce voia să-i spună Paolei, aşa cum un copil disperat încearcă zadarnic să reproducă lecţia învăţată pe de rost. Paola nu venea. Numărase de o sută de ori felinarele cu gaz de pe strada din Posillipo: erau treizeci şi trei, celelalte se pierdeau într-un şirag de lumină. Pentru a păcăli timpul, se gândi să numere stelele, dar se rătăci în ele. Câte ore trecuseră? Noaptea aceea era aşadar eternă? O disperare resemnată îl cuprinse, îl doborî: poate că Paola nu va veni. Lui nu-i mai rămânea decât să se arunce în gol, în mare: în vecii vecilor nu ar fi lăsat să-l prindă lumina zilei, soarele, pe acea terasă. Şi acea idee, acea soluţie îl liniştiră. O moleşeală profundă îl copleşi şi nu mai ştiu nimic nici de timp, nici de spaţiu. Într-atât, încât deschiderea balconului şi umbra Paolei abia dacă îl făcură să tresară. Acum nu mai găsea nimic de spus. Se sfârşise totul, putea să se arunce în gol, în marea neagră.

— Ce aveţi să-mi spuneţi, prietene?

— Că vă iubesc.

— Mi-aţi spus-o deja. Nimic altceva? întrebă ea şi dădu să plece.

— Vă iubesc, vă iubesc, vă iubesc!

— Prietene, soţul meu doarme alături. Dacă un ţânţar îşi face auzit bâzâitul, dacă scârţâie o mobilă, dacă vocea dumitale sau a mea se ridică un pic, el se trezeşte. O să vină aici: iar noi o să murim.

— Asta caut, murmură cu voce gravă.

— Aş muri pentru dumneavoastră, dacă v-aş iubi. Dar nu vă iubesc.

— Şi atunci de ce vă expuneţi morţii?

— Din milă.

— Nu simţiţi nimic altceva pentru mine?

— Prietenie şi milă.
— Voi, femeile, sunteţi infame.
— Sărmane Fulvio! făcu ea cu multă gingăşie.
— Vă interzic să mă compătimiţi! Trebuie să mă iubiţi, înţelegeţi? Asta am venit să vă spun.
— Nu pot să vă iubesc.
— Trebuie! Am dreptul să fiu iubit. Oh, dumneavoastră credeţi că existenţa unui bărbat nu-nseamnă nimic? Credeţi că nu-nseamnă nimic să treceţi pe lângă un bărbat şi să-i luaţi totul? Credeţi că nu-nseamnă nimic să-l faceţi să îngheţe de frig şi apoi să-l aprindeţi, provocându-i o febră care nu se mai domoleşte niciodată? Credeţi că o femeie poate să privească cu gingăşie, să zâmbească cu gingăşie, să vorbească cu gingăşie şi să rămână nepedepsită, aşa cum dumneavoastră priviţi, zâmbiţi şi vorbiţi? Oh, gingăşie blestemată, gingăşie blestemată!

În ciuda faptului că era foarte aproape de ea şi aproape că-i intuia expresia chipului, nu văzu lacrimile care i se iviseră în ochi.

— Pentru că, în fond, eu eram o fiinţă fericită. Mă bucuram de tinereţe şi de soare, de frumuseţea ţinutului meu şi de compania prietenilor mei! Aveam acea indiferenţă senină, cea mai mare fericire umană. Eram egoist, dar liniştit: mă lăsam iubit, sau nu căutam să mă iubească cineva. Senin, senin ca Zeus!
— Fie ca Dumnezeu să vă poată reda seninătatea! murmură ea cu duioşie.
— Dumnezeu... eu nu Îl rog!
— Îl rog eu, mereu, să vă dea pacea.
— Oh, femeie ipocrită! Nu vă bateţi joc şi de Domnul, aşa cum vă bateţi joc de mine! Ascultaţi! Dumneavoastră trebuie să mă iubiţi, neapărat! Vă iubesc prea mult pentru a nu fi iubit. Ar fi o nedreptate imensă. Nu există astfel de nedreptăţi în lume. Lumea este echilibrată, totul se compensează. Înflăcărarea mea e prea vie ca să nu vă aprindă. Trebuie să mă iubiţi! O să vă lăsaţi soţul, mama, casa, servitorii, tot ceea ce aţi iubit, tot ceea ce aţi adorat, şi o să veniţi cu mine. O să plecăm departe. O să fim destul de fericiţi, destul de fericiţi, o să vedeţi! O să fim şi nefericiţi, ştiu, dar nu contează, aşa e viaţa. Pasiunea e mai puternică decât noi. Eu vă ador, Paola, să plecăm împreună!
— Dumneavoastră sunteţi nebun, prietene! zise ea rezemându-şi cotul pe parapet şi privind marea de dedesubt.
— Ba nu, sau, dacă preferaţi, sunt nebun. Nu contează. Cert e că nu pot trăi fără dumneavoastră. Cert este că am nevoie de dumneavoastră. Cert este că vă doresc. Nimeni nu vă doreşte ca mine: acum nimic nu mai rezistă magnetismului voinţei, aceasta ar lichefia diamantul şi ar frânge fierul. Sunteţi femeie, sunteţi făcută din carne şi oase, simţiţi, iubiţi, urâţi, o să simţiţi magnetismul sufletului meu care vă doreşte. Soţul dumneavoastră vă are, dar nu vă doreşte: e o bestie. Îl urăsc cu ferocitate. Am vrut să-l ucid în seara asta: o s-o fac mâine dacă nu veniţi cu mine. Dar o să veniţi! Aţi venit pe terasă, o să veniţi cu mine. Să mergem!

Şi o luă de mână, hotărât, pentru a o duce cu el.

— Nu, zise ea.
— Veniţi!
— Nu.
— De ce?
— Pentru că nu vă iubesc.
— Oh, Paola, nu vorbiţi aşa! izbucni Fulvio cu voce plângătoare.
— Cum vreţi să vorbesc?
— Tăceţi, mai bine! Sunetul vocii atât de dulce şi atât de rece mă disperă. Tăceţi, vă rog!

Ea tăcu. Fulvio se aruncase cu braţele şi cu capul pe parapet, scuturat de spasme. Ea îşi lăsă capul în piept, ca şi cum ar fi cugetat profund. O trăsură trecu pe strada din Posillipo, la trap, şi ecoul unor hohote de râs ajunse la ei. Paola îşi ridică capul.

— Nu plângeţi, Fulvio!

— Nu plâng, zise el disperat.

— Fiţi puternic!

— Sunt destul de puternic.

— Ascultaţi, ascultaţi ce vă spune prietena dumneavoastră! O să vă vindecaţi cu uşurinţă.

— Ba nu, niciodată!

— O să vă vindecaţi. Sunteţi cinstit?

— Sunt.

— În cazul ăsta, o să vă vindecaţi. Pasiunea este un lucru necinstit. Vedeţi, eu am bărbat. Răspunsul ăsta pare vulgar: e cinstit, însă. Când suntem tinere, mama ne spune: trebuie să iubiţi omul pe care-l luaţi de bărbat. Dacă nu-l puteţi iubi, trebuie măcar să-l respectaţi, trebuie să-i fiţi credincioase şi ascultătoare, să-i păstraţi corpul şi sufletul vostru, chiar şi cu preţul de a muri de durere. Şi mama nu doar spune aceste cuvinte, ci ne dă şi exemplu, în fiecare zi. Această datorie de cinste, această tradiţie de fidelitate, această moştenire de virtute ne sunt transmise în sânge, din mamă în fiică. Nu e nimic sublim aici: e o datorie, se îndeplineşte.

— Şi se moare, Paola.

— Nu se moare. Pasiunea, oarbă, jigneşte soţul, bunul soţ care doarme alături, calm, încrezător, fără nicio suspiciune. Asta e marea nedreptate. Pentru că, în fond, bărbatul care se însoară, chiar şi atunci când face o căsătorie din interes sau din ambiţie, face un sacrificiu mare. El ne încredinţează numele său şi inima sa; ne dăruieşte credinţa şi libertatea sa; se leagă printr-un jurământ indisolubil; începe să muncească pentru noi şi pentru fiii noştri, cu umilinţă şi măreţie. Noi suntem consolarea şi gloria lui; noi reprezentăm pentru el cele mai dulci şi mai sigure satisfacţii; ziua lui trece cu dorinţa de a ne regăsi, de a ne revedea; orele cele mai dragi lui sunt în casă, în braţele noastre. Ah, ce tezaur de sacrificii mici şi mari este dragostea unui soţ! Dumneavoastră le ignoraţi. Pasiunea ignoră totul: nu se cunoaşte nici măcar pe ea însăşi.

— Soţii îşi înşală soţiile, murmură el ca buimac.

— Le înşală, dar le iubesc. Nimic nu poate rupe această legătură profundă, intimă, făcută din vorbe şi din lacrimi, din sărutări şi din suspine; nimic nu poate rupe acest legământ care a pătruns în inimă şi în simţuri. Dar iată pasiunea: ea vrea să distrugă relaţia sacră, vrea să rupă legământul sacru. Cine sunteţi dumneavoastră? Un tinerel, un bărbat, o fiinţă oarecare, din infinita umanitate: departe de mine, străin de mine. Treceţi pe strada mea: eu, poate, trec pe a dumneavoastră. Şi imediat mă iubiţi. Ce-aţi făcut pentru mine? Nimic. Ce puteţi face? Nimic. Adică, mult. Am un nume, vreţi să mi-l luaţi; am o onoare, vreţi s-o arunc ca pe o cârpă; am respectul prietenilor, trebuie să-l desconsider; am încrederea soţului meu, trebuie s-o înşel; am pacea conştiinţei mele, trebuie s-o pierd pentru totdeauna. De ce? De ce mă iubiţi? Şi cel care doarme alături, atât de liniştit, mă iubeşte.

— Nu-i adevărat!

— Ce ştiţi dumneavoastră? Numai noi, femeile, ştim cine ne iubeşte. Vorbiţi de drepturi? Oh, biet om care dormi, du-te, adoră o femeie şi ia-o de soţie; dăruieşte-i cea mai bună parte din viaţa ta; pune-ţi în ea toată speranţa; fii pentru ea frate, tată, soţ, amant, prieten, călăuzitor, infirmier; suferă pentru ea, cu trup şi suflet! Şi vine un străin, un egoist subjugat de capricii, un om care n-a făcut nimic, care-i oferă femeii tale o viaţă de dezonoare, vine şi vrea să-ţi ia tot, cu forţa! Dumneavoastră vorbiţi de nedreptate? Ce faceţi aici? De ce binevoiesc să vă ascult, să mă apăr, să vă dau explicaţii? Nu ştiu cine sunteţi; nu vă cunosc.

Daţi-vă la o parte din drumul meu! Plecaţi!

— Dumneavoastră nu mă iubiţi, Paola, asta-i tot.

— Acesta e adevărul, nu vă iubesc.

Dar o lumină fugitivă venind din camera soţului îi surprinse pe amândoi. O scânteiere extrem de scurtă; apoi din nou umbră. Fulvio şi Paola se priviră, se înţeleseră. Şi placid, duios, ca şi cum ar fi fost pe moarte, ea zise:

— Binecuvântată Fecioară Maria, îţi încredinţez sufletul meu!

În şoaptă, se rugă. Fulvio tăcu, aşteptând. Dar niciun zgomot nu se auzi, nicio lumină nu se aprinse, nimeni nu veni. Se înşelaseră. Rămaseră aşa timp îndelungat. El nu cuteza să întrerupă acea linişte, nu cuteza să spună ultimul cuvânt. Totul i se părea năruit împrejur, în noaptea neagră; şi nu putea merge printre dărâmături. Mai mult, ridicându-şi ochii, simţi cum ochii ei îl interoghează dornici să pun punct acelei situaţii.

— Ce trebuie să fac? întrebă el glacial.

— Să plecaţi, zise ea cu o duioşie imperturbabilă.

— Să plec, unde?

— Unde doriţi; dar să plecaţi.

— Destul de departe?

— Destul de departe.

— Pot să mă-ntorc?

— Nu.

— Peste câţiva ani?

— Nu, niciodată!

— Dumneavoastră ce veţi face aici?

— Anii o să treacă, apoi o să mor.

— N-o să vă mai văd niciodată, Paola?

— Niciodată.

— Asta-nseamnă moartea pentru mine.

Ea îşi deschise braţele, ca şi cum nu ar mai fi avut nimic de adăugat.

— Adio, aşadar!

— Adio!

Nu-şi dădură mâna. El se întoarse şi intră în salonul întunecat, mergând ca un somnambul. Ea ciuli urechile, ca pentru a-i auzi paşii traversând casa; şi rămase nemişcată, albă. Apoi îl văzu, de la terasă, mergând singur, pe strada din Posillipo, pierind în noapte singur, în umbră, ca un mort. Numai atunci Paola se întoarse. O voce în spatele ei zise:

— Paola, tu-l iubeşti pe Fulvio.

Ea îi răspunse soţului:

— Da.

Şi cele două disperări se priviră în ochi.

1↑ „Fiindcă nimic nu te împiedică…“ (fr. în original). (N. red.)

2↑ „…adio, străin frumos“ (fr. în original). (N. red.)

3↑ „Domnişoare“ şi „doamne“ (en. în original). (N. red.)

Paolo Spada

Bărbatul al cărui nume – nume poetic şi predestinat – îl citiţi deasupra era un scriitor de nuvele şi romane. Avea treizeci de ani, era scund, robust, îndesat, avea fruntea îngustă, ochii negri şi arzători, obrajii roşii, buzele cărnoase şi senzuale. Dacă există vreun tip de romancier imaginat de fetele şi femeile visătoare şi melancolice – păr negru şi ondulat, frunte nobilă, paloare arabă, privire contemplativă, mustaţă delicată, trup zvelt –, Paolo Spada nu se ridica la înălţimea acestui ideal fantezist. El dormea profund timp de şapte ore pe noapte, la micul dejun servea ouă, friptură, brânză şi vin, se plimba în sus şi în jos pe străzi la soare, lua un prânz copios, dansa, cânta la pian, se ducea la poligon, patina, le făcea curte doamnelor – cum face orice tânăr admirabil, voinic şi bine-crescut. Cât despre starea lui de spirit, era mai mereu vesel, cu scurte accese de melancolie. Iubea compania bună, conversaţia inteligentă, muzica de cameră, femeile frumoase cu profil grecesc; nu avea nici credinţe, nici îndoieli: era indiferent. Din când în când, îşi schimba logodnica.

Acest gentilom cumsecade, atât de asemănător cu oricare altul din clasa lui, era romancier. Avea ingeniozitate; dar nu aceea care în mod comun este denumită astfel în Italia, pe care toţi o au la douăzeci şi doi de ani şi datorită căreia se scriu ode libere de orice regulă gramaticală, nuvele fără subiect şi tentative de comedie fără intrigă. Ci o ingeniozitate veritabilă, pură, clară, precisă, ceva care se asemăna în mod natural cu oţelul. Nicio morbiditate în inteligenţa sa, nicio nervozitate maladivă în fantezie: un echilibru mintal auster şi franc, o robusteţe aproape musculară în formă şi substanţă. Admira toţi scriitorii a căror ingeniozitate, din cauze misterioase, aproape totdeauna fiziologice, se transforma în boală; era plin de entuziasm faţă de viziunile înfricoşătoare, lugubre, sângeroase, dezolante, care ies din creierele alcoolizate de dragoste, de alcool sau de artă. Dar ceea ce adversarul dă adversarului este admiraţia de contrast, de opoziţie, salutul de spadă, omagiul de dreptate adus inamicului. Întrucât el, Paolo, era sănătos la minte şi la trup.

Astfel, calitatea sa cea mai mare era spiritul de observaţie. Acest tânăr vesel şi fără griji, care respira aerul şi miresmele prin nările fremătânde, care era mereu bine dispus şi care trecea de la o plăcere la alta, de la o impresie la alta cu o rapiditate tinerească, avea simţul sau intuiţia observaţiei. Când scria, părea că evocă scene trăite sau peisaje văzute. Nimic fantastic, nimic exagerat, nimic care să aducă a efort de imaginaţie. Arta sa era puternică, în adevăr şi în expresie. Însă nu exista poezie în ceea ce scria.

***

Şi totuşi acest Paolo Spada era cel mai mare visător pe care l-am întâlnit vreodată. Cunoştea voluptăţile secrete ale orelor solitare petrecute pe canapea, lungit, contemplând tavanul alb pe care era pictată o coroană de trandafiri. Cunoştea ondulaţiile moi ale plimbărilor lente prin casă, în faţa unui tablou, a unui portret, lângă şemineu, la pervazul balconului. Cunoştea secretul plimbărilor agitate, în sus şi în jos prin încăperi, cu capul plecat şi pumnii strânşi în buzunare, fără să vadă nimic, lovindu-se de mobilă, rostind câte un cuvânt cu voce tare. În ceasurile acelea uşa lui era închisă: nici prieteni, nici femei nu puteau să intre. El visa! Şi era un vis atât de puţin vag, atât de puţin fluctuant, atât de viu, atât de adevărat, atât de palpabil, încât aproape că întindea mâinile să-l apuce. Toate contururile visului erau definite, precise, cu o claritate a liniilor aproape prea puternică, cu o accentuare energică pe fundal. Peisajul i se revela până în cele mai intime părţi, cele mai obscure profunzimi, cele mai nemărginite vastităţi; el îl vedea ca într-un tablou, ba chiar mai bine decât într-un tablou, cum e natura. Vedea scena desfăşurându-se în faţa ochilor săi, cu personajele care discutau, acţionau, se mişcau, se îmbrăţişau, se omorau, mai bine decât pe o

scenă, ca în viaţă. El palpita, fremăta, nu cuteza să se mişte, nu cuteza să respire; era emoţionat, febril în faţa visului său care era viaţă.

Dar punctul cel mai înalt de vis şi realitate pe care îl atingea era în creaţia personajelor. Le *vedea*; îi apăreau, dar nu ca nişte fantome, ci ca persoane vii, îl priveau, îi vorbeau, trăiau cu el, cu chipul pe care el li-l dădea, cu acel corp, cu acele haine, cu acea privire, cu acea voce. Femeile mai ales. Veneau să-l viziteze în ceasurile sale de visare fete şatene, cu ochii plini de lumină şi bunătate, cu zâmbete simple, femei blonde şi delicate, cu mişcări graţioase, cu buze de carmin, femei brunete şi splendide, cu ochi mari de baiaderă, cu guri provocatoare şi voluptuoase, fecioare palide şi mistice, cu chipuri livide şi trupuri slabe, păcătoase cu ochii vopsiţi şi obrajii cenuşii. Veneau în rochiile lor de satin, de lână, de brocart, din zdrenţe, din pânză, din dantele, toate strălucind de frumuseţe, zâmbind cu bunătate, degajând melancolie, emanând parfumul cerului sau parfumul vinovăţiei. Veneau la el, se aşezau, îşi povesteau viaţa, plângeau, râdeau, îşi rezemau capul pe genunchii lui, fredonau un cântecel, murmurau versuri pline de durere, cântau la harpă o tarantelă[4]↓, rupeau petalele florilor, apoi, ca Ofelia, plecau pentru a se reîntoarce. El le cunoştea, le chema pe nume, le ştia viaţa. Câte una, cea mai ireal de frumoasă, cea mai misterios de încântătoare, cea mai veselă sau cea mai tristă, îl îmbrăţişa şi îl săruta uşor pe frunte, fiindcă el o iubea.

***

Prima sa carte de povestiri, toate inedite, pe care nu dorise să le publice mai întâi în gazete, cum se obişnuia, făcu mare vâlvă şi stârni multe discuţii. Nimeni însă nu putea nega forţa scriitorului, virilitatea intensă a artei sale, puritatea şi simplitatea mijloacelor artistice. Ca în toate cărţile de debut, era o abundenţă de idei, o pădure deasă şi întortocheată, toată numai lăstăriş, o condensare de gânduri puternice, cărnoase. Ca în toate cărţile de debut, toate defectele de formă erau salvate de avântul care lua totul după sine, de căldura transmisă cititorului. Această carte robustă şi virginală avu publicul de partea ei. Şi spre sfârşitul fiecărei povestiri se observa în scriitor, şi se transmitea cititorului, un sentiment de indispoziţie, ca o stânjeneală dureroasă, ca un gând latent care vine să te distragă de la gândurile active. Apoi povestirile se terminau, ca retezate, fără concluzie, aproape aruncate cu dispreţ. În special una, despre o călugăriţă îndrăgostită, se încheia atât de brusc, atât de prost, încât critica vrăjmaşă văzu în acel lucru o gravă scăpare. Critica favorabilă răspunse că era vorba de înfumurare artistică – şi multora le păru astfel şi toţi se liniştiră, aşteptând primul roman al lui Paolo Spada.

Fu în schimb o nuvelă de o sută optzeci de pagini, interesantă, intensă, scrisă cu o conştiinţă profundă de povestitor. Niciodată nu se mai văzuse îmbinată atâta intensitate cu atâta graţie. Era o operă aşezată, dar proaspătă. Spre penultimul capitol, toate aceste calităţi se pierdeau în mod deplorabil, dispăreau. Se vedea limpede impasul unui începător care nu ştie cum să se elibereze; în ultimul capitol protagonista trebuia *neapărat* să moară: în schimb, nu se ştie cum, nu se ştie de ce, nu murea, era bine sănătoasă şi se căsătorea cu un personaj oarecare. Era o vulgaritate nedemnă de un artist. După multe laude pentru începutul povestirii, toţi blamau cu vehemenţă sfârşitul.

Însă după aceea fu mereu la fel în romanele lui Paolo Spada: protagonistele sale frumoase, bune, rele, umane, simpatice pe toată durata povestirii deveneau la final triviale şi ridicole. Cea care se sinucidea nu ştia să se sinucidă îndeajuns de bine pentru a muri; cea care era distrusă de o ftizie de gradul trei găsea un medicament miraculos care o salva şi se mărita cu doctorul; cea care era afectată de meningită urma un tratament agresiv cu chinină şi se vindeca; cea care pentru o iubire trădată ajungea la disperarea cea din urmă şi la dorinţa de moarte se consola fără un motiv anume, în mod burghez. Apoi altele, ca în primele nuvele, dispăreau brusc şi nu se mai ştia nimic de ele. Astfel, o întreagă dramă psihologică spasmodică se rezolva printr-o căsătorie şi o plimbare în aer liber. În acest fel, toată opera de artă era stricată,

distrusă de finalul ilogic, absurd, burghez. Astfel, acea parte finală, în care toată iscusinţa artistului se pierdea, distrugea cartea. Se spuse despre el că e slab, că ingeniozitatea lui are intervale lucide, cu alternări de tenebră. Se spuse despre el că ştie să înceapă cărţile, dar nu şi să le termine. Legenda rămase. Şi reputaţia romancierului Paolo Spada se rătăci printre infinitele mediocrităţi care năpăstuiesc arta.

***

Eu i-am aflat secretul. Într-o seară, într-un moment de expansiune amicală, în timp ce îl interogam din ochi fără să vorbesc, el îmi istorisi, îndelung şi cu fraze entuziaste, un întreg nou roman de-al său. L-am lăsat să vorbească, admirându-i acea fizionomie robustă de om voinic care se însenineză.

— Şi protagonista, cum sfârşeşte? am întrebat.

Dar m-am căit imediat, văzându-l că păleşte.

— Nu ştiu, răspunse vag, nu ştiu.

— Ascultă, reluă după o tăcere dureroasă, ascultă-mă, fiindcă o să-ţi spun ceva ce n-am mai spus nimănui. O să-ţi explic care e chinul existenţei mele, care e ruina idealului meu de artist. Ascultă! Pentru mine, visul a ceea ce scriu e atât de adevărat, încât e la fel ca viaţa. Eroii mei trăiesc în jurul meu. Femeile mele trăiesc în mine, cu mine, pentru mine. Eu le evoc, ele vin. Eu le-am creat, sunt viaţa mea, forma mea, îmi aparţin, ţin la mine, eu le iubesc fără oprelişti, fără măsură, cu cea mai oarbă pasiune, le iubesc. Iubita mea nu e Rosina pe care o cunoşti, ci Fulvia, al cărei creator şi amant sunt eu. Fulvia este figura ideală, mai femeie pentru mine decât Rosina. Eu scriu povestea lor, cuprins de o emoţie care mă sufocă, ca şi cum aş nara viaţa fiinţei pe care o ador. Scriu, scriu fericit, entuziasmat că fac cunoscute publicului frumuseţea şi dragostea lor, exaltat la ideea că aceste creaturi divine o să facă şi alte inimi să palpite. Alţii ca mine o să le iubească pe aceste tinere drăgăstoase, pe aceste femei pasionale. Eu încerc cea mai profundă plăcere pe care spiritul uman o poate încerca. Însă când viaţa lor decade, o angoasă subtilă mă stăpâneşte; eu le iubesc, nu le pot vedea cum decad; când sunt afectate de boala care trebuie să le răpună, le iubesc şi mă las răpus de melancolie; când se îndreaptă cu repeziciune spre catastrofa în care trebuie să piară, sunt copleşit de disperare, pentru că le iubesc. Apoi ar trebui să moară, dar eu le iubesc. Eu, care le iubesc, ar trebui să le ucid. Pe scurt sau în detaliu, ar trebui să le descriu agonia şi apoi să le omor. Nu pot. Inima mi se sfâşie şi nu pot. Mi se pare că ucid, pe la spate, o persoană vie şi sănătoasă; mi se pare că înec, într-un cotlon obscur, o femeie fără apărare; mi se pare că măcelăresc, în timpul nopţii, un copil. Nu pot să le ucid. De ce ar trebui să omor amanta frumoasă, bună, care nu m-a înşelat? Nu pot! Am oroare de mine şi nu pot. Aştept, mă gândesc, reflectez, mă chinui. Arta îmi spune: Fulvia trebuie să moară. Iar eu îi strig, plângând: Nu vreau moară! Arta îmi spune: Omoar-o! Iar eu mă consum de durere, strigând: Nu pot, fiindcă o iubesc! Aştept; o aşteptare chinuită. Nu apare nimic. Atunci îmi salvez creatura agonizantă în modul cel mai puţin artistic, cel mai vulgar cu putinţă. Ea trăieşte, eu mor. Nu e ridicol acest lucru? Dar e sfâşietor. Aceste figuri adorate, pe care eu nu ştiu să le ucid, ucid totul în mine: fericirea şi gloria. Eu mor de viaţa lor.

4↑ Dans popular napolitan, executat într-un ritm viu; melodie după care se execută acest dans. (N. tr.)

Pe mormânt

Acel pictor singular făcea tablouri singulare. Marele său merit era energia conceptului expus cu tărie prin forţa culorii. Tablourile sale nu plăceau tuturor, cu atât mai puţin celor care găseau satisfacţie în lucrări emfatice, vopsite şi pictate până la ultima linie; nu plăceau în special împătimiţilor de figuri elegante şi palide de acuarelă, celor care se extaziau în faţa tonurilor delicate ale unei oleografii. Cei care aveau aceste gusturi graţioase, delicate şi meschine găseau tablourile sale prea dure, prea puternice, prea pline de lucruri: se respira un aer prea încărcat de oxigen pentru plămânii lor slabi. Peisajele pictorului erau mereu contorsionate şi violente, cu liniile frânte; *Apusurile* lui erau tragice, ca şi cum un preaplin de pasiune s-ar fi depus în sângele coagulat al soarelui fără raze. *Interioarele* sale erau sumbre, un fundal uniform, fără concesii de formă, fără linguşiri de artist prea puţin conştiincios care pune în lumină un scaun sculptat sau un şemineu mai mare decât figurile din tabloul său. I se atribuia şi o anumită îngâmfare în desen, un mod bizar de a contorsiona perspectiva personajelor sale, o căutare a indivizilor gravi, care te pun pe gânduri. Tablourile sale aveau personalitate.

Pictorul era încă tânăr şi voinic, în ciuda celor opt sau zece ani de trudă continuă pentru a se face acceptat în această societate în care se pare că nu toţi se bucură de dreptul de a trăi. Nu făcuse decât să muncească, să muncească fără oprire, şi succesul venise încet, dar venise. Avea treizeci şi şase de ani, era înalt, vânjos, cu un cap puternic şi leonin, cu trăsături puţin rigide, cu nişte umeri uriaşi care rezistau la orice povară. Când era cuprins de elanul picturii, atunci rămânea douăsprezece ore în picioare, în faţa şevaletului, fără să simtă un strop de oboseală, fără să pălească. Pentru a regăsi un peisaj mergea ore în şir, căţărându-se pe stânci, coborând în prăpăstii, urcând în copaci, sărind peste ziduri, cu ideea încăpăţânată de a vedea ceea ce trebuia să picteze. Era constant, tenace, neînduplecat în voinţa sa.

La treizeci de ani se însurase cu o fiinţă mică, albă, slabă şi blondă, aproape o copilă, atât era de gingaşă, toată numai graţie, numai suavitate. În realitate, el n-ar fi cutezat să ceară în căsătorie acea poezie blondă şi delicată, el, un pictor necioplit şi uriaş. I se părea aproape că trebuia să frângă acea floricică plăpândă. Dar ea îl fermecă atât de tare cu expresiile ei infantile şi trilurile vocii sale de vrăbiuţă, încât el îndrăzni s-o ceară. I-o dădură. Era deja un pictor excelent, critica se ocupa serios de el, tablourile sale se vindeau imediat, nu la un preţ exagerat de mare, dar îndeajuns pentru a-i procura o bunăstare înfloritoare. Se însură cu năsturaşul lui de aur.

Era extrem de fericit acasă, întrucât Bianca, soţia, făcea în aşa fel încât el s-o găsească elegantă, mirosind a flori, caldă pe timpul iernii şi răcoroasă pe timpul verii; fiindcă el nu ştia nimic de gospodărie, de supărările mortale care chinuie mintea unui artist. Însă iubirea, unica şi profunda iubire a vieţii sale era acea tânără zveltă care se învârtea prin casă cu chipul ei luminos, cu ochii ei mari senini şi inocenţi. El o iubea ca un amant, ca un soţ, ca un frate, cu o dragoste făcută din ocrotire şi adoraţie.

Nu se ştie dacă ea l-a iubit vreodată pe pictor sau nu. Îl luase de bărbat. Toate laudele aduse marelui artist o exaltaseră probabil până la iubire; însă, după căsătorie, se obişnuise cu ele şi îi erau indiferente. Firește, ca multe femei, nu înţelegea deloc arta. I se părea un lucru de lux şi inutil. Când îşi vedea soţul îngândurat, agitat, ea ridica din umeri cu un mic gest de dispreţ. Înţelegea că tablourile aduceau bani, dar cei care le cumpărau i se păreau puţin nebuni. Când soţul îi povestea despre proiectul unui tablou, ea asculta, ascunzându-şi un căscat în spatele mânuţei. În cele din urmă, în toiul entuziasmului artistului creator, ea trântea aceste întrebări neliniştite:

— Crezi c-o să-i placă cuiva? Şi o să se vândă?

El era consternat. Soţia lui nu înţelegea, dar el tot o adora. Când îşi dădu seama că o irită povestindu-i

ideile sale, nu-i mai vorbi despre ele. Îşi ţinu pentru sine visele. De una singură acasă, ea începea să se plictisească. Voia să iasă; el n-o putea însoţi. Oribil şi taciturn de gelos, o lăsă să iasă singură. Fierbea în faţa tabloului pe care-l picta, gândindu-se la cei care îi priveau soţia pe stradă, îi adresau vreun cuvinţel de măgulire, o urmăreau, poate. Pe pânză, împroşcarea culorii devenea eficace şi pasională; dar acasă nu întreba nimic, nu-şi exprima nemulţumirile. Îi permise să aibă ziua ei de vizite, ca o mare doamnă; adică permisiunea şi-o luă singură, fără s-o ceară. El îşi făcea apariţii scurte, un pic distrat, încurcat. Ea, furioasă să-i vadă cravata pieziş sau mâinile murdare de acuarelă, murmura, clătinându-şi micul cap blond şi delicat:

— Artiştii ăştia!

Apoi o însoţi şi la dans. El era dezorientat, cu umerii săi pătrăţoşi care îi deformau fracul, cu figura lui serioasă pe care zâmbetele erau atât de rare. Ea rămânea până în zori, dansând aşa cum numai femeile slăbuţe şi delicate pot dansa. O vedea trecând din braţele unui netot elegant în cele ale unui individ urât şi hain, debordând de bună-dispoziţie, risipindu-şi spiritul şi graţiile unei mulţimi de indiferenţi; dar nu-i spunea nimic, fiind fericit când putea s-o învăluie în pelerina albă ornată cu pene şi s-o ducă acasă. În trăsură ea căsca, moţăind. Dacă soţul îi dădea un sărut timid şi uşor, rămânea nemişcată, prefăcându-se că nu l-a simţit, ca să nu-l înapoieze. La început, ea se ducea din când în când la el la studio, să-i facă o surpriză plăcută, iar el era fericit de acele vizite care iradiau cu iubire acea încăpere un pic întunecoasă; dar scara era lungă, ea obosea şi nu se mai duse. Erau atât de lungi ceasurile de lucru; ea nu venea niciodată să le facă să pară mai scurte. Acel bărbat puternic, acel mare artist îşi înclina capul şi cădea pe gânduri.

Într-o zi oarecare, nu se ştie bine când, soţia pictorului îşi luă un amant. Era mai mereu singură, fără ocupaţie, neglijată pentru acele patru palme de pânză desenată – spunea ea. Şi apoi artiştii ăştia mari nu sunt născuţi pentru a fi soţi buni – adăuga. Şi îl înşela liniştită. Amantul venea în casă, ca mulţi alţii, se aşeza la masă, se interesa de mersul treburilor. Soţul nu avea suspiciuni. Strângea prietenos mâna celui care îi fura soţia. Toţi ştiau, în afară de el. Asta e regula; stă în firea lucrurilor. El, cu adevărat solitar, cu adevărat abandonat, din instinct picta tablouri splendide. Ba chiar unul excepţional îl cumpără amantul pe douăsprezece mii de franci. Această ruşine se află; numai soţul nu o află. Când soţul vorbea de frumuseţea tabloului său, soţia zâmbea într-un fel ciudat, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Carlo, dacă m-ar fi iubit, n-ar fi cumpărat niciodată pânza lui desenată.“

Apoi, soţul începu să bage de seamă câte ceva. Soţia ieşea la ore necuvenite. Fusese văzută intrând într-o casă în care Carlo, amantul, avea o mătuşă. Soţul, în ciuda încrederii sale oarbe, fu zguduit. Îi vorbi soţiei. Ea îi răspunse cu semeţie. Îi zise că nu va tolera observaţii. El tăcu. Altă dată, cum suspiciunile creşteau, ea îi răspunse plângând. El tăcu. În sfârşit, când suspiciunea ajunse în pragul certitudinii, ea nu răspunse decât atât: „Dacă mai continui să mă ofensezi, te las pentru totdeauna, n-o să mă mai vezi niciodată.“ El tăcu. Niciodată, niciodată nu mai fu rostit vreun cuvânt între ei pe acest subiect. Lui îi era prea frică să n-o vadă plecând.

Şi atunci pictă cel mai important tablou al său, *Paolo şi Francesca*. Scena e întunecată, o încăpere tapetată cu cordovan închis la culoare, fără ornamente, fără mese sculptate sau ferestre îngemănate. În mijlocul tabloului se găseşte un pătuţ acoperit cu catifea neagră. Întinsă pe pătuţ, moartă, cu faţa albă şi zâmbitoare, ca o pată pe catifeaua neagră, cu mâinile împreunate, zace Francesca. Prăbuşit la pământ, alb, mort, cu umerii rezemaţi de pat, cu capul lângă cel al Francescăi, e Paolo. Sânge pe veşmântul Francescăi, sânge pe vesta lui Paolo, o băltoacă de sânge pe jos. Cele două capete, apropiate, par că încă se mai sărută. Arma nu se vede, dar se află pretutindeni. Acea absenţă este de un efect artistic excepţional. Totul e sobru, totul e sever, totul e tragic, chiar şi sărutul, mai ales sărutul. Nicio mimică, nicio coregrafie. O fatalitate de tragedie greacă, eschiliană pluteşte în tablou.

Era cea mai bună operă a sa. Publicul era în extaz; soţia zâmbi, îl privi cu atenţie, îi plăcu rochia Francescăi şi nimic altceva. Pictorul îşi manifestă intenţia de a nu vinde tabloul. Însă vrerea soţiei era să se vândă. Şi fu vândut.

În acelaşi an, pictorul muri de extenuare, aşa cum li se întâmplă bărbaţilor prea robuşti.

***

Alaltăieri am trecut pe la mormântul lui. Un monument candid, nou, încărcat de coroane. Pe piatră, în versuri îndurerate, două nume, două persoane încă se amărăsc de moartea prematură. Sunt soţia şi amantul – şi trădarea e încă acolo, scrisă în marmură, sub lumina soarelui, sub cerul albastru, printre flori; trădarea pompoasă şi neobrăzată e pe oasele artistului.

Săptămâna nuvelelor (aniversare)

Francesco II, *Francischiello*, acordase amnistia: emigranţii napolitani, pentru care exilul era o durere îndoită, se reîntorceau în patrie, nesiguri, sceptici faţă de cuvântul nedemn de încredere al acestui Bourbon, însă biruiţi de o nostalgie irezistibilă. Pe 15 august, în ziua Adormirii Maicii Domnului, se întorsese la Napoli un emigrat din Terra di Lavoro[5]↓, plecat pe când era student, în ’48; şi din ţări îndepărtate aducea cu el o soţie tânără, străină şi o fetiţă de patru ani. Acum, la Napoli, prevedea revolte, dezordine şi sânge; şi se gândi să-şi pună la adăpost soţia şi fetiţa. Astfel, le conduse în Terra di Lavoro, la Ventaroli, în casa paternă, le încredinţă rudelor sale şi se întoarse la Napoli.

Nu veţi găsi Ventaroli pe harta geografică: Ventaroli e chiar mai mic decât un sat, e un cătun pe un deal, mai aproape de Sparanise decât de Gaeta. Numără două sute cincizeci şi şase de suflete, trei case de domni, o biserică albă toată şi un cimitir verde tot; mai sunt un cocoşat idiot, o babă nebună şi un pustnic într-o capeluţă; numele aşezării e gravat grosolan pe o piatră; protectorii săi sunt Sfinţii Filippo şi Giacomo, a căror sărbătoare e în 2 mai; protectoarea sa este Fecioara Maria, care se află în capeluţa pustnicului. La Ventaroli, oamenii se trezesc la şase dimineaţa, mănâncă la miezul zilei, dorm, se plimbă, servesc cina la şapte şi se culcă la opt. Dimineaţa se ţine slujba; seara, vecernia şi mătăniile. Spre seară se aud grohăituri de purceluşi care se întorc de la păscut şi un murmur de voci omeneşti, ţipete de femeie şi plânsete de copilaşi. Parohul, don Ottavio, bărbat oacheş şi costeliv, era chiar vărul exilatului şi capul primei familii din sat.

***

Apoi, după trei zile, fortăreaţa din Capua se închise şi căile de comunicaţie dintre Napoli şi Terra di Lavoro fură întrerupte. Emigratul nu mai ştiu nimic de familia sa, iar soţia cu fetiţa rămaseră în sat, străine, vorbind prost italiana, printre rude nu răuvoitoare, dar rustice. La Ventaroli ajungeau ştiri vagi, înfricoşătoare: garibaldinii înaintau, piemontezii înaintau, însă trupele Bourbonilor ocupau tot ţinutul. Parohul, care era şi consilier comunal, începu să se teamă; soţia emigratului, cumnata sa, femeie străină, Cariclea, trebuia să-l încurajeze în fiecare seară, în conversaţiile de după cină; dar în fiecare dimineaţă spaimele lui don Ottavio reapăreau. Şi nu se poate spune că greşea: în jurul datei de 20 septembrie, se auzi din vale o larmă puternică de goarne, de cai, de soldaţi, şi un detaşament de elveţieni veni să-şi stabilească campamentul în Ventaroli. În curtea singurei clădiri mai impunătoare, cea a lui don Ottavio, se cazară două sute de soldaţi şi ofiţeri.

Fură nişte oaspeţi îngrozitori. Ofiţerii elveţieni erau buni şi amabili, deprinşi deja cu farmecul vieţii napolitane, lăsându-şi la Napoli casa, familia, copiii, prietenii; îndureraţi de acel război pe care îl simţeau inutil, îndureraţi pentru acea cauză pe care o simţeau pierdută. Dar soldaţii nu mai tolerau frâna disciplinei, se răzvrăteau la orice ordin, se abandonau beţiei, jocului. După trei zile consumaseră tot vinul, tot uleiul, toată făina lui don Ottavio; şi încă mai cereau, cu insolenţă, ciomăgind ţăranii, tăind beregata găinilor. Mătuşile, femeile mai în vârstă din casă stăteau închise în sufragerie; tăceau, nu îndrăzneau nici măcar să toarcă, rugându-se în gând. Servitoarele erau în bucătărie, în jurul unor căldări în care fierbeau macaroanele care nu erau niciodată destule. Toată noaptea se auzeau numai cântece, urlete şi certuri: don Ottavio, închis în cămăruţa sa, citea cu voce tare psalmii de pocăinţă, ca să se liniştească sau să uite, dar nu putea să doarmă, bietul de el. Însă cea mai puternică, deşi cea mai primejduită, era doamna Cariclea, soţia emigratului. Ştiau bine soldaţii că era soţia unui conspirator, a unui inamic, a unuia care smulsese Napoli din mâinile lui *Francischiello*, şi de fiecare dată când ea se

ivea pe terasă sau traversa curtea, se ridica un mormăit crescând de ostilitate. Ea trecea, liniştită, senină, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, şi părea că nu aude când o strigau „soţie de tâlhar“, „soţie de asasin“. Se plângea la câte un ofiţer, mai ales la un maior înalt, blond, voinic – un colos:

— Doamna mea, îi spunea acesta, în franceză, eu nu ştiu ce să fac. Aveţi grijă de viaţa dumneavoastră, eu nu pot să v-o garantez. N-o garantez nici măcar pe a mea.

Ea nu se temea pentru sine, se temea pentru micuţa ei. Fetiţa avea o pălărioară rotundă, numită pe-atunci *à la Garibaldi*, cu un pompon tricolor; şi fetiţa voia să poarte mereu acea pălărioară periculoasă. Când soldaţii o vedeau trecând, mândră nevoie mare de acel ciucure tricolor de mătase, era ca o sfidare:

— Să tăiem capul rasei ăsteia de tâlhari, să tăiem capul făpturii ăsteia, aşa se-nvaţă minte să nu mai poarte ciucurele tricolor!

Mama o trăgea pe fetiţă şi se prefăcea că zâmbeşte, şi abia când era singură în camera sa, doar atunci, îmbrăţişa copila, într-o prinsoare frenetică. Don Ottavio urla:

— O să ne omorâţi pe toţi cu ciucurele ăla al vostru tricolor!

Dar fetiţa nu voia s-o lase, ţipa, ţipa, i-o dăduse tatăl ei, acea pălărioară cu ciucure tricolor. În cele din urmă, când proviziile începură să se termine, soldaţii deveniră şi mai furioşi şi cerură bani; maiorul îi duse mesajul lui don Ottavio. Acesta le dădu într-o zi soldaţilor treizeci de ducaţi puşi deoparte pentru sărbătorile de Crăciun; dar, în timpul nopţii, ajutat de cumnata Cariclea, de mătuşa Rachele şi de servitoarea Ottavia, îngropă, într-un colţ al grădinii de zarzavat, *tezaurul Fecioarei Maria*, lănţişoare de aur, inele, cercei, *ex-voto* de argint, ciborii[6]↓, potire, candelabre şi alte ornamente sacre. Altarul familial, care se afla în marele salon de familie, dedicat Fecioarei, rămase despuiat de orice decoraţiune. Îngroparea se făcu în mod misterios.

— Binecuvântat, binecuvântat! zicea don Ottavio, sărutând pios fiecare obiect sacru, înainte să-l îngroape.

Şi sughiţa, sărmanul preot.

Apoi le dădu soldaţilor alţi douăzeci de ducaţi, care reprezentau o zestre ce urma să fie folosită, în prima zi a lunii noiembrie, pentru a mărita o fată bătrână din sat; dar nu fură de ajuns. Cariclea le dădu douăzeci de napoleoni de aur pe care i-i lăsase soţul; dar nu fură de ajuns. Mătuşa Rachele le dădu acelor elveţieni furioşi cincisprezece ducaţi strânşi, în mulţi ani, *picătură cu picătură*: dar nu fură de ajuns. Ottavia, servitoarea, avea optsprezece *carlini*[7]↓: îi dădu. Pe scurt, în casă nu mai rămase niciun ban, niciun strop de făină, nicio picătură de vin. Ofiţerii elveţieni se ruşinau; mai ales maiorul, care era o persoană foarte amabilă, lăsa capul în jos, jignit în orgoliul său de militar. Acum soldaţii voiau *tezaurul Fecioarei Maria*: voiau să-l joace la cărţi.

— Fecioara Maria n-are tezaur, zicea don Ottavio. Spuneţi-i dumneavoastră, doamna Cariclea.

— Fecioara Maria n-are tezaur, repeta curajoasa doamnă.

Maiorul pleca şi venea, mediind între soldaţi şi familie.

— Dacă nu ne dau tezaurul, omorâm fetiţa! trimiteau vorbă soldaţii.

— Să ne rugăm Fecioarei, cumnata mea, murmura preotul.

Astfel, prevăzând moartea iminentă, toată familia se adună în salon, în faţa altarului despuiat, şi începu să se roage. Don Ottavio se îmbrăcase cu odăjdiile sacre şi stătea îngenuncheat pe treptele altarului. Trecuse o săptămână, zece zile de campament: nicio veste, niciun ajutor. Acum, dispoziţia elveţienilor se schimbase. Cereau un banchet; voiau să le fie pregătită în curte o masă mare, voiau *gnocchi*, dacă nu, dădeau foc la casă. Parohul jura că nu mai avea nimic, nimic de dat, nici măcar o coajă de pâine; maiorul, cu lacrimi în ochi, îl conjura să caute, să trimită, din compasiune pentru viaţa tuturor acelor femei, tinere şi bătrâne. Fură trimişi curieri la Carinola, la Casale, la Cascano, pentru a găsi făină. Dar, între timp, soldaţii se duseră în şopronul de lemne, scoaseră toate legăturile şi le aşezară în jurul zidurilor casei.

Curierii care plecaseră după făină întârziau: poate fuseseră arestaţi, poate erau morţi. Un freamăt crescând se ridica în curtea mare. În salon, femeile citeau litaniile, psalmodiind. Timpul trecea, încet.

— Dacă în zece minute nu soseşte curierul cu făina, soldaţii dau foc! veni să transmită maiorul.

— Nu puteţi să mai faceţi nimic pentru noi? întrebă doamna Cariclea.

— Nimic, doamnă.

— S-o luaţi pe micuţa aceasta? Mie nu mi-e frică să mor, aş vrea s-o salvez pe fetiţă.

— M-ar ucide odată cu ea, doamnă!

— Dumnezeu să ne ocrotească atunci, murmură doamna Cariclea.

Şi Dumnezu îi ocroti. Un curier de la Cascano se întoarse. Aducea făină: puţină, insuficientă, dar aducea. Astfel servitoarele se opriră din rugăciune şi coborâră în bucătărie să facă *gnocchi* pentru soldaţi. Dar soldaţii nu vrură să dea lemnele la o parte, iar moartea păru numai amânată cu câteva ore. Se înţelegea că după banchet soldaţii ar fi devenit şi mai feroce: nu ar mai fi cunoscut judecata. Deja, în curte, făceau tărăboi; bietele servitoare, în bucătărie, mânuiau coca năucite; sus, în salon, parohul spovedise şi acordase iertarea păcatelor tuturor rudelor sale. Micuţa doamnei Cariclea căsca ochii, speriată, dar nu plângea.

Dintr-odată, ciocanul greu de la poartă se auzi de trei ori, răsunător. Linişte profundă. Dar nimeni nu deschise. Alte trei ciocănituri; şi lovitura copitei potcovite a unui cal răsună în faţa uşii.

— Cine-i acolo? întrebă santinela fără să deschidă.

— Trăiască Francesco II! strigă o voce gâfâită.

— Trăiască, trăiască! urlară soldaţii.

Era o ştafetă: un soldat palid şi leoarcă de sudoare. Întrebă de colonel, de maior, de un comandant: nu voia decât să-i spună două vorbe. Maiorul înalt şi blond, colosul afectuos şi mândru, ţâşni: ştafeta se înălţă, îi vorbi la ureche. Maiorul rămase impasibil, încuviinţând din cap; ştafeta plecă în grabă. Maiorul urcă pe terasa care dădea în curtea interioară şi sună din trâmbiţă de două ori:

— Soldaţi, zise cu voce tunătoare, în faţa noastră îl avem pe Garibaldi, din spate soseşte Vittorio Emanuele! Să ne facem datoria! Trăiască Francesco II!

— Trăiască! ziseră câteva voci.

Şi, încet, se pregătiră de plecare. Erau sleiţi, lenţi, moi, legându-şi muniţia, controlând puştile; şi cea mai mare durere a lor, a acelor mercenari brutali, era să nu mai poată benchetui, să nu mai poată mânca *gnocchii* pe care bietele servitoare îi preparau în bucătărie. Ofiţerii veneau, plecau, ţipau: degeaba.

— Liniştiţi-vă, doamnă, îi zise maiorul doamnei Cariclea, intrând în salon, acum vin garibaldinii.

Ea nu îndrăznea să se liniştească. Strângea micuţa la piept şi nu vorbea. Parohul îşi ţinea capul plecat.

— Adio, doamnă, n-o să ne mai vedem! zise maiorul. Noi mergem la moarte.

Şi nu-i tremura vocea. Ieşi, se duse înaintea soldaţilor, marţial, maiestuos călare, plecând senin la bătălie; în spatele lui soldaţii elveţieni îl urmau, ca oile, înghesuiţi, taciturni, întunecaţi. Nimeni nu îndrăzni să ridice vocea în casa pustie, devastată. Timp de o oră, toţi rămaseră tăcuţi, în faţa altarului, încă stăpâniţi de coşmarul acelui asediu.

— Acum vin garibaldinii, zise dintr-odată fetiţa.

Şi veniră. Purtau cămăşi roşii, dar erau plini de praf, cu încălţămintea ruptă, obosiţi, epuizaţi; voiau să bea, voiau să mănânce, nu mai rezistau.

— Ce să le dăm? zicea don Ottavio, descurajat.

Garibaldinii nu îi credeau că nu mai au nimic. Erau în jur de patruzeci, extenuaţi; pretutindeni găsiseră numai devastare. Pretutindeni Bourbonii mâncaseră tot, băuseră tot, nu mai rămăsese nimic; cum puteau să lupte aşa? Un ofiţer, cumsecade, parlamenta cu doamna Cariclea şi cu parohul; însă era inutil, nu mai rămăsese nimic, nimic. Dar din curte se auzi o hărmălaie: garibaldinii descoperiseră bucătăria şi

căldarea cu *gnocchi*.

— Ah, Bourboni, canalii! Aveaţi de mâncare şi ne-o ascundeaţi! Bourboni ai pierzaniei, să vă ia dracu'!

Dar printre acele voci iritate, furioase, o voce subţirică se ridică:

— Trăiască Garibaldi!

Micuţa, în mijlocul garibaldinilor, îşi agita pălărioara cu ciucurele de mătase tricolor. În timp ce o sărutau, înălţând-o, în semn de triumf, ea striga încontinuu. Mama plângea.

***

Bombardamentul începu la ora trei după-amiază. Ventaroli se află pe un deal şi ecoul tunurilor se repercuta straşnic. Cariclea se urcase într-un turnuleţ, de unde se vedea toată valea; dar nu se zărea nimic. Unde se luptau? Cu ce rezultat? Era imposibil să afle ceva. După masă, cei patruzeci de garibaldini plecară, veseli, cu bocancii lor rupţi, cu puştile lor vechi; şi toate casele din Ventaroli se închiseră, porţile erau zăvorâte. Când începu să se audă tunul, Pasqualina Bonelli, căreia îi era frică de tunete, se băgă cu capul sub perne; bătrânul Nicola Bonelli, care fusese în război, îşi ciulea urechile să audă de unde vine sunetul; iar sora emigratului, Rosina, o femeie mândră, veni în salon şi aprinse alte două lumânări la Fecioară, pe cont propriu, ca să câştige garibaldinii. Cariclea fremăta: degeaba îşi ascuţea privirea, în turnuleţ, că niciun suflet nu trecea prin vale, nicio căruţă, niciun ţăran, era un deşert, un sat mort. Tunul se oprea, când şi când, pentru cinci minute, apoi reîncepea cu şi mai multă vigoare. Stătu trei ore acolo sus, până pe înserat. Şi mereu tunul: uneori vesel, alteori prelung şi lugubru. Apoi tăcu. Era noapte. Nicio veste. Era pierdută sau salvată patria?

Dar don Ottavio, mătuşile bătrâne, miresele tinere, servitoarele erau obosite după ziua aceea groaznică; şi, în ciuda groazei pentru a doua zi, în ciuda nesiguranţei, care era de asemenea un pericol suprem, se duseră la culcare. Cariclea se retrase în cămăruţa sa, care se afla exact deasupra arcadei uşii principale. Tocmai ce împreunase mâinile fetiţei pentru rugăciunea de seară, când, în liniştea profundă a satului, se auzi galopul unui cal: venea spre casă. Şi imediat după aceea răsună o bătaie slabă de ciocan. Cariclea tresări. Ce trebuia să facă? Se duse la fereastră fără să facă zgomot: în umbră se vedeau un cal şi un cavaler, dar nu se desluşea nimic altceva. Erau imobili, aşteptau. Trecură câteva minute; cavalerul nu sună din nou, aşteptând răbdător.

— Cine să fie? se întrebă Cariclea agitată.

Şi închise fereastra, fără să facă zgomot. Dar acel cavaler, acolo, în faţa uşii, în noapte, nu-i dădea pace. Deschise din nou şi întrebă în şoaptă:

— Cine e?

— Eu sunt, zise o voce cunoscută.

— Dumneavoastră, maiorul?

— Deschideţi, doamnă, pentru numele lui Dumnezeu!

Ea luă o lampă, traversă două sau trei încăperi, coborî scările şi se duse să tragă zăvoarele groase. Fără zgomot, maiorul descălecă şi trase calul după el, în curte; legă căpăstrul de un inel de fier. Doamna mergea înainte şi maiorul în spatele ei; când ajunseră în cameră, acesta îi făcu semn să închidă uşa cu cheia. Fetiţa, care se băgase în pat, privea toată scena cu nişte ochi mari înfricoşaţi.

— Doamnă, zise maiorul, sunt în mâinile dumneavoastră.

Ea îl privi, descumpănită. Ofiţerul elveţian era în uniformă, tot galonat, tot strălucind de aur; dar avea capul lăsat în piept.

— Ce-aţi făcut? întrebă ea sever.

— Am fugit, doamnă. Fug de trei ore: două ore am stat ascunşi într-un hăţiş, eu şi calul meu.

— N-aţi luat parte la bătălie?

— Nu, doamnă, vă spun c-am fugit.
— De ce? îl întrebă ea pe acel colos.
— Pentru că-mi era frică, zise el simplu.
— Oh! făcu ea, acoperindu-şi chipul de repulsie.
— Aveţi dreptate, zise el, umil. Dar frica nu se biruie: am fugit.
— Nu vă e ruşine, nu vă e ruşine? întrebă ea, tremurând de emoţie.
El nu răspunse. Îi era ruşine, poate. Stătea prăbuşit pe scaun, un corp mare dărâmat de laşitate.
— Şi soldaţii dumneavoastră?
— Cine ştie! zise maiorul, ridicând din umeri.
— Cine a câştigat, deci?
— Nu ştiu. Or fi câştigat italienii, poate.
— Şi aţi fugit?
— Exact. Vă repet, mi-era frică. Ce mă interesează de bătălie? Dumneavoastră trebuie să mă salvaţi, doamnă!
— Eu?
— Da. Trebuie să mă ajutaţi să fug! Vreau să mă-ntorc la Napoli, în siguranţă. Am şi eu o familie: am copii, ce mă interesează de Francesco II? Salvaţi-mă, doamnă, vă conjur!
— Şi de ce ar trebui s-o fac?
— Pentru că sunteţi femeie, pentru că sunteţi bună, pentru că şi dumneavoastră aveţi o fiică... şi înţelegeţi.
— Dumneavoastră sunteţi un inamic.
— Vă-nşelaţi, sunt un dezertor.
— Şi?
— Înseamnă că mă tem deopotrivă şi de Bourboni, şi de garibaldini. Dacă mă găsesc ai voştri, sunt un inamic, şi mă-mpuşcă; dacă mă găsesc Bourbonii, sunt un dezertor, şi mă-mpuşcă. Iată de ce vă cer să mă salvaţi.
— Dacă vă-ntoarceţi în Napoli, o să fiţi executat.
— Garibaldi e bun, zise umil maiorul elveţian.
— E o ruşine! repetă ea sever.
— Ştiu, dar ce pot să fac? Salvaţi-mă dumneavoastră!
— Azi-dimineaţă aţi fi lăsat-o pe fetiţa mea să moară.
— Ce puteam face?
— Şi cu toate astea regele se bizuia pe voi! Ce bărbaţi sunteţi?
— Oh, doamna mea, pentru numele lui Dumnezeu, să nu mai vorbim despre asta! Dacă aveţi suflet de mamă, găsiţi-mi un mijloc de-a fugi!
— N-am niciunul.
— Lăsaţi-mă să stau aici, în camera asta!
— Dacă ne găsesc, suntem pierduţi cu toţii.
— Aşa e, zise el îndurerat.
Fetiţa ascultase toată discuţia, uitându-se când la mamă, când la maior. Acum tăceau amândoi. El era cufundat în cea mai profundă descurajare; în ea se dădea o luptă între mai multe sentimente.
— Am şi eu un băieţel de vârsta asta, murmură maiorul. Poate că n-o să-l mai văd niciodată.
— Aşteptaţi-mă aici! zise Cariclea, hotărându-se.
Şi ieşi. Maiorul îngenunchease lângă pat şi sărutase fetiţa. Cariclea întârzia. Într-un final, uşoară ca o umbră, se întoarse. Aducea un maldăr de haine:

— O să sting lampa, zise hotărât, trecând peste orice sfială de femeie, daţi-vă jos uniforma şi îmbrăcaţi-vă cu hainele astea!

Făcu întocmai. După câteva momente, ea reaprinse lampa; maiorul era îmbrăcat ca un ţăran, iar uniforma zăcea pe jos. Stătea acolo umil, căit.

— Trebuie s-ascundem uniforma şi spada asta! zise el. Dacă le-ar găsi cineva, aţi fi pierdută.

— Aşa e, zise ea. Frângeţi aşadar spada!

Fără să ezite, el încercă să frângă spada pe genunchi. Dar lama bună rezista. Până la urmă, forţa lui birui.

— Descoaseţi-vă galonii de pe uniformă! ordonă Cariclea.

Cu răbdare, maiorul îşi smulse galonii de pe uniformă. Ea adună tot.

— Să mergem să-i aruncăm!

El o urmă pe scări; ea îl călăuzea cu o lumânare care abia pâlpâia. Coborâră în curte: fără să mai stea pe gânduri, ea aruncă bucăţile de spadă în puţul adânc, care se afla în mijlocul curţii. Maiorul răsuflă uşurat. Apoi trecură pe lângă rezervorul de ulei; ea aruncă înăuntru uniforma fără galoni. La sfârşit, trecând pe lângă un maldăr de bălegar, aruncă galonii, întorcându-i cu o lopată ca să ajungă dedesubt.

— Doamne, îţi mulţumesc! exclamă maiorul.

— Şi calul, ce facem cu calul? Dacă-l găsesc, suntem pierduţi!

— Într-adevăr, murmură el. Trebuie să-l facem să dispară. O să-l omor.

— Cu ce?

— N-am arme, aşa e.

Se duseră la cal. Animalul cel bun necheză; maiorul fremătă de frică. Apoi dezlegă frâiele din inel, trase calul afară pe poartă şi o închise. Maiorul şi Cariclea încremeniră. O vreme, calul tropăi în prag, bătu cu capul în lemnul porţii; dar apoi auziră galopul furios şi nebun prin sat.

— Mâine satul o să fie plin de cai fugari, murmură dezertorul.

— Să mergem sus! zise femeia.

Urcară înapoi în cameră. Fetiţa era şi acum trează. Cariclea se aplecă şi îşi sărută micuţa pe obraz. Neştiind ce să facă, maiorul aştepta.

— Ascultaţi! zise Cariclea. L-am trezit pe Peppino, boarul. E o fiinţă rudimentară, încăpăţânată şi fidelă. O să facă tot ce i-am spus. A pus o scară la fereastra salonului. Dă spre grădina de zarzavat. O să coborâţi pe scara aia... Sunteţi puternic, nu-i aşa?

— Foarte puternic.

— Bun. O să traversaţi câmpiile, dar fără să vă grăbiţi, cu pasul ţăranilor care se duc la târg. Vorbiţi puţin cu Peppino, ţăranii nu vorbesc. Aveţi mustaţa unui domn şi a unui militar; uitaţi foarfeca, tăiaţi-o!

El execută fără să ezite.

— Bun. O să treceţi Garigliano spre Sora; e departe, o s-ajungeţi acolo în două zile. La Sora e un vaporaş, o să traversaţi râul cu el. Acolo o să fiţi la graniţa papală. Peppino o să vă lase, o să se întoarcă acasă şi n-o să spună niciodată o vorbă cuiva. Noi probabil că n-o să ne mai întâlnim. Cu atât mai bine. Dar dacă s-ar întâmpla vreodată să ne-ntâlnim, băgaţi de seamă, nu-mi mulţumiţi, nu-mi întindeţi mâna, nu mă salutaţi, nu arătaţi că mă cunoaşteţi! Dacă o s-o faceţi, o să vă fac dezertor în faţă. Adio, aşadar, domnule!

— Adio, doamnă!

Şi dădu să se apropie de pat, de unde fetiţa îl privea, vrând s-o sărute.

— Nu! zise mama.

El ieşi. Cariclea îl auzi schimbând o vorbă cu Peppino, care îl aştepta răbdător în umbra salonului; auzi scârţâitul scării sub greutatea acelui corp; auzi cele două perechi de paşi îndepărtându-se. Atunci se

apropie de patul micuţei sale, aplecându-se deasupra ei.

— Gândeşte-te că ăsta e un vis, Caterina! Uită, uită tot micuţa mea!

Dar Caterina nu a putut să uite.

5↑ Regiune istorică din Italia Meridională, alipită regiunii Campania.

6↑ Vas, având forma unei cupe din fruct de nufăr, care serveşte în bisericile catolice pentru păstrarea rezervei euharistice după slujbă. (N. tr.)

7↑ Monedă de aur sau de argint emisă la Napoli la sfârşitul secolului al XIII-lea şi începutul secolului al XIV-lea. (N. tr.)

Delfina

Sub lumina concentrată a lămpii, mătuşa Angiolina citea; din când în când se oprea, schimba câteva vorbe cu Cecilia şi relua lectura. Camera rămânea aproape toată în umbră; nicio adiere nu intra pe fereastra deschisă, iulie aducea aceste seri sufocante. Pe masa mare, acoperită cu o bucată de stofă verde, se găseau mormane de lenjerie, grămezi prăvălite din toate părţile. Un şifonier mare, de la perete, avea uşile larg deschise – în penumbră abia dacă se desluşeau rafturile aproape goale. Lângă masă, un lădoi lat şi înalt, cu capacul ridicat, căptuşit cu pânză galbenă, înghiţea lenjeria pe care Cecilia o punea în el, luând-o din şifonier, de pe masă, de pe scaunele pe care era împrăştiată. Cecilia venea şi pleca, iute, sprintenă pe toculeţele ei, ieşind, revenind, fără să se oprească o clipă.

— Ai obosit? întrebă mătuşa Angiolina cuprinsă de remuşcare, lăsându-şi romanul deoparte.

— Nu, nu!

— Nici eu nu oboseam... atunci... murmură mătuşa, cu figura sa melancolică şi vocea tărăgănată pe care o folosea când vorbea de vremurile trecute.

— Oh, atunci, atunci, mătuşă, ce veselă trebuie să fi fost!

— Veselă... foarte. Făceam o nuntă din dragoste.

— Şi eu? exclamă, râzând, Cecilia, fac eu oare o nuntă diplomatică? Oare sunt principesa de Schwarzenbourg-Augustenbourg care se căsătoreşte, fără să-l cunoască, cu prinţul de Assia-Darmstadt?

Râdea. Guriţa rotundă, care cu greu putea să stea închisă, cu buzişoara superioară care se ridica, era frumuşică foc când râdea. Dar ea privi chiorâş spre un balcon rămas în umbră, doar o uitătură, şi tăcu, ca şi cum un gând i s-ar fi ivit brusc în minte. Acum aşeza fustele în ladă, îngenuncheată în faţa ei, împăturindu-le în două, potrivind cu grijă cutele pentru ca volanele creţe, broderiile, dantelele cu care erau împodobite să nu se strice. Se opri brusc, încă îngenuncheată, cu coatele sprijinite pe marginea lăzii şi capul între pumnii strânşi.

— Mătuşă, nu ne-am gândit la un lucru foarte serios. Eu am o grămadă de fuste scurte, dar nu am decât şase lungi; foarte lungi, niciuna; şi sub rochia roşie de brocart ce pun? Dacă trebuie să mă duc la vreun bal, cu ce mă-mbrac?

— Într-adevăr... Dumnezeule, nu te poţi gândi niciodată la tot pentru lăzile astea de zestre! Cum facem acum?

Mătuşa şi nepoata se priveau îngrijorate, neliniştite.

— Dac-am amâna căsătoria pe săptămâna viitoare?

— Nu! ţipă Cecilia, sărind în picioare. Cred că anul ăsta n-o să dansez, din moment ce-o să ne petrecem iarna la ţară. Cesare e sătul de baluri; deci şi eu sunt sătulă...

— Ăsta pare un roman, Cecilia.

— Eşti mereu cu cărţile dumitale, mătuşă. Îţi strici viaţa. Vezi, eu nu citesc deloc şi mi se pare foarte natural faptul că Cesare se căsătoreşte cu mine...

Îşi plecă din nou capul şi începu să aşeze ciorapii în ladă, un strat gros şi multicolor peste care domina albul.

— Să pun şi nişte lavandă, mătuşă? întrebă Cecilia, care nu putea să tacă. Lavanda, se spune, protejează mătasea de molii.

— Da, dar e un parfum vulgar, Cecilia. Pune stânjenel! Tu ar trebui să ai stânjenel.

— Mă duc să văd!

Şi fugi afară. Mătuşa Angiolina privi şi ea în fugă spre balcon. În deschizătura obscură o aripă neagră se

agita nervoasă; era un evantai mare. Mătuşa Angiolina suspină, îşi observă cu atenţie mâinile pe care şi le păstrase netede şi albe, le găsi pe gustul său, fu cât pe ce să spună ceva evantaiului nervos, dar se răzgândi şi nu zise nimic.

Cecilia se întoarse; era îmbujorată toată. Aducea un mănunchi bogat de trandafiri galbeni şi câteva crenguţe lungi de iasomie albă căţărătoare. Din când în când, îşi sugea cu însufleţire arătătorul de la mâna stângă, pe care probabil şi-l înţepase într-un ghimpe.

— N-am găsit stânjenel, declară, am ieşit în balconul anticamerei şi am despuiat trandafirul chinezesc care înflorise tot. Şi iasomia înflorise, am smuls câteva crenguţe, dar ce contează? O să crească la loc.

— Ce-o să faci cu florile astea?

— O să le împrăştii petalele în ladă. E plăcută mireasma florilor uscate. Păcat, ar trebui să am flori de salcâm. Au un parfum excelent în lenjerie.

Se apucă să rupă trandafirii, lăsând petalele să cadă în ladă, ca o ploaie delicată; aruncă tulpinile verzi şi goale. Apoi smulse petalele de iasomie care îi cădeau printre degete, uşoare şi parfumate. Rămase să-şi privească opera, zâmbitoare. Mătuşa Angiolina dădea din cap cu aerul ei sentimental. Ce făcea evantaiul negru acolo, în întuneric? Se strânsese, cu o mişcare scurtă, ca un râs sardonic. Cecilia, ca şi cum ar fi fost surprinsă într-o contemplare poetică şi puerilă, se înroşi. Rămase nemişcată, cu privirea rătăcită, distrată, căutând ceva de făcut sau de spus. Apoi se întoarse din nou la opera sa.

— Cesare, Cecilia, nu stau bine împreună? murmura.

— Există o fatalitate a numelor, răspunse mătuşa grav.

— Iar cu fatalitatea asta! O pui peste tot, mătuşă! Mă întristează, crede-mă! Ascultă, mătuşă: o să te-ntreb două lucruri grave, de o importanţă excepţională. Crezi dumneata, mătuşă, că atunci când n-o s-avem pe nimeni la prânz, eu o să pot să cobor în rochie de casă şi papuci? Crezi dumneata că Cesare e îndrăgostit de mine?

— Trebuie să răspund la prima sau la a doua întrebare?

— Sunt la fel de interesante, dar hai, răspunde-mi la a doua!

— E un lucru trivial să citez un proverb, dar pe acesta l-am inventat eu. „Cine iubeşte sincer, se căsătoreşte repede.“ De cât timp îl cunoşti pe Cesare?

— De un an; de şase luni îmi face curte, de trei luni mi-e logodnic.

— După calculele matematice, Cesare e îndrăgostit de tine.

— Eram convinsă de asta înainte să te-ntreb, mătuşă! Tot aşa îndrăgostit de dumneata era şi unchiul Astolfo?

— Oh, draga mea! Unchiul Astolfo era îndrăgostit într-un mod foarte diferit. Atunci se iubea altfel. Ne-am iubit timp de patru ani împotriva voinţei familiilor noastre, de trei ori am plănuit să murim, şi totul era pregătit pentru o răpire. Când s-au aflat toate astea, au sfârşit prin a-şi da consimţământul. Dragostea era un roman atunci!

— Şi acum?

— Proză, draga mea.

— Şi cum să cobor îmbrăcată, mătuşă, când n-o să avem oaspeţi la prânz?

Cele două femei discutară cu maximă seriozitate despre rochie, papuci, guleraş, eşarfă, aşa cum discutaseră despre iubire. Pe strada vecină, o flaşnetă cânta o romanţă de Tosti, prelungind mult tempoul, pentru a o face mai melancolică decât era. Încetul cu încetul, femeile tăcură. Ascultau. Locuind la etajul întâi, cu ferestrele deschise, toate zgomotele unei seri de vară urcau limpezi şi clare. Un copilaş plângea, cu acea tânguire somnoroasă a bebeluşilor care sunt pe cale să adoarmă, un cizmar bătea cu putere într-un toc de pantof, cu lovituri rapide, cu un ciocan. O voce feminină, acompaniind în şoaptă flaşneta, fredona:

— *Aş vrea să mor când soarele apune.*

Involuntar, Cecilia începu să cânte şi ea:

— *Când pe câmpii violete răsar*, în timp ce muzica suavă, zăpuşeala serii de iulie şi oboseala îi provocau o tristeţe gravă, o dorinţă să plângă. Se trântise pe un scaun, privind tavanul, cu braţele pe lângă ea, gândindu-se la o grămadă de lucruri melancolice. Din stradă, vocea feminină continua să cânte:

— *Aş vrea să mor... aş vrea să mor...*

Cecilia lăsă două lacrimi mari să-i cadă pe obraji. Se simţea înduioşată şi emoţionată pentru acea femeiuşcă ce cânta atât de trist, pentru muzicantul cu flaşneta, pentru ea însăşi, care se mărita, pentru mătuşa care era văduvă şi citea *Diane de Lys* şi poate mai mult decât orice pentru acel evantai negru care stătea liniştit şi tăcut în deschizătura balconului. Totul dură puţin. Flaşneta începu să cânte *Funiculì-funiculà*.

Toată tristeţea Ceciliei se risipi. Viaţa era frumoasă, nu-i aşa, iar Cesare sosea a doua zi de dimineaţă. Trebuia să se grăbească.

— V-aţi pus de acord cu invitaţiile, Cecilia?

— Desigur. O să-ţi lăsăm adresele, iar dumneata o să le trimiţi.

— Eşti norocoasă, o să scapi de vizitele de nuntă.

— Şi acolo, la ţară, crezi că domnii din satele vecine, primarii, o să vrea să ne scutească de aceste şicane? Câte primărese, câte soţii de judecători, câte provinciale o să defileze prin casa mea! Ce-o să mă mai distrez, ce bine o să fac pe castelana, ce amabilă o să fiu şi câte reverenţe o să fac!

— Eşti un copil, Cecilia! Căsătoria e un lucru grav şi periculos.

— Periculos?

— Periculos.

— De ce, mătuşă?

— ...în consecinţe.

— Nu-nţeleg.

— Tu nu ştii nimic...

— Poate... poate... pentru că vin copiii?

Şi o roşeaţă intensă i se ivi pe chip.

— Şi asta... Dar mai sunt altele...

— Poate pentru că există aceste oribile marchize Susanne, aceste principese Albertine, aceste contese Elene?

— Tu nu ştii nimic! Viaţa e un roman.

— Al meu e frumos, mătuşă!

— Sunt primele capitole. Fii atentă la dragoste!

— Eu îl iubesc pe Cesare, el mă iubeşte pe mine, răspunse fata cu simplitate.

Şi privi în jurul său, în cameră, ca pentru a lua umbra drept martor al acelui adevăr. Nimic nu avea voce, nimeni nu-i răspunse; dar ea rămase liniştită şi mulţumită, fiindcă rezumase prezentul şi viitorul.

Şifonierul era gol. Cecilia punea încet în ladă articolele minuscule de lenjerie, guleraşele, manşetele, bonetele, şerveţelele. Înainte să pună fiecare obiect la locul său, îl privea, îl admira, îi vorbea în şoaptă, aproape că îl mângâia. Era foarte fericită, fericită să aibă toate acele ornamente candide, lejere, catifelate de stofă, pufoase din dantele, gingaşe în forme. Se juca cu ele, ca o fetiţă cu hăinuţele unei păpuşi.

— O să fie multă lume la Starea Civilă, mătuşă?

— Multă lume.

— Şi viceprimarul o să-mi spună ceva foarte înfricoşător? O să aibă o înfăţişare înspăimântătoare cu eşarfa lui?

— Viceprimarul e cel mult un avocat plictisit şi grăbit. Însă articolele legii te pun pe gânduri, Cecilia.

— Fireşte, doamnele o să poarte pălării albe, mătuşă?

— Albe, mai ales tinerele.

— Rochie scurtă, nu-i aşa?

— Scurtă; e vulgar şi cel mai mic semn de coadă.

— Se plânge la Starea Civilă, mătuşă?

— E după plac, draga mea. Mai cu seamă se plânge la biserică.

— Da, la biserică... La biserică e ceva serios; o să fie flori, tămâie? Şi seminarişti frumoşi, blonzi şi roşcaţi ca heruvimii, cu stiharul alb cu pliseuri? Ce drăguţ o să fie totul!

— Şi dacă s-ar ivi un amant disperat de după o coloană, Cecilia? Dacă acest amant ar înainta, te-ar blestema şi-ar înfige un pumnal în piept?

— Asta se petrece-n libretul *Luciei*. Nu mai e la modă, mătuşă!

Râseră cordial amândouă.

— Crezi tu, mătuşă, că soţul meu o să fie bun cu mine? Cum o să-l fac să mă iubească? Trebuie să fiu bună sau rea cu el?

— Dumas zice într-un fel, iar George Sand, în alt fel.

— Şi eu, mătuşă?

— Pune romanul în viaţa ta, copilă! Nimic nu se face fără poezie.

— Unde să găsesc poezia asta? Eu nu ştiu nimic. Sunt o neghioabă; sunt disperată, mătuşă! Tu o să mă faci să mor, mătuşă!

O dezolare aproape infantilă i se citea pe chipul tineresc. Mătuşa Angiolina era îngrijorată, ca şi cum s-ar fi posomorât şi ea pentru romanul imaginaţiei sale.

— Mătuşă, mătuşă, unde o să-mi pun bijuteriile?

— În caseta de piele neagră.

— Acum o să pot să port câte inele vreau? O să am câte unul pe inelar, pe mijlociu, pe degetul mic; o să pot în sfârşit să port cerceii cu briliante!

Şi Cecilia rămase fermecată, cu o lumină în ochi. Lada era plină, masa goală, scaunele goale, totul în ordine. Şi totuşi nu închise lada imediat, rămânând cu ochii ţintă la capac, aproape absentă, de parcă ar fi încercat să-şi amintească ceva. Se învârti astfel de două, trei ori prin marele salon, scotocind cu privirea în colţurile întunecate; se întoarse şi dintr-o singură mişcare lăsă în jos capacul şi închise broasca cu cheia. Îi tremurau mâinile. Veni spre mătuşa ei, palidă, şi, cu voce nesigură, îi zise:

— Oh, mătuşă, oh, mătuşă, eu mâine plec!

Plânseră una în braţele celeilalte. Se despărţiră în faţa siluetei zvelte şi graţioase a tinerei îmbrăcate într-o rochie de lână albă, care apăruse în spatele lor, părăsind deschizătura balconului. Rămaseră puţin confuze, puţin ruşinate.

— Delfina, ţie probabil că toate astea ţi se par culmea ridicolului, murmură Cecilia.

Nu, ea nu răspunse. Dar, după oboseala ochilor castanii, după cuta ironică a gurii pure, după toată expresia de plictiseală care sluţea acel chip tânăr, se vedea că ei toate astea i se păreau culmea ridicolului.

Inimă de porţelan

Îmi pare rău pentru voi, minunaţi şi capricioşi cititori, însă povestioara pe care trebuie să v-o istorisesc e adevărată, perfect adevărată, adevărată de la cap la coadă. Povestioarele adevărate au puterea de a-i irita peste măsură pe cititorii care nu-şi pot exprima observaţiile – să-l facă prost pe scriitor, deoarece se găsesc faţă în faţă cu adevărul. Întotdeauna mi-e puţin teamă când încep să le relatez şi aş vrea să amân cât mai mult. Ştiu că azi vă voi plictisi sau vă voi irita; dar nu pot evita acest lucru. Când una dintre aceste povestioare îşi cere hăinuţa ca să iasă să dea o tură prin lume, trebuie să i-o dăm şi s-o lăsăm să plece. Degeaba ai vrea să dai afară din casă sora mai mare, sau mai mică, sau frăţiorul: ea este cea care trebuie să plece. E nesupusă, încăpăţânată, invincibilă: şi nu-ţi rămâne decât să-i binecuvântezi cu melancolie zborul, s-o urmăreşti cu privirea până dispare, iar apoi să rămâi îngrijorat pentru viaţa scurtă şi nefericită pe care o va avea.

Iată, eu nu fac niciodată preambuluri, iar acesta mi se pare destul de lung şi de plictisitor. Ar fi bine să mă hotărăsc să vă vorbesc despre Alfonsina, scurtând povestioara, copiind adevărul. Această Alfonsina era o fată provincială, din Salerno. Tatăl ei era funcţionar la Administraţia Financiară; avea două surori şi doi frăţiori, încă mici. Vara se ducea să petreacă cincisprezece zile, din 20 august până în 5 septembrie, într-un sat de lângă Salerno, în casa unui baron care invita oaspeţi de la mare depărtare. Se ducea lume din Cava, Potenza, Napoli, Castellammare; mă duceam şi eu. Pretextul erau sărbătoarea şi târgul de Sant'Anna, care se celebrau cu obişnuitele focuri de artificii, petarde, muzicanţi, mese înfricoşătoare şi dansuri populare. În definitiv, ne distram ca atâţia tineri joviali în compania fetelor care chicoteau de dimineaţa până seara. Această Alfonsina venea şi ea, dar nu-i plăcea să facă zarvă: noi o strigam *sentimentala*, cum se obişnuia în burghezia meridională, mai ales în provincie, pentru a indica o tânără melancolică. Ea nu se supăra de poreclă. Această făptură avea douăzeci de ani, era de statură medie, slabă, cu umerii un pic ascuţiţi, cu talia absurd de subţire. Şi capul îi era prea mic, ca cel al unei păsări, şi chinuit de o claie incredibilă de păr şaten, de o culoare moartă şi care cădea bucuros peste gât; o gură micuţă, care se strâmba puţin când zâmbea; un năsuc fără personalitate şi nişte ochi liniştiţi şi căprui, dar puţin urduroşi. Dimineaţa şi-i spăla cu vin şi nu se mai observa. Foarte palidă, cu gingii cenuşii, anemică precum o lumânare de ceară. Mâinile frumoase, subţiri şi reci. Deseori purta o rochie albastru-închis, cu o cravată mare de dantelă albă, care ajuta să-i mărească puţin bustul meschin. Mai avea şi o rochie din lână albă pentru dănţuirile de seară şi alta din mătase neagră pentru slujba de dimineaţă. Ba chiar era prea mult lux pentru fiica unui funcţionar, fată săracă şi fără zestre. Era bună la fel ca toate tinerele când nu au motiv să fie rele; vorbea cu multă gingăşie şi îşi ridica ochii spre cer cu o anumită graţie. În realitate, era cam proastă. Se ocupa entuziasmată, cu o sârguinţă exasperantă, de un lucru etern de-al ei, cu steluţe de *frivolitate*, lucru uşor, drăguţ şi inutil. Purta în buzunar, într-o cutiuţă, ghemul de in şi mosorul de fildeş; cum ajungea într-un loc, o scotea din buzunar şi începea cu învârtirile ei rapide, cu nodurile ei scurte, captivată total de acea *frivolitate.* Voia să facă o zestre întreagă, o casă întreagă, la ardoarea cu care lucra.

Această fată, ca toate fetele de provincie, era îndrăgostită. Şi, urmând o regulă generală, era îndrăgostită de un tânăr pe care nu voiau să i-l dea. Îl chema Giovanni, era scund, îndesat, robust, rumen în obraji, cu o coamă neagră, mâinile un pic păroase, gâtul brun – era prost-crescut, bogat şi cretin. Îşi supraveghea ţăranii, se ducea la vânătoare, îşi mâna cabrioleta, mânca cu zgomot şi bea mult. Şi el era îndrăgostit de Alfonsina; cu o dragoste grandioasă de măgar pentru un lucruşor gingaş şi delicat. Îi compunea scrisori pline de semne de exclamaţie, de fraze culese din romanele lui Mastriani, a cărui operă o citise în

întregime. Ea, se spunea, plângea noaptea citindu-le, ceea ce făcea ca dimineaţa să aibă ochii urduroşi. La Salerno vorbeau toată seara, ea de la un balconaş, el de pe o scăriţă de serviciu; când ploua, ea se înfofolea cu un şal, dar tot se alegea cu nişte răceli care îi făceau năsucul roşu ca focul, ochii lăcrimoşi şi buzele arse. El nu, pentru că era deprins cu umezeala mlaştinilor unde se ducea să vâneze. Părinţii lui nu erau de acord cu căsătoria; obişnuita dramă în multe acte de durere. Alfonsina îşi povestea necazurile *frivolităţii*, deoarece, când lucra cu mosorul, îşi mişca uşor buzele. Giovannino înjura cu mârlanii. În ciuda interdicţiei, se vedeau în biserică, la plimbare, la teatru, la anumite reuniuni de familie, în cadrul cărora prietenii miloşi oferă un teren neutru îndrăgostiţilor nefericiţi. Ba chiar, vara, se vedeau timp de cincisprezece zile la rând, în castelul baronului. Acele cincisprezece zile erau lumina lor, fericirea lor. Giovanni afişa cravate de neînţeles, manşete orbitoare, un costum nou de vânătoare; Alfonsina lăsa să-i cadă pe umeri cozile şatene groase, care erau singura ei armă de seducţie, şi se făcea mică, firavă şi mai palidă decât era, cuprinsă de fiori, pentru ca acel flăcău să fie măgulit în rolul său de îndrăgostit protector. Noi le făceam jocul voioşi, dar şi ei ni-l făceau nouă. Toată lumea avea de câştigat. Seara vedeai cupluri îndrăgostite sub portic, în grădină, pe terasă.

Penumbrele erau pline de pericole şi de dragoste; mamele închideau ochii. La cină, la marea cină, vedeai chipuri palide şi chipuri îmbujorate, mâini tremurânde care nu puteau să ţină paharul sau inapetenţa tinerelor şi apetitul tinerilor. Totul în mod candid, onest, cu scopul căsătoriei, ca întotdeauna în provincie. Alfonsina nu mânca, ceea ce îl făcea pe Giovanni să se fudulească; ea devenea transparentă; dacă i s-ar fi aprins o lumânare în spate, ar fi părut de porţelan.

Într-o seară, el o întâlnise între două uşi şi o îmbrăţişase, sărutând-o brutal pe gât; aproape că îi leşinase în braţe. Îşi privea orgolios încheieturile puternice şi se prăpădea de râs, zicând: „Dacă o strâng mai tare, să vedeţi c-o frâng.“ Aceste complimente brutale îi făceau să devină din ce în ce mai îndrăgostiţi.

Dar tatăl şi mama lui erau fermi în decizia de a nu-l lăsa să se însoare cu fata aceea zdrenţăroasă. Mult timp au sperat că, după căsătoria surorii lui Giovanni, lucrurile se vor rezolva: Alfonsina aşteptă răbdătoare alţi doi ani. Însă după aceea fu şi mai rău. În fiecare lună mama lui Giovanni îi găsea o nouă mireasă: el refuza, ţipa, rupea scaunele. Ori Alfonsina, ori moartea – şi înjura, dând şuturi în lăzi. Alfonsina, lucrând la *frivolitate*, trebuia să repete: ori Giovanni, ori moartea. Continuau să vorbească de la balcon. Apoi se întâmplă ceva grav, şi anume o cerere în căsătorie pentru Alfonsina, din partea unui funcţionar de la Biroul Vamal. Fu respins cu seninătate de fată şi ciomăgit de tânăr: un scandal enorm, din care se evidenţia, mare şi tare, dragostea lui şi, înaltă şi subţire, ca o flăcăruie nepieritoare, dragostea ei. Dar dacă Alfonsina rămânea liniştită, aşteptând tacit şi fidel o zi, *ziua aceea*, Giovannino devenea sever, i se urca sângele la cap pentru orice fleac, ţipa, urla, îşi încleşta pumnii. Devenea un necioplit. Uneori mânia lui se revărsa asupra îndrăgostitei. O chinuia cu o gelozie feroce, îi imputa războiul civil din casa lui, anii pierduţi după ea. Alfonsina lăsa deoparte *frivolitatea* şi plângea în tăcere. Într-o seară, la o serată dansantă, ajunse s-o ciupească atât de tare, încât ea ţipă ca în agonie şi toţi îşi dădură seama. El, furibund, o părăsi. Trei luni bău din cale afară, se duse la vânătoare şi se distră cu ţărăncile, devenind animalic. Ea nu mai dormea nopţile, iar când primea veşti, tremura şi suspina. Apoi Giovannino, cuprins de duioşie, se potoli, promiţând s-o ia curând de nevastă. Însă aventura cu Fortunatella, nevasta unui ţăran, nu se termină: se vorbea de un copil. Pentru a o convinge pe Alfonsina să renunţe să-l mai aştepte pe Giovanni, care devenea un derbedeu, se implicară prieteni, prietene, duhovnici. Ea încuviinţa din cap, dar tot nu renunţa. Era o cochilie calmă, cu chipul ei decolorat şi venele fără sânge. Avea fermitatea pasivităţii. Îşi înclina capul şi nu se mai mişca. El, în reprize, când era iritat de Fortunatella, încerca să se împace cu Alfonsina şi reuşea, dar lucrurile nu durau astfel prea mult timp. O maltrata pe Alfonsina în scrisori şi o pălmuia pe Fortunatella. Era un război în fiecare zi, şi vai de cel care îndrăznea să se fâţâie în jurul Alfonsinei. Se proferau ameninţări înspăimântătoare. Viaţa asta dură doisprezece ani. Fata trăia

acum numai cu duhul, atât era de sfrijită şi de nefericită.

Apoi, într-o zi, bandiţii îl răpiră pe Giovanni. Se spunea că fusese o capcană întinsă de un ţăran mânios că fusese maltratat; alţii spuneau că fusese aranjată de un alt amant al Fortunatellei. Bandiţii cerură treizeci de mii de ducaţi pentru răscumpărare şi tăiară urechile prizonierului. Apoi îi tăiară nasul şi degetul mic şi cerură şaptezeci de mii de ducaţi, apoi, în loc de bani, veniră bersalierii şi îl omorâră cu un pumnal în stomac.

Numai atunci Alfonsina cea palidă şi cu ochi urduroşi se hotărî să scuipe acel puţin sânge trandafiriu care îi mai rămăsese în vene şi plecă la un an după el.

Femeia cu rochie neagră şi crenguţă de coral roşu

A M... M...

Acum ascultaţi secretul meu, un secret înspăimântător, care îmi roade sufletul. L-am tăinuit până acum din cauza ororii monstruozităţii mele. Dar, înăuntru, chinul meu prinde mii de forme, simt două ciocănele bătându-mi în inimă şi torturând-o cu lovituri; am un şurub de oţel care mi se răsuceşte în piept ca un tirbuşon; am o mie de ace înfipte în craniu; am un cui înfipt în tâmpla dreaptă. Şi totuşi, în această lungă agonie, eu nu pot muri; de la febră, sângele meu se reînnoieşte, de la tortură fibrele mele se usucă, dar se revigorează din cauza stimulării; forţa nervilor mei se dublează. Nu, să mor nu-mi e îngăduit. Alţii ar trebui să moară, cu mine. Scriu secretul meu nu pentru alinare, pentru că nu sper în ea, ci pentru ca să se ştie adevărul cazului meu.

Ascultaţi! Nu e adevărat că sunt nebună; eu trăiesc, percep, îmi amintesc şi judec. Cei care mă ţin întemniţată, în ospiciu, se înşală.

Niciodată nu am avut atâta luciditate, atâta tărie mentală; niciodată nu am contemplat cu atâta seninătate îndurerată năpasta mea. Nu sunt nebună. Duşul deasupra capului, odaia căptuşită cu saltele, baia caldă, supravegherea continuă sunt inutile. Toate acestea nu mă pot vindeca, fiindcă nu sunt nebună. Eu nu am nevoie de doctor, ci de preot. Trebuie să vină preotul cu cartea sacră a *Evangheliilor*, cu stola brodată cu aur, cu apa sfinţită. Trebuie să citească rugăciunile ca să exorcizeze spiritele malefice, să-mi pună stola pe cap şi să mă stropească cu apă sfinţită; trebuie să se bată în piept, să îngenuncheze, să implore ajutorul Domnului pentru mine. Fiindcă eu nu sunt nebună, dar cineva a pus stăpânire pe mine; eu nu sunt nebună, dar cineva a intrat în mine, trăieşte cu mine. În sufletul meu există un alt suflet. În voinţa mea există o altă voinţă. În judecata mea există o altă judecată. Trebuie să fiu exorcizată, vrăjmaşa mea trebuie alungată, acest alt suflet care mă umple de teroare trebuie îndepăr...

***

Când am văzut-o pe ea, pe cealaltă, prima oară? Nu ştiu, data exactă n-aş putea s-o spun, fiindcă îmi scapă. Dar ştiu sigur că era cel mai roşu apus de soare al toamnei; eu alergam pe străzile noroioase, grăbindu-mă spre o casă unde cineva care mă iubea era pe moarte. Alergam cu capul plecat sub ploaie, murmurând cuvinte de consolare şi de iertare înainte să ajung. Brusc, ridicându-mi ochii sub lumina roşiatică a unui felinar cu gaz, am văzut mergând alături de mine o figură feminină. Era o femeie de statură medie, cu chipul palid şi lunguieţ, scofâlcit de vreme, de suferinţe; dar pe acel chip consumat ochii negri ardeau, buzele erau pârjolite de sânge. Era îmbrăcată toată în negru, negrul ochilor săi; la rever purta, drept broşă, o crenguţă de coral roşu ca buzele ei. Mergea lângă mine, privind în jos; o singură clipă şi-a ridicat ochii la faţa mea, dar i-a coborât imediat. Am fost şocată de această apariţie şi am întins mâna ca pentru a o atinge, dar ea s-a îndepărtat repede. Am urmat-o instinctiv, fără să ştiu de ce, stăpânită de nevoia de a mă duce unde se ducea ea, de a face ce făcea ea. Am urmat-o cu ochii aţintiţi pe figura ei brună, ajungând-o din urmă din când în când pentru a vedea acea privire neagră şi arzătoare, acele buze febrile, acea rochie neagră ca ochii, acea crenguţă de coral roşu ca buzele. Mergea pe străzi cu pasul ei ritmic, oprindu-se în faţa vitrinelor, salutând câte o făptură necunoscută, oprindu-se să discute cu câte o fiinţă vulgară. Eu făceam, în spatele ei, tot ce făcea ea. A luat-o pe strada teatrului, a urcat scările, a intrat într-o lojă şi a început numaidecât să săgeteze mulţimea cu privirea ei neagră. A izbucnit imediat în hohote de râs cu buzele ei de sânge; eu, într-o lojă din faţa ei, imitând-o, am privit cu

obrăznicie mulţimea şi am râs, am râs mereu. Dintr-odată a dispărut, iar eu am căzut într-o stare de atonie, ca şi cum m-ar fi lăsat puterile, apoi m-am trezit în amărăciunea crescândă a regretelor. Prietenul care mă aştepta, căruia trebuia să-i duc vorbe de consolare şi iertare, murise singur, în timp ce eu râdeam la teatru.

***

Nu îl iubeam pe acel bărbat. De fapt, nu iubeam pe nimeni în acea perioadă. Indiferenţa mea în ceea ce priveşte sentimentele era senină: nu iubeam, nu aveam regretul iubirii, nu aveam dorinţa iubirii. Şi apoi, acel bărbat era o fiinţă vulgară şi meschină, iar eu îi vedeam toată meschinăria şi toată vulgaritatea. Dragostea lui, făcută din vanitate, capriciu, îndărătnicie, nu avea puterea să mă irite, dar avea puterea să-mi producă greaţă. Cuvintele lui mă lăsau rece, scrisorile lui nu mă mişcau, mâinile lui care le strângeau pe ale mele nu mă făceau să pălesc. Nu puteam să-l urăsc, dar nici să-l iubesc; toată meschinăria, toată josnicia spiritului său, le măsuram. El, devorat de dorinţă, care era vanitate, fremăta de mânie, fremăta de iubire falsă, ruga şi conjura, vărsa lacrimi de ciudă. Eu refuzam; liniştită, nemişcată, zâmbitoare, aproape insolentă, mă cufundam din ce în ce mai mult în acea indiferenţă care este darul celor puternici. Până când el, într-o zi, într-o scenă de furie, mi-a zis:

— Ori mâine, ori niciodată!

— Niciodată, am spus eu cu răceală.

A doua zi, în plină după-amiază de iarnă, mă plimbam, tresărind de emoţie la vederea măreţiei fluviului care curgea lent spre mare, a anemonelor crescute în iarba umedă, a micilor sălcii negre care se îndoiau aride, aproape spinoase, a păsărilor care ţipau deasupra capului meu în profunzimea cerurilor. Senzaţiile acestea ajungeau rafinate, suave, la nervii mei echilibraţi. Eram liniştită. Când, iată că în depărtările malului, în lucirea galbenă a amiezii, ea îmi apăru cu chipul său palid, deformat, în care trăiau numai cărbunii ochilor ei şi gura stacojie ca un granat, îmbrăcată în negru, purtând la gât o crenguţă de coral roşu. De data asta nu m-a privit. Toată fiinţa mea a zvâcnit către ea. În timp ce se îndrepta lent spre oraş, eu am urmat-o pas cu pas ca un animal supus. Vedeam cu spaimă că se duce la locul de întâlnire cu acel bărbat, dar instinctiv nu-mi puteam manifesta această spaimă. Am văzut cu groază că acel bărbat se află acolo, că mă aşteaptă, că zâmbeşte cu mândrie. Nu vedea fantoma care se apropia de el, mă vedea pe mine apropiindu-mă de el pentru a urmări fantoma.

— Mulţumesc, zise bărbatul triumfător.

Fantoma zâmbi duios, iar eu, care voiam să urlu de durere, am zâmbit cu gingăşie.

— Tu mă iubeşti? întrebă omul.

— Te iubesc, murmură fantoma.

Eu, cea pe buzele căreia se îmbulzeau insultele, am zis cu voce tare:

— Te iubesc.

— O să mă iubeşti mereu?

— Mereu, răspunse fantoma.

Eu, agonizând, am răspuns:

— Mereu.

— Juri pe Maica Domnului?

— Jur pe Maica Domnului, şopti umbra.

Eu, cu teroarea sacrilegiului, am comis blasfemia:

— Jur pe Maica Domnului.

Acum lumea spune că sunt nebună. Gândiţi-vă că timp de doi ani am târât lanţul unei iubiri false şi vulgare, că doi ani am minţit, că doi ani am tolerat minciuna, pentru că nu mă iubea, aşa cum eu nu-l

iubeam. Gândiţi-vă la dezgustul, la repulsia, la oboseala din acei doi ani, la jurămintele mincinoase făcute şi primite, la pasiunea fictivă, la săruturile inutile şi nepăsătoare, la însufleţirile prefăcute, la acea comedie plină de noroi. Totul era pentru ea. Pentru a face ce făcea ea, pentru a spune ce spunea ea, pentru a o urmări, pentru a o imita. Era vraja acelei zâne, acelei vrăjitoare, acelei descântătoare. Era fascinaţia, poţiunea; înlănţuită de ea, cea care reprezenta minciuna şi trădarea, am devenit eu însămi minciună şi trădare.

***

În timp, s-a mai întâmplat ceva. Un alt bărbat mă iubea cu adevărat, cu lealitatea spirituală a sufletelor alese; eu îl iubeam cu smerenia profundă a inimii care încearcă să se reabiliteze. Sufletele noastre vibrau la unison în armonia intensă a iubirii; se contopeau extraordinar în armonia dragostei; era o singură iubire, completă, cu totul divină şi cu totul umană. Însă fuziunea celestă a durat puţin. Într-un moment suprem, în timp ce el îmi vorbea suav, am văzut apărând între noi femeia cu rochie neagră, care purta la gât o crenguţă de coral roşu. De data asta ochii ei gingaşi licăreau malign, buzele ei de garoafă rânjeau. El îmi vorbea de iubire, iar ea rânjea, rânjea.

— Nu te cred, i-am răspuns acelui bărbat care spunea adevărul.

Astfel, iubirea noastră deveni un chin. În spatele chipului său, sincer şi bun, eu vedeam ovalul scofâlcit al femeii care rânjea; el spunea un *da* franc, onest, iar ecoul fantomei era un *nu* sever; el mă mângâia cu privirea lui îndrăgostită, iar ei îi scânteiau feroce ochii.

— Nu te cred, nu te cred! îi repetam acelui bărbat, devenind eu însămi crudă şi sceptică.

Apoi el nu-mi mai dădu crezare, mă vedea mereu distrată, absorbită, zdruncinată de frici subite, sau pierdută şi epuizată.

— Tu nu mă iubeşti, tu eşti departe de locul ăsta; sufletul tău e absent. Oh, întoarce-te, întoarce-te! mă implora el.

Cu toate acestea, ne iubeam; vrăjitoarea palidă, cu buzele de carmin, care îşi bătea joc de noi, se aşeza între noi şi făcea să-mi îngheţe sângele în vene, sărutările noastre deveneau firave, iar vocile, slabe. Eu sufeream infinit mai mult decât el, eu care vedeam vrăjitoarea aşezându-se lângă noi, eu care simţeam spaima acelei vedenii urcându-mi-se la creier şi făcându-mă să delirez. Eu care am ajuns până la a fi geloasă pe acea fantomă căreia, mi se părea, el îi adresa cuvintele de iubire; eu care, într-o criză de gelozie furioasă, i-am strigat:

— Tu mă-nşeli, iubeşti pe alta, iubeşti o femeie palidă, istovită, cu ochii negri, cu buzele sângerii, rochie neagră şi crenguţă de coral roşu. Mă minţi, mă-nşeli, iubeşti pe alta!

M-a privit buimac:

— Tu eşti aceea, zise simplu.

Mă duse în faţa oglinzii; am văzut în ea o faţă livid, măcinată de timp, de suferinţă, doi ochi negri, arzători, două buze toride, o rochie neagră, o crenguţă de coral roşu. Am văzut figura ei, care era figura mea; am urlat ca o bestie:

— Nu sunt nebună, nu capul meu trebuie să fie vindecat, ci pe cea mai aprigă duşmancă care a intrat în mine; năluca a pătruns în sufletul meu. Cealaltă nu vrea să plece, vrea să trăiască în mine, şi astfel suntem două; trebuie să fiu exorcizată. Chemaţi un preot, să rostească deasupra capului meu cuvintele sacre ale rugăciunii care eliberează sufletele!

Scena

Înfofolită toată în blana de vidră, cu voalul negru al pălărioarei lăsat peste ochi, cu mâinile băgate şi strânse în manşon, doamna Livia, dreaptă în faţa şemineului, îşi încălzea la flacără picioruşele amorţite. Dintr-odată, în umbra serii care se lăsa, văzu ceva alb lângă ea.

— Cine e? zise sărind în spate, brusc înspăimântată.

— Eu sunt, Livia, nu-ţi fie teamă, răspunse calm soţul.

— Ah, tu eşti, Riccardo? Nu te-am auzit venind! exclamă şi vocea i se îndulci numaidecât, devenind drăgăstoasă.

— Nu-nţeleg cum de n-au adus lămpile.

— Acum m-am întors din Villa Borghese[8]↓, murmură ea de-abia perceptibil.

Apoi, pe pipăite, găsi clopoţelul electric şi apăsă cu degetul pe el. Un servitor intră cu două lămpi acoperite cu abajururi de mătase albastră, care estompau lumina. Salonaşul apăru searbăd în culorile sale un pic triste de catifea verde-măslinie cu brocart vechi auriu; o mulţime de trandafiri chinezeşti se înălţau din vazele de porţelan, din cupele de cristal. Don Riccardo era în frac, cu cravată neagră şi gardenie la butonieră.

— Eşti gata? întrebă doamna Livia.

— Am greşit ora, e abia şase: o s-aştept.

Şi se destinse pe fotoliu, lângă foc, picior peste picior.

— Se fumează aici, Livia?

— Bineînţeles. Caută tu ţigările; sunt pe măsuţa aia.

— Am şi eu.

— Ale mele sunt mai bune, Riccardo.

— Cine ţi le-a dat?

— Le-a adus Guido Caracciolo din Constantinopol.

Ea însăşi îi duse chibriturile, aşteptând ca el să-şi aprindă ţigara.

El se întinse din nou, fumând.

— Aşadar, cina asta a voastră de la fundaţie, la Club, e la şapte?

— Da, dragă Livia, la şapte. O cină numai de bărbaţi: o să fie foarte plictisitoare.

— Oh! Extrem de plictisitoare.

Doamna Livia îşi descheie lent mănuşile din piele de capră neagră.

— Măcar dacă ai avea vecini de masă nostimi, ţi s-ar urî mai puţin, dragul meu Riccardo.

— Vecinii sunt Mario Torresparda şi Filippo Ventimilla.

— Villa Borghese e o gheţărie, murmură ea, tremurând de frig şi prezentându-şi mânuţele înmănuşate flăcărilor.

— Atunci greşeşti ducându-te acolo, răspunse soţul cu calmul lui pe care nimic nu ajungea să-l tulbure.

— Ştii... obişnuinţa. Oh, a fost o grămadă de lume, zi de sărbătoare, multe feţe necunoscute pe lângă cele obişnuite. Regina avea o pană roz-pal pe pălăria de catifea neagră. Crezi că mi-ar sta bine cu roz-pal, Riccardo?

— Îţi stă bine cu orice, scumpo!

— Frumos răspuns! În fine, m-am întâlnit cu Maria, Clara, Margherita, Teresa, Vittoria; Giorgio era singur, în faeton; Paola mi-a făcut semn dacă ne vedem diseară, i-am răspuns că da. Vii şi tu?

— Da, după cină.

— Bravo! Am rămas prea mult la Villa Borghese, nu mi-am dat seama că s-a făcut noapte, şi oricum ştiam că aş fi cinat singură. Răule ce eşti! Am fost şi la Sofia, înainte de Villa Borghese. Oh, dacă ai şti câte lucruri am făcut astăzi, de la trei! Biata Sofia, copilaşul are mereu febră şi a slăbit, e gălbejit. Mâine o să-l înfofolească bine, o să-l urce în trăsura închisă şi o să-l ducă la Tivoli; cine ştie, poate, schimbarea aerului o să-i priască...

— Federico pleacă cu Sofia?

— Nu, o să se ducă la Tivoli în fiecare zi. Ce bărbat rece şi nesuferit! N-a vegheat o singură noapte lângă copilaşul lui, iar Sofia nu doarme de douăsprezece nopţi...

— Lumea spune că nu e copilul lui, remarcă Riccardo, scuturând cenuşa ţigării în scrumieră.

— Aşa se spune, e adevărat. Sofia s-a compromis prea mult cu Guido. L-am întâlnit pe Guido în Piazza di Spagna, când mă duceam la croitoreasă. Am fost şi la croitoreasa asta, pentru rochia gri, care, degeaba, orice face, şi oricât de mult timp mă face să pierd, tot nu ajunge să-mi fie pe plac. O rochie e ca o pictură: când e greşită, nu mai poate fi îndreptată, trebuie s-o arunci şi să faci alta.

— Te tot plângi de croitoreasa asta de ceva vreme. De ce n-o schimbi? De ce nu-ţi comanzi tot de la Paris? Nu pot să-mi explic.

— Ai dreptate, dar cum să fac? Mă roagă să n-o concediez, şi apoi de multe ori din Paris îţi trimit nişte amestecături de culori de care e imposibil să te foloseşti. Îţi vine să crezi că Giuliei i-au trimis o rochie verde! Plângea azi. M-am dus şi la ea, un minut, ca să văd rochia asta pe care o aştepta chiar îngrijorată. Fiasco, Riccardo, fiasco! O rochie verde-deschis!

Râsul ei umplu încăperea. Dându-şi jos pălărioara şi descheindu-şi blana, se destinse şi ea pe fotoliu de cealaltă parte a focului.

Acum volubilitatea nervoasă cu care vorbise se domolea. Îşi trecea degetele lent prin părul blond ondulat ca pentru a-l întinde. Don Riccardo îşi aprinse altă ţigară şi, privind focul, grăi astfel:

— Livia, tu azi ai ieşit la trei cu *vittoria.* Te-ai dus imediat la Sofia şi ai rămas la ea până la trei şi douăzeci; de acolo te-ai dus la Giulia, unde ai rămas zece minute; la patru erai în faţa uşii croitoresei tale în Piazza di Spagna; ai intrat pe acolo şi ai ieşit imediat pe uşiţa care dă în Piazza Mignanelli. Ai luat un cupeu închiriat cu numărul N. 522. Te-ai dus pe strada Cesarini la numărul 170, la etajul unu, unde Mario Torresparda are un mic apartament în care primeşte doamnele din lumea bună care se complac să-l viziteze. Locuinţa lui legală, unde primeşte prietenii şi *les cocottes,* se află în altă parte. Ai rămas acolo de la patru şi zece minute până la cinci şi cincizeci de minute; ai coborât, cupeul închiriat te-a dus înapoi în Piazza Mignanelli; n-aveai mărunţiş, fiindcă niciodată nu te poţi gândi la tot, i-ai dat vizitiului zece lire, ai ieşit imediat pe uşa principală din Piazza di Spagna, ai urcat în *vittoria,* care te-a dus pentru douăzeci de minute la Villa Borghese, de unde te-ai întors imediat aici.

Ea alunecase pe covor şi întindea braţele murmurând:

— Iartă-mă, iartă-mă, a fost prima oară!

— Prima oară, ştiu. Mario Torresparda îţi face curte din iulie, de când erai la Livorno; a început într-o seară cu lună plină; la început n-a fost nimic, doar o glumă, apoi din Elveţia, unde se afla el, la Sabbina unde te aflai tu, ţi-a scris mai întâi des, apoi în fiecare zi. Ai răspuns întotdeauna. Să fi tot fost de la cincizeci şi două la cincezi şi cinci de scrisori şi de bilete. Aici v-aţi văzut de două ori, la Pincio, dimineaţa, vineri, 18 noiembrie şi duminică, 28. De atunci i-ai promis să te duci la el, dar deja ţi-ai încălcat cuvântul de două ori, săptămâna trecută, luni şi joi. Astăzi în sfârşit te-ai dus pentru prima oară.

— Oh, Riccardo, Riccardo! sughiţa Livia ca un copil. De ce nu mă ucizi în loc să-mi spui toate astea?

— Nu, draga mea, eu n-am omorât niciodată pe nimeni şi nu vreau să-ncep acum. Soţii care îşi ucid nevestele se găsesc în romanele şi în dramele lui Ohnet. Eu nu sunt de această părere: am ideile mele despre onoare, pe care găsesc inutil să ţi le expun, pentru că nu le-ai înţelege. Sânge, nu; nu merită

osteneala, draga mea. Ne-am iubit, înainte şi după căsătorie, pentru o bună bucată de vreme; apoi tu nu m-ai mai iubit, cum e perfect normal, şi fireşte ai iubit pe altcineva. Nu-mi vorbi de luptă, de bătălie, de orbire, de pasiune atotputernică; n-ar servi la nimic, eu nu cred în ele. Iubirile iau sfârşit, şi e logic să fie aşa. A ta pentru mine a durat destul, mi se pare. Nu mă plâng, după cum vezi; tu n-ai făcut nimic ilegitim; ba chiar, cu acea îndelungată obişnuinţă feminină, graţie acelei tradiţii pe care voi femeile n-o încălcaţi niciodată, graţie acelui gust rafinat datorită căruia sunteţi atât de seducătoare, tu l-ai ales pe bunul meu prieten Mario Torresparda. Eu ţineam la Mario Torresparda, şi încă mai ţin. N-o să mă bat în niciun caz cu el, ca să-ţi dau satisfacţie ţie şi publicului. Vrei poate să-mi spui că el te-a sedus? Nu, draga mea, nu e adevărat; poate chiar tu însăţi crezi că este aşa, fără rea-intenţie; dar nu te amăgi. Femeile sunt întotdeauna cele care încep să seducă, iar bărbatul se lasă prins. Ce vină are Mario Torresparda? Niciuna. A găsit o femeie care cocheta cu el şi s-a lăsat subjugat, sărmanul, s-a îndrăgostit. Îl compătimesc, să fii amantul unei femei măritate nu e prea plăcut, e o poziţie plină de neajunsuri.

— Oh, câtă dreptate ai să mă dispreţuieşti! suspină ea.

— Nu, draga mea. Nu am niciun sentiment în ceea ce te priveşte. M-am informat în legătură cu relaţia ta pentru a şti adevărul, pentru simpla nevoie de poziţii clare. Acum, pentru viitor, fă ce-ţi place, eu nici n-o să mă mai ostenesc să te controlez. Te avertizez însă că Mario Torresparda e îndrăgostit până peste cap de tine, şi să-i joci imediat o festă n-ar fi omenesc. Adio, s-a făcut şapte, mă duc la cină. Poftă bună!

— N-ai să mă ierţi niciodată? strigă femeia, apucându-l de braţ.

— Ce iertare? Nu-i nevoie de aşa ceva. Aşa, în general, mi se pare că noi, bărbaţii, am greşit să vă luăm în serios şi să ne căsătorim cu voi în consecinţă. Dacă asta e o mitocănie, te rog să mă scuzi. Plec, fiindcă e şapte. O să trece pe la Paola, după aia, să te iau. Bună seara!

— Cina e gata! zise servitorul intrând.

Livia, aşezată pe covor, privind focul care murea, se gândea că soţul ei, don Riccardo, e mai *chic* decât Mario Torresparda.

8↑ Cel mai mare parc public din Roma, având în cadrul său un lac, temple, fântâni, statui şi mai multe muzee. (N. tr.)

Ideal

Laura, în picioare lângă măsuţă, cu capul plecat, se ocupa serios de numeroşii nasturi ai mănuşii sale; pe spătarul unui scaun era aruncat un şal brodat cu aur; un evantai mare de satin roşu pe o parte, galben şi negru pe cealaltă, zăcea pe măsuţă, pe jumătate deschis. Laura era îmbrăcată în brocart negru, cu o trenă neverosimilă; la decolteul triunghiular era prins un buchet mare de flori roşii şi galbene; o crenguţă bogată în flori roşii şi galbene orna părul brun, apărând de după ureche şi atingându-i gâtul. Cesare intră fără să facă zgomot, o privi un moment, se gândi la ce avea de spus şi sfârşi prin a zice:

— Bună seara, doamnă.

Ea nu se tulbură. Se întoarse, zâmbi, îşi netezi mănuşa şi întrebă:

— Dumneavoastră sunteţi, Sanseverino?

— Întrebarea e singulară.

— Fiţi mulţumit! V-am scutit de alta care putea fi impertinentă.

— Contesă, în seara asta sunteţi un...

— Fenomen, nu-i aşa?

— De bunătate. Un lucru nou. Mă scutiţi de o impertinenţă, dar sunteţi indulgentă! Mă paşte cumva vreo nenorocire teribilă?

— Cine ştie?

— Prefer impertinenţa, contesă! Deja mi-o imaginez. Voiaţi să mă întrebaţi ce caut aici?

— Dumneavoastră ghiciţi prea multe, Sanseverino. Este o ştiinţă periculoasă.

— Numai pentru mine. Vin aici...

— Să mă vedeţi, fiindcă sunteţi îndrăgostit de mine. Cunosc refrenul.

Sanseverino păli, în ciuda dezinvolturii sale. Îşi mângâie nervos mustăcioara subţire.

— Desigur... zise apoi. Dar n-aş fi zis. O părea greu de crezut, contesă, dar reuşesc să fiu un om de spirit şi în faţa dumneavoastră.

— Tot meritul e al meu, Sanseverino.

Lui i se înceţoşară ochii, dar orgoliul îl făcu să zâmbească.

— Tot ce e bun în mine şi fericit în viaţa mea, repet în prezenţa dumneavoastră, contesă, răspunse, cu o plecăciune prea adâncă.

— Foarte bine, iată un compliment agreabil, care reprezintă începutul celor pe care o să le aud peste puţin timp la teatru.

— Aşa e, dumneavoastră vă duceţi la teatru, zise el, parcă revenindu-şi dintr-o distracţie. De ce vă duceţi?

— Ca să mă plictisesc în mijlocul mulţimii.

— Plictisiţi-vă cu mine, atunci! Propunerea e egoistă, nu neg. Dar o să mă multiplic pentru a vă plictisi ca la teatru. Dacă vreţi, o să deschid pianul şi o să vă cânt cele mai grave, cele mai suave melodii din *Lohengrin* pe care ar trebui să le ascultaţi la San Carlo. O să vorbesc cu dumneavoastră despre dantele, amoruri, excursii, panglici, aşa cum ar face-o prietena dumneavoastră Evelina. O să vă fac curte prosteşte, cum v-ar putea-o face Giorgio, Arturo, Adolfo sau Gino. Apoi, într-o pauză falsă, o să mă prefac că vin eu însumi să vă fac o vizită şi o să vă spun ceea ce v-aş spune…

— Mi-ar plăcea mai mult ceea ce nu mi-aţi spune.

— Lucruri triste, ca să fiu sincer, răspunse el cu voce gravă.

Se lăsă un minut de tăcere. „Un caz extraordinar“, se gândi contesa Laura. Dar se tulbură:

— Şi stalul? O să ne lipsească stalul. Cine ţine locul stalului? întrebă.

— Ce spune stalul despre noi?

— Oh, un lucru foarte vulgar, Sanseverino! Că mă iubiţi şi că nu vă iubesc.

— Şi spune şi motivele, frumoasă contesă?

— Nu le spune, fiindcă nu există. Se iubeşte fără motiv şi nu se iubeşte tot fără motiv. Dragostea şi indiferenţa se aseamănă.

— Dumneavoastră proferaţi o frază monstruoasă, zise el placid.

— O s-ajung târziu la teatru, murmură ea, pierzându-şi răbdarea.

— E abia nouă. E înjositor de devreme. Cine e de două ori contesă şi de trei ori marchiză, ca dumneavoastră, nu poate să se ducă la teatru la ora asta. Eu n-aş cuteza să vă-nsoţesc.

— V-ar face plăcere să mă însoţiţi? întrebă ea, cu sclipiri de vanitate în ochi.

— O imensă plăcere, murmură el, înţelegând ideea perfidă, în ciuda şuşotelii de compasiune pe care aş trezi-o în stalul dumneavoastră celebru, contesă. Sunt sigur, vedeţi – şi vocea lui tremură de mânie –, că sunt compătimit.

Ea nu răspunse. După o pauză, îl întrebă:

— Aţi fost la balul casei Della Mana?

— Am fost.

— M-aţi aşteptat în zadar? reluă, jucându-se graţios cu evantaiul.

— În zadar.

— Am trimis vorbă că sunt bolnavă. V-aţi fi făcut griji? Nu era adevărat. Rochia mea, sosită de la Paris, era o capodoperă a urâţeniei.

— Cea din seara asta e odioasă.

— Vi se pare? Şi totuşi dumneavoastră ar trebui să preferaţi aceste flori în culori pasionale. Nu predicaţi peste tot: iubire, iubire, pasiune, pasiune?

— Dar nu artificială precum florile dumneavoastră, contesă, precum culoarea falsă a panglicilor dumneavoastră, precum Turcia falsă a evantaiului dumneavoastră, precum dumneavoastră însevă...

— Hei! făcu ea, răzvrătindu-se.

— Iertare. Am greşit... sunt puţin confuz. Aici e un parfum greu, care mă calcă pe nervi.

— Acum e bine, aprobă ea din cap, agitând uşor evantaiul.

— Am greşit, v-am ofensat. Dumneavoastră nu sunteţi falsă; dumneavoastră sunteţi foarte leală. Nimic nu mi-aţi promis şi nimic nu aţi respectat. Din prima clipă în care v-am văzut, v-am cântărit: aţi rămas neschimbată. Vă felicit, contesă Laura: dumneavoastră aveţi caracter. Caracter de indiferenţă, de apatie, dacă vreţi, îmbinat cu o doză potrivită de vanitate. Frumos caracter: eu vă admir.

— Credeţi că Teresa Realps o să se mărite cu vărul dumneavoastră Mario? zise ea, înăbuşindu-şi un mic căscat.

— Se pare că această căsătorie vă distrează la fel ca incoerenţele mele. Ar fi mai bine pentru dumneavoastră să vă duceţi la teatru.

— Mulţumesc. Mi-e indiferent. Dacă doriţi, rămân aici până la miezul nopţii. Mă distrez şi aici.

— Ce anume v-ar putea face să plângeţi, Laura?

— Mi-aţi spus pe nume, mi se pare, zise ea lent şi cu răceală, privindu-l ţintă cu ochii ei cenuşii.

— Vă-ntrebam ce anume v-ar putea face să plângeţi, contesă Mormile.

— Nu ştiu... nu ştiu... dar ceva trebuie să fie. O să-l găsesc.

— Şi o să mi-l spuneţi?

— Poate. V-ar plăcea să-mi vedeţi lacrimile?

— Eu nu le-aş vedea, zise Sanseverino, aplecându-şi capul.

— Hm! făcu ea, ridicând din umeri.

Şi se ridică să-şi ia şalul.

Coborâră scara principală la braţ, muţi, fără să se privească. La portiera trăsurii, el o salută scoţându-şi pălăria şi făcând o plecăciune. Laura zâmbi:

— Veniţi mai târziu la teatru?

— Ca să fac ce?

— Ce face toată lumea.

— Nu. Mă duc să joc o partidă la Club.

— Asta vă distrează?

— Deloc. Totul e zadarnic, totul. Bună seara, contesă Mormile!

— Bună seara, duce Sanseverino!

***

În amiaza de septembrie totul era tăcere. În ţinutul dimprejur domnea o linişte profundă. Din când în când, din depărtare, se auzea zgomotul făcut de roţile vreunei trăsuri care trecea pe strada principală. La parterul vilei, doi servitori dormeau pe băncile din anticameră, o menajeră tricota la o fereastră, iar un ajutor de bucătar lustruia în linişte argintăria în bucătărie. Contesa Laura nu agrea hărmălaia la ţară. Ea stătea în salonul ei preferat, care era un pic salon, un pic verandă şi un pic seră, unde perdelele filtrau lumina, vântul de vest sufla domol, o mică fântână arteziană reîmprospăta aerul, iar florile toamnei bucurau ochiul. Contesa, îmbrăcată într-o rochie de caşmir alb, cu dantele albe, ornată cu trandafiri albi pe piept şi în păr, se legăna într-un balansoar american.

— Voiam să vă spun, Sanseverino, continuă cu vocea ei moale şi seducătoare, c-o să rămân la Capodimonte până la sfârşitul lui octombrie.

— Aşa mult? Şi totuşi dumneavoastră nu vă place să staţi la ţară, nu v-a plăcut niciodată!

— Vi se pare? Nici nu ştiu cu adevărat dacă acum îmi place. Dar pacea de aici mă atrage, mă subjugă. Oraşul trebuie să fie oribil, ars de soare, prăfuit, plin de lume burgheză şi plin de zarvă. Ce căldură trebuie să fie acolo! Seara, când stau pe terasă, am impresia că văd Napoli fumegând ca un vapor cu aburi. Şi Sorrento-ul dumneavoastră cum l-aţi lăsat?

— Splendid şi elegant. Acolo se află tot Clubul dumneavoastră. Toţi se-ntreabă de ce lipsiţi.

— Şi dumneavoastră întrebaţi?

— Eu nu mai îndrăznesc să-ntreb nimic, ştiţi bine. Sunt prietenii dumneavoastră. Fac comentarii, supoziţii...

— Ce spun?

— N-o să vă repet niciodată.

— Ba da, o să-mi repetaţi.

— La ordin?

— La ordin!

— Spun c-aveţi un amant.

— Dumneavoastră credeţi că am un amant? întrebă ea, privindu-l ţintă într-un mod straniu.

El se înfioră şi răspunse:

— Nu cred.

— De ce?

Sanseverino tăcu. Ea luă un trandafir dintr-un coşuleţ din apropiere şi îl aruncă spre el. El îl prinse din aer şi îl mirosi îndelung, în timp ce ea observa cu atenţie. Sărutase oare floarea sau doar inspirase parfumul?

— Spuneţi-mi, Sanseverino, la Sorrento, v-aţi gândit des la Napoli?
— Adică, contesă?
— ...la Capodimonte?
— La Capodimonte?
— Vreau să spun la mine, conchise ea cu voce mâhnită şi îmbujorându-se uşor.
El o privi, surprins. Dar ea nu-i dădu timp să răspundă:
— Am citit, alaltăieri, un cuvânt misterios într-o carte misterioasă. Este cuvântul *ideal*. Nu zâmbiţi, îl cunoşteam, dar nu-nţelegeam bine ce-nseamnă. Idealul e norul care trece, nu-i aşa? E muzica pe care o avem în gând. E tabloul pictat în imaginaţie. E o fantomă adorată. E toate astea, nu-i aşa?
— Toate astea şi altele, doamnă.
— Oh, prietene, dumneavoastră trebuie s-aveţi şi să iubiţi un ideal. Spuneţi-mi care e!
— Nu vi-l pot spune.
— De ce? Oare nu mă iubiţi? exclamă ea cu ochii strălucitori.
— Ba da, dar n-o să vă spun idealul meu.
— Ei bine, nu mi-l spuneţi: eu îl ştiu. L-am ghicit. Inima mea a devenit profet. Idealul dumneavoastră e o femeie, *acea femeie* care să vă iubească. Consolaţi-vă şi mulţumiţi-i Domnului! Idealul e viu: eu vă iubesc, Cesare!
— Nu faceţi glume, Laura!
— Nu fac glume, vă iubesc!
— Vă-nşelaţi, poate.
— Nu mă-nşel. Vă iubesc!
El devenea din ce în ce mai palid. Un tremur îi agita colţurile gurii.
— Vă conjur, Laura, nu minţiţi! Rămâneţi frumoasă, crudă, seducătoare, dar indiferentă, distantă, inaccesibiliă! Dacă vreţi să vă ador, spuneţi-mi că nu mă iubiţi!
— Nu vă-nţeleg, dumneavoastră sunteţi nebun, Cesare! Eu ştiu că vă iubesc.
— Adio, Laura!
— Doar nu plecaţi, sper!
— Plec. Adio!
— Cesare, Cesare!
Deschise larg un balcon. Lumina vie a soarelui o răni. Se clătină pe balustradă şi îi strigă:
— De mult timp, Cesare! Din prima, din prima clipă...
— Cu atât mai rău, zise el, lăsându-şi capul în jos.
Şi se pierdu în depărtarea drumului.

Joc de răbdare

Tânăra femeie se numea Tecla, nume dur, ca un plesnet. Era scundă, fără niciun fel de nobleţe în înfăţişare, deşi îşi ţinea capul drept şi umerii traşi înapoi. Era plinuţă, fără exces de rotunjimi, şi părea chiar zveltă în corsetul ei strâmt. Poate din obişnuinţă îşi luase un aer de agilitate care părea naturală. Se mişca cu uşurinţă, cu anumite gesturi mângâietoare care se potriveau corpului ei de fetiţă fericită. Avea braţe frumoase, un pic scurte, dar graţioase, cu încheieturi fine care indicau cât de delicate îi erau oasele sub acea carne tare şi plesnind de sănătate. Mâinile păreau perniţe de satin, prea moi, pe care nu îndrăzneai să le strângi de frică să n-o răneşti. Picioarele erau încântătoare, mici, subţiri, arcuite, cu o gleznă foarte fină: pentru a le contempla, uneori, uitai de cap, care avea un caracter deosebit de forţă şi energie deasupra acelui corp grăsuţ în mod agreabil. Era o anomalie, o suprapunere bizară. Un cap puternic peste care se îmbulzea o claie întunecată şi grea de păr negru, împletit, strâns, dar care sfârşea prin a îndoi agrafele şi a se acumula în jurul gâtului, ciufulit, cu şuviţe pe jumătate răsucite. Pe frunte, nici breton scurt, nici cârlionţi, nimic; se vedeau rădăcinile părului dat pe spate, dese, zdravene, trasând o linie neagră pe albul pielii. Ochii erau negri ca smoala, strălucitori ca jaisul, dar fără dulcegării sentimentale şi fără profunzime în gândire. Defectul cel mare era la sprâncene, prea negre, prea dese, aproape unite, care dădeau o expresie răutăcioasă chipului. Nasul acvilin se încovoia puţin spre buzele subţiri, un pic trase înăuntru, foarte roşii. Chipul îi era palid, de o paloare opacă, dar nu bolnăvicioasă, cu o uşoară umbră roşie în obraji. Un semn particular erau urechile, delicate, colorate gingaş, ca cele ale unui copil. Alt semn particular: o aluniţă maronie, drăgălaşă, la jumătatea bărbiei. Era îmbrăcată într-o rochie de casă din satin, cu dungi subţirele, o dungă roşie, o dungă galbenă, o dungă neagră: amplă, lungă, strânsă în jurul taliei cu un cordonaş auriu. La gât, o încreţitură din dantelă antică, foarte galbenă.

***

Maimuţa se balansa fericită pe un cerc de lemn. Era o maimuţică adolescentă, slabă, cu membre subţiri; probabil că n-ar fi crescut mai mult. Ar fi rămas mică, elegantă şi plină de vitalitate, aşa cum i se citea în ochii şireţi şi mobili. Nu provoca oroare, nici scârbă: stârnea uimire, într-atât poziţiile ei aristocratice semănau cu cele ale unei domniţe. Ba chiar, din capriciu, îi făcuseră două găuri în urechi şi purta două steluţe de perle ca cercei, lucru care o bucura şi o făcea să dea din cap ca o femeiuşcă satisfăcută. Avea şi o rochiţă din catifea roşie, ca cea a unei păpuşi, făcută pentru ea; dar în dimineaţa aceea nu vruse s-o îmbrace. Stătea liniştită şi moleşită în colţul salonului care îi era destinat în timpul zilei. Noaptea, Eva dormea în seră, dat fiind că luminile salonului ar fi deranjat-o şi i-ar fi tulburat somnul. Se legăna încet, ducându-şi din când în când lăbuţa la gât, unde purta un fir de aur, aproape imperceptibil, dar care reprezenta semnul robiei: lănţicul de aur, din inele veneţiene, de care era legată, era foarte subţire, dar rezistent. O precauţie inutilă, pentru că domnişoara Eva era cât se poate de educată şi nu încerca să fugă, fiind înzestrată cu multă înţelepciune. Când veneau oaspeţi, se prefăcea că moţăie, dormind cu un singur ochi închis. Când îi aduceau nuci, alune, migdale amare, atunci instinctul său animalic se dezvăluia, pripit, vorace: arunca priviri bănuitoare în jur, ca şi cum cineva ar fi vrut să-i fure prada. Odată alunele terminate, făcea un gest amplu de dispreţ şi se închidea iar în apatia unei femei nemulţumite de orice. Cel mai ciudat însă era s-o observi când, singură-singurică, făcea pe femeiuşca: mai întâi cochetă, toată numai nazuri, numai ocheade, elegantă, provocatoare şi seducătoare, apoi, deodată, melancolică, tristă, dezolată, vorbind, plângând spre o fiinţă imaginară, şi imediat după aceea singură, liniştită, făcându-se că se dă cu roşu pe obrajii pătaţi de lacrimi.

***

Manşonul doamnei zăcea pe un fotoliu, aruncat acolo cu neglijenţă. Era un manşon din vulpe rusească, căptuşit cu satin negru, parfumat tot ca un săculeţ înmiresmat. Părea mic-mic, capabil să ascundă numai acele mânuţe moi. Dar el însuşi era moale şi ceda şi intra într-o mică lume de lucruri disparate. Mai întâi, o batistuţă albă, din stofă fină de in, delicată ca un norişor, ca un fulg de nea; batista avea, într-un colţişor, o microscopică, aproape imperceptibilă literă *A*. Şi doamna se numea Tecla, iar numele său de familie începea cu litera *M*. Dar era imposibil ca lumea neştiutoare să descopere acea monogramă. Această batistă era la rândul ei parfumată cu chiparos, un parfum domol şi voluptuos, care ajunge să-ţi amorţească nervii. Un colţişor era îndoit şi înnodat la fel ca batistele servitoarelor, care îşi pun banii în ele. Conţinea într-adevăr o hârtie: o imagine cu Maica Domnului Îndurerată. Pe lângă batistă mai era o sticluţă mică de cristal jivrat, închisă ermetic cu un dop de aur. Înăuntru era o substanţă albă care putea fi sare englezească, bicarbonat sau arsenic. Nu se desluşea bine. Lângă sticluţă, un carneţel minuscul, legat în piele gri, cu o violetă uscată lipită pe piele. Înăuntru, pe paginile albe cu margini aurite, erau doar anumite date, şi lângă ele un *nu*, un *da*. Pe ultima pagină scrisă erau trei date şi trei de *nu*.

***

Scrisoarea era pe birou, sub ochii doamnei. Plicul deschis metodic, şi anume tăiat frumos cu cuţitul la un capăt, de cineva care nu se grăbise să-l deschidă. Plicul era solid, fiindcă scrisoarea dinăuntru cântărea mult. Timbrul străin: venea din Montecarlo. Adresa: „Doamnei Giovanna Jannaccone, post restant, Napoli“, un nume peste măsură de vulgar, era scrisă cu caractere caligrafice, rotunde, întortocheate şi cu înfloriturі de stilou: scrisul unui copist, al unui secretar, al unui indiferent. Înăuntru, scrisoarea era compusă din mai multe coli: prima era din hârtie englezească elegantă, iar din colţul din partea stângă lipsea o bucăţică pe care poate era o cifră, sau o stemă. A doua era o coală de hârtie de hotel, cu antetul sfâşiat la jumătate, astfel: „Hôtel de...“ A treia era un meniu de prânz, pe spatele căruia era scris ceva înghesuit şi de-a curmezişul. Apoi urma din nou o jumătate de foaie de hârtie englezească, apoi o bucată de hârtie oarecare. Toate acestea erau acoperite de un scris mărunt, grăbit, masculin, dar foarte variat, acum tremurat şi plin de ţâşnituri de stilou, acum ferm şi clar – dar tot grăbit. Aici liniile tindeau în jos, ca stăpânite de moliciune, mai încolo se înălţau drepte, egale, în plin avânt. Nişte cuvinte dispăreau sub ştersătură, unele erau înlocuite de altele. Abundau punctele de suspensie, ca şi cum scriitorul s-ar fi oprit de multe ori să se gândească. Ici şi colo cerneala îşi schimba culoarea sau pălea. În două locuri era diluată, apoasă. Fiecare foaie era semnată cu litera *A*. Penultima era scrisă dezordonat, cuvintele înghesuindu-se unele peste altele, aproape înnebunite. Pe ultima foaie era un singur cuvânt.

Cu aceste bucăţi, cititorul răbdător să reconstruiască drama funestă pe care le formează acestea.

Aşteptând

În noaptea pură şi senină, luna plină strălucea. De la terasa hotelului meu vedeam la dreapta şi la stânga ogoarele arate care dormeau sub paşnica lumină selenară; în capătul străduţei mărginite de stejari, după o stradă în pantă la cincizeci de paşi de hotel, dormea, albă în întregime, cu două ferestre negre, o mică gară. Departe, după o plajă pustie, dormea marele orizont al Adriaticii. În spatele meu, căţărat pe colină, dormea sătucul. În jurul meu era pacea profundă a nopţii. Numai eu vegheam, neliniştit, febril, exaltat, plimbându-mă de colo-colo, în timp ce umbra mea se lungea, se scurta, dispărea, şi nimic nu mă putea calma. O aşteptam pe ea. De trei zile o aşteptam în singurul hotel, în acea gară micuţă, o haltă pe care mai nimeni nu o cunoaşte. Ea trebuia să vină, să petreacă o zi cu mine şi apoi să plece. Eu o aşteptam.

Pentru ziua asta fremătam şi păleam de două luni muncind, râzând, trăind sub imperiul ideii fixe. De două luni ea palpita ca o pasăre pe moarte în dezordinea scrisorilor sale. De două luni le spuneam minciuni îngrozitoare persoanelor celor mai dragi nouă. Fiecare acţiune, fiecare gând, fiecare speranţă erau concentrate în acea zi luminoasă şi fierbinte. Ca să plec, am înşelat o altă femeie, pe mama, pe sora mea, pe prietenii mei; am călătorit douăzeci de ore, am rămas şase zile în hotelul satului. Ca să vină, ea înşela un bărbat, îşi înşela tatăl, fraţii, cumnaţii, soacra, servitorii, prietenii, se expunea să călătorească singură, frumoasă şi elegantă, timp de treizeci de ore, în mijlocul pericolelor, venind spre un pericol de moarte. Ce importanţă aveau toate astea? Eu o iubeam şi o aşteptam, ea venea la mine pentru că mă iubea. Ultima săptămână înainte de ziua respectivă fusese un vârtej care ne înghiţise; şi totuşi, în atâta dezordine, din fiecare lucru strălucea clară, limpede, matematică toată ecuaţia călătoriei. Cunoşteam pe de rost itinerarul meu şi al său şi îl repetam în şoaptă, de parcă l-aş fi putut uita. Acele nume de sate, acele ore reveneau maşinal pe buzele mele. Cu toate acestea, o frică oribilă mă urmărea – să nu greşesc un tren, să nu mă rătăcesc, să nu-mi pierd capul – şi cu două ore înainte eram în gară, prefăcându-mă că citesc, dezinvolt, bând pahare mari de apă pentru a-mi domoli febra. Cine a călătorit cu mine? Nu ştiu, mă uitam la chipul persoanelor fără să văd nimic. Auzeam în urechi o rumoare de voci, un scrâşnet de fier, sunete de clopoţei, fluierături, dar nu înţelegeam nimic. N-am dormit deloc, deloc. Aţipeam din când în când în uitarea de sine, în oboseala nervilor prea încordaţi, dar sufletul veghea, iar câte o zdruncinătură mă făcea să tresar. Câte ziare am parcurs, câte cărţi am răsfoit? Nu-mi amintesc. Ştiu că, ajuns în sătucul în care trebuia să vină şi ea, am simţit cum mi se strânge inima. Poate nu avea să vină.

De unde ştiam eu? Era atât de ciudat felul în care ne iubiserăm, atât de singular felul în care ne iubeam! Nu mă cunoştea; n-o cunoşteam. De la o clipă la alta, ea, care nu însemna nimic, devenise totul pentru mine. Ce fel de femeie era? Poate că nu avea să vină. Poate că avea să o reţină ceva. În zadar încercam să stăpânesc senzaţia aceea invincibilă de spaimă. Nici hotelierul, un bărbat amabil şi prietenos, care nu vedea niciodată străini, nu-şi dădu seama de nimic; e adevărat, eram palid, ochii îmi rătăceau, distraţi, mâinile îmi tremurau, dar zâmbeam, glumeam chiar. În cele trei zile am vizitat satul, biserica sa gotică, fabrica de lână din apropierea unui râuleţ. Dar ţăranii care se întorceau să-l privească pe acest călător liniştit şi atent nu ştiau nimic despre lupta înspăimântătoare care îl măcina. Făceam plimbări lungi în trăsură, cu un vizitiu pe care îl lăsam să-mi povestească toate necazurile sale, toate întâmplările din viaţa sa. Şi femeia de serviciu a hotelului şi servitorul mi-au făcut confidenţe. Găsiseră un ascultător placid, care încuviinţa din cap, fără să înţeleagă, ros, minat, chinuit de un singur gând. Deveneam stupid. Noaptea micşoram lumina din cameră şi mă plimbam pe terasă, privind calea ferată. „Din partea aia trebuie să vină“, îmi spuneam în gând. Şi mă cuprindea un fel de halucinaţie, mi se părea că soseşte trenul cu ochiul lui verde şi ochiul lui roşu, care mă priveau, pufăind şi huruind, că o forţă malefică mă ţintuieşte pe

terasă, că văd de la depărtare preaiubita sufletului meu ivindu-se la uşă, căutându-mă, negăsindu-mă, prăbuşindu-se, disperată, şi plecând fără ca eu, în cea mai oribilă contracţie a durerii, să pot face un pas sau să scot un ţipăt. Coşmarul se aşeza pe pieptul meu, iar eu eram treaz.

Au fost lungi, eterne orele acelor trei zile, le-am observat trecând leneşe şi obosite, dar orele ultimei nopţi, chemate zadarnic, implorate zadarnic, nu veneau. Ea trebuia să ajungă la şase dimineaţa. De la opt din seara dinainte eu agonizam de nerăbdare. Nicio scrisoare, nicio telegramă. Nu putea să-mi trimită, nu trebuia să-mi trimită, aşa stabiliserăm. Călătorea oare spre mine? Unde era ea în momentul acela? Calculând, puteam să aflu. Şi dacă nu vine? Cele mai înalte, cele mai inflexibile deducţii matematice sunt date peste cap de un fleac. Mă plimbam, fumam, muşcând ţigara, lăsând-o să se stingă, aruncând-o în stradă, aprinzându-mi alta. Luminile se stingeau una câte una în sat. La nouă a trecut un tren; era direct, nu s-a oprit. La zece, altul; s-a oprit timp de două minute; era ultimul. Gara era farul meu, compania mea. Luminată, îmi încălzea inima ca o rază de soare. Desigur, cei doi funcţionari, hamalii, şeful gării trebuiau să fie foarte obosiţi, fiindcă au stins imediat tot şi s-au dus la culcare. Mi s-a părut că am rămas singur, abandonat într-un deşert, fără lumină, fără apă. Am intrat în cameră, preocupat. În faţa unei lumânări slabe a hotelului, în picioare, palpitând, am citit scrisorile ei neliniştite, agitate, febrile, care mă aduceau în pragul nebuniei. O să vină. Regina din Saba în domurile azure ale fanteziei mele o să vină. Eu îi întindeam braţele, şi ea venea. Apoi începeam să mă întreb dacă acel salonaş şi acea cameră de hotel erau demne să primească persoana ei. Încăperi micuţe, decorate cu un lux puţin rustic, puţin citadin. Dar la fel ca Hristos, erau prezente toate Patimile. O să i le arăt: „Uite, aici am plâns gândindu-mă că n-ai să vii. Aici am sperat că această cupă o să mă cruţe. Aici am agonizat cuprins de îndoială în fatala Ghetsimani. Aici am suspinat, crezându-mă trădat de tine. Aici am fost cuprins de disperare, crezând că n-ai să mai vii. Acesta a fost mormântul meu timp de trei zile. Şi aici, aici, iubita mea scumpă, am reînviat.“ Şi, exaltat, ieşeam pe terasă să gesticulez, ca o marionetă cuprinsă de nebunie. Poate n-o să vină. M-am aşezat într-un colţ, sprijinindu-mi mâinile pe zid şi capul pe braţe. Dar nu dormeam, nu. Sticluţa de cloral era aproape goală pe măsuţa mea. Am dat-o peste cap. M-am întins pe pat să dorm. Nu adormeam. Am luat o carte: aforismele lui La Rochefoucauld. Aforisme triste, aforisme ironice, pline de realism. Dar pasiunea e în afara vieţii reale. M-au tulburat. Am fumat din nou. Aveam gâtul uscat, gura arsă, obrajii îmi frigeau. Îi luam scrisorile parfumate, proaspete, şi mi le puneam pe faţă, sperând să-mi ofere puţină alinare.

De pe terasă, îmbrăcat, aranjat, străpungând cu privirea ceasul în penumbra lunii apuse şi a zilei care se ivea, am văzut deschizându-se una câte una casele ţăranilor. În hotel, angajaţii încă dormeau. Totuşi, ştiind că îmi aşteptam soţia cu trenul de şase jumătate, se treziră. M-am ascuns, ruşinându-mă de excesul meu de zel. Dar şi de la fereastră puteam vedea gara, care de asemenea se trezise. La poartă, un hamal îşi întindea braţele. Am ieşit, nu mai rezistam. În lumina slabă a zorilor servitoarea mătura, la parter, sala de prânz. I-am spus că mă duc la plimbare. A zâmbit. N-am înţeles acel zâmbet. Eram năuc. Cu cât se apropia ceasul, cu atât creştea în mine certitudinea că nu va veni. „Nu vine, nu vine“, murmuram. M-am dus pe strada principală, paralelă cu calea ferată. Mă duceam în întâmpinarea trenului, ca un nebun, ca un copil. Apoi strada principală cotea într-o curbă; m-am întors la gară. Am băut o ceaşcă de cafea, apoi un vermut în cafeneaua mică, şi am vorbit cu patronul. Erau zorii zilei, dar lumina era cenuşie. Poate că soarele nu va ieşi, poate că ea nu va veni. De fapt, eram sigur că nu va veni. Aşteptam din scrupul, aproape din datorie. Aş fi putut să plec, fiindcă nu venea. Deodată, un fluierat slab, un sunet de clopoţel m-au făcut să năvălesc afară, la timp ca să văd un tren negru, acoperit de umiditate. Sângele mi s-a dus la inimă, dar am cutezat să întreb:

— E cel direct?

— Nu, e un marfar. Mai sunt trei sferturi de oră pentru direct.

— S-a anunţat vreo întârziere?

— Nu, deocamdată.

Nu va veni. Mă duc în grădiniţa gării, în care cresc trandafiri şi iasomii cărămizii întârziate. O şopârlă mă priveşte cu ochişorii ei suspicioşi, o şopârlă bună, simpatică şi nervoasă. Aş vrea să-i povestesc disperarea mea, fiindcă ea nu va veni. Un jandarm stă drepţi la poartă; nu se uită la mine. Aş vrea să-i spun cât sunt de disperat, fiindcă ea nu va veni. Ultimele minute; înainte să sosească trenul, le trăiesc triplu, ajuns la apogeul fiecărei senzaţii. Vine trenul, clopoţelul e strident, urechile îmi ţiuie. Soarele apare victorios la orizont şi fumul alb al locomotivei se aureşte. Ea nu este. Nu înaintez, rămân imobil, murind în picioare. Coboară ţăranii de la clasa a treia; nişte domni, o bătrână, un copil din a doua. Ea nu este. Deodată, departe, în penultimul vagon de clasa întâi, la uşă, se vede un chip palid care apare şi dispare.

Găsesc puterea să deschid portiera. Într-o mână îngheţată se sprijină o mânuţă tremurătoare. Nu ne vorbim, dar ne privim, mergem unul lângă altul. Acele două fiinţe palide, fără voce, tremurând ca nişte copii, sunt un bărbat de treizeci de ani, puternic şi curajos, şi o femeie de spirit şi de curaj. La uşă îi pun o întrebare stupidă, inutilă:

— Ai biletul?

Îl are, mi-l arată. Trecem. Ieşim în strada prăfuită, fără a îndrăzni să ne dăm braţul. Hotelierul ne zâmbeşte din prag. Ea surâde cu ochii plini de lacrimi, eu nu simt decât parfumul acut al mănuşilor ei, parfumul ei...

***

Tu ai putut să uiţi, eu am putut să uit. Dat fiind că acest caz monstruos, nemaiauzit, a fost posibil, putem să zâmbim şi să spunem că viaţa, în expresia ei cea mai înaltă care este iubirea, nu e decât un vis zadarnic şi mizerabil.

Duet de salon

Cele două prietene, după obiceiul napolitan, se sărutară cordial pe obraz. Giovannina, cea măritată, tăcea, gâfâind puţin, ca şi cum scările o deranjaseră. Maria, tânăra, îi ţinea o mână între ale ei, surâzând şi murmurând:

— Ce bine ai făcut c-ai venit, ce bine ai făcut...

— Da, drăguţă, drăguţă, zise Giovanna, ridicând cu un deget bărbia Mariei, pentru a o privi mai bine în ochi, am venit imediat ce m-am întors din vilegiatură. Am rămas acolo, în castelul meu, prea mult timp... prea mult timp... m-am lăsat cuprinsă de melancolie...

— Melancolie? Nu mi se pare, Giovannina. Tu ai faţa seninătăţii: sângele îţi colorează chipul, privirea îţi străluceşte. N-ai nici măcar pata aia urâtă, adică umbra aia neagră sub ochi.

— Într-adevăr, sunt senină, răspunse Giovanna cu o uşoară întindere a buzei care putea părea un surâs, dar nu e vorba de mine, ci de tine, draga mea zâmbitoare şi placidă. Am venit aici ca să aflu tot ce ai făcut din iulie de când nu ne-am mai văzut, cum te-ai distrat, dacă te-ai plictisit, ce ai spus, ce ai gândit, o poveste lungă, lungă, lungă, ca acelea pe care le cer copiii. Ascult, frumoasa mea Şeherezada!

— Draga mea, din iulie până-n august am fost la Castellammare, din august până-n septembrie la Sorrento.

— Şi de pe 1 octombrie pân-acum?

— La Napoli.

— La Napoli?

— La Napoli.

Cele trei cuvinte răsunară clare şi răspicate, atât în interogaţie, cât şi în cele două afirmaţii. Un minut de tăcere.

— Şi apoi? întrebă Giovannina, destinzându-se cu o mişcare voluptuoasă în blănurile sale.

— Şi apoi, ce?

— Ce ai făcut, scumpa mea, în toate locurile astea?

— Ah... La Castellammare am făcut baie, am înotat, am dansat foarte mult; la Sorrento m-am plimbat, pe jos, călare, în trăsură; am citit mult, am cântat mult, am contemplat multe apusuri şi multe nopţi înstelate; iar am dansat...

— Şi aici?

— Aici? Lucrurile obişnuite.

— Nimic nou, făptură iubită?

— Nimic nou, Giovannina mea.

Giovannina îşi înfrână un impuls de nemulţumire: tânăra nu voia să-i mărturisească secretul.

— Spune-mi, tu ce-ai mai făcut, Giovannina? întrebă tânăra cu blândeţe.

— Nimic extraordinar nici anul ăsta. Frumoase staţiuni, la Livorno.

— E frumos Livorno?

— Minunat, Maria!

— ...şi atunci?

— Atunci, atunci îţi spun că e prea frumos şi că te face să găseşti insuportabile toate celelalte locuri. Acolo marea e furtunoasă într-un fel poetic, cu atât mai frumoasă în orele de acalmie. De câte ori n-am stat s-o contemplez!

— Cu soţul tău?

— Cu Luigi? Nici gând! El urăşte marea. Şi apoi, soţii au întotdeauna marele defect de a urî ceea ce soţiile iubesc. Of, Maria, de câte ori nu m-am certat cu Luigi, pentru muzica lui Beethoven, pentru culoarea salonului nostru, pentru draga marchiză Fulvia pe care el nu poate s-o sufere! Certuri lungi, aprige. El e flegmatic, eu sunt nervoasă...

— Nu eşti fericită?

— Fericită, fericită!... Anumite lucruri nu se-ntreabă.

— Îl iubeai pe Luigi?

— Îl iubeam, îl iubeam... îmi plăcea, de fapt. Purta fracul ireproşabil, dansa valsul ca nimeni altul, conducea cotilionul cum puţini o pot face. Şi felul în care-mi făcea curte! Ba chiar fapte nebuneşti: călătorii ameţitoare, scene feroce de gelozie, plânsete, suspine, un delir. Ştii, lucrurile astea le impresionează pe fete...

— Şi după aia?

— După aia ne-am căsătorit: asta-i tot.

— Adică?

— Adică nu mă mai interesează cum poartă fracul, fiindcă îl văd mereu în jachetă; cu mine nu mai dansează. M-a luat de nevastă, nu mai plânge, nu se mai înfioară, nu mai înnebuneşte, crede în virtutea mea, crede în dragostea mea, crede în propria omnipotenţă...

— Păi, şi nu e de-ajuns? Nu asta înseamnă iubirea?

— Nu, vine o zi când toate astea nu mai sunt de ajuns. În faţa indiferenţei soţului, în faţa aerului său regal de cuceritor, femeia încearcă un sentiment de iritare...

— Căsnicia înseamnă pace, Giovannina.

— Nu! Iritarea creşte când bărbatul neglijează încetul cu încetul toate mijloacele pentru a-şi seduce nevasta, toate mijloacele pentru a-i plăcea, toate mijloacele de a fi pentru ea cel mai frumos, cel mai nobil, cel mai inteligent, cel mai îndrăgostit dintre bărbaţi...

— Soţia nu e amantă, Giovannina.

— Ce ştii tu, copilă paşnică şi inocentă? Eu ştiu că Luigi mă iubea înainte de căsătorie şi se chinuia să-mi câştige inima; acum nu mă mai iubeşte, fiindcă e sigur că este iubit.

— Tu nu eşti indulgentă cu el, Giovannina! Dragostea e făcută din indulgenţă.

— Ba nu, e făcută din dreptate! Sunt eu oare mai puţin frumoasă? Sunt eu mai puţin elegantă, mai puţin graţioasă, mai puţin amabilă? Nu! El e cel care s-a schimbat. Din mai am observat o răcire a sentimentelor lui. Acum e indiferent.

— Te poţi înşela, Giovannina. Eşti sigură de corectitudinea judecăţii tale?

— Sigură? Vezi tu, eu ador marea. Neputând să stau la Napoli, pe timpul verii, decid să mă duc la Livorno – el vine în silă, iritat, apa sărată i se pare inutilă, Pancaldi, plictisitor. Ardenza nu-l emoţionează deloc... Îţi poţi imagina ceva mai rău?

— Dar de ce nu plecaţi de-acolo?

— Să cedez în faţa lui?

— Sacrificiul e uşor când iubeşti.

— Aşadar, eu trebuie să fac toate sacrificiile? Noi, femeile, nu vom fi niciodată decât exemplul abnegaţiei? Noi să iubim, noi să suportăm neplăcerile, noi să scuzăm absurdităţile soţilor, noi să ne amăgim că încă ne mai iubesc, noi să le oferim încredere pentru indiferenţa lor! E prea mult, e prea mult, se depăşeşte măsura!

Giovannina se înflăcărase încetul cu încetul, ca şi cum nimeni nu o asculta, ca şi cum avea o discuţie cu ea însăşi. Dar tânăra o asculta cu atenţie, privind-o cu ochii ei mari luminaţi de bunătate.

— E grav, e foarte grav, reluă Giovannina, să te măriţi cu o persoană cu care n-ai avut niciun fel de

intimitate. Dumas trebuie s-o fi spus de multe ori. El aşa considera, o simt. Dumnezeule! Să iei prânzul, să te plimbi, să cinezi, să locuieşti, să trăieşti toată viaţa cu un bărbat cu care doar ai valsat! E comic şi e funebru. Şi, într-o zi urâtă, ştii de ce ne dăm seama? Ştii ce descoperire înspăimântătoare facem? Descoperim că nu mai iubim!

— Oh! făcu tânăra şi îşi ascunse chipul în mâini.

— Nu mai iubim. Nimic nu mai e în noi, nimic nu mai răsună în inima noastră. În noi s-au cuibărit tăcerea şi singurătatea. În zadar încercăm să zgâlţâim această inerţie, în zadar ne răzvrătim împotriva acestei indiferenţe! Dragostea a murit. Şi dacă acea formă a sa era o falsitate, acea falsitate a dispărut. Şi atunci toate defectele acelui bărbat, ale soţului nostru, ne apar: dezvelite, urâte, odioase. Totul în el ne respinge, totul în noi îl respinge. Atunci, noi, tinere, melancolice, dezolate, cu un puhoi de sentimente care se pierd mizerabil, căutăm dragostea în altă parte...

— În altă parte?!

— Într-o altă inimă care ne înţelege. Celălalt este mereu gata, frumos, poetic, cavaleresc, fatal, şi comparat cu el niciun soţ nu poate ieşi învingător. Celălalt are aureola poeziei înnăscute, ştie să iubească, ştie să-şi piardă capul, nu cunoaşte, nu înţelege decât pasiunea. Femeia îl iubeşte pe celălalt dintr-o logică necesară, pentru că nu mai iubeşte, pentru că trebuie să iubească din nou, pentru că celălalt este alesul inimii ei! Dar imaginează-ţi, copilă, cu ce pasiune disperată se agaţă femeia de acest bărbat, imaginează-ţi cu ce forţă a sufletului se încătuşează de celălalt care pentru ea reprezintă dragostea şi vina, durerea şi fericirea! Imaginează-ţi cum ar fi dacă această femeie care şi-a aruncat într-o zi toată viaţa ei s-ar vedea nevoită vreodată să-l lase pe acest bărbat alteia...

Şi cuvântul o sufocă de furie, de dragoste, de gelozie. Apoi se îndreptă din tot corpul ei:

— O să-l iei de bărbat pe Roberto Montefiore, Maria? întrebă scurt.

— O să-l iau, Giovanna, zise Maria în picioare, serioasă, liniştită.

— De ce?

— Pentru că-l iubesc.

Cele două priviri, la fel de îndrăgostite, la fel de disperate, se întâlniră ca două lame vrăjmaşe.

De Revelion

Odăiţa era cufundată în întuneric. Din când în când, o sclipire roşiatică se reflecta pe perete; venea de la fereastră. Pe stradă treceau grupuri de oameni mascaţi şi cu torţe, care hoinăreau pe drumuri cântând, dansând şi făcând zarvă. În jur de ora unsprezece seara, o cheie se răsuci în broască. Magda intră, în umbră. Fără să aprindă lumina, merse prin cameră pe bâjbâite. Un suspin profund îi umflă pieptul.

— Ce linişte... murmură.

Rămase aşa o vreme, nemişcată în mijlocul camerei, ca o statuie neagră în umbră. Se lăsă învăluită de acea atmosferă mohorâtă şi pustie.

— Şi ce frig! adăugă, înfiorându-se.

Apoi, ca pentru a fugi de acele impresii neplăcute, aprinse iute două sau trei lumânări şi azvârli nişte bucăţi de lemn în şemineu. Ridică foalele cu mâinile ei delicate şi aprinse focul. Odaia se lumină numaidecât. Era veselă, cu tapetul de culoare deschisă, cu floricele roşii, cu mobila ei elegantă, cu dantelele toaletei sale. Veselă în culori, dar pustie. Magda privi în jurul ei. Îi era frig, tot timpul se întorcea ca să-l aştepte în acea odaie solitară pe cel care trebuia să vină. Nu se încălzea decât la sosirea lui; ba chiar, imediat ce îi auzea paşii pe scări, mâinile parcă îi luau foc, sângele îi împurpura chipul. Acum îngheţa, fiorii cuprinzându-i faţa albă, rădăcinile părului roşiatic. De zece zile lipsea din acea cameră. Ea îl aştepta în fiecare zi.

— Nici în seara asta n-o să vină, îşi spuse ea, desfăcându-şi părul magnific pentru a-l pieptăna.

Dar, privindu-se în oglindă, se înveseli. I se părea că e frumoasă, cu buzele ei roşii şi cărnoase, cu ochii verzi care seara deveneau fosforescenţi, cu albeaţa fără pată a frunţii, a gâtului.

— „O să vină cu siguranţă“, se gândi liniştită.

Începu să-şi aranjeze părul bogat şi ondulat care semăna cu coama unui leu, dedicând propriei persoane cele mai minuţioase îngrijiri pe care o femeie frumoasă, bogată şi fără ocupaţie le poate inventa. La trecerea unor torţe, se înfricoşă.

„Câtă lume pe străzi“, se gândi, „dar el o să vină sigur“.

Totuşi, cu trecerea orelor, neliniştea ei creştea. Mâinile oboseau, se mişcau încet, cădeau în poală fără vlagă. Toată fiinţa ei era cuprinsă de o senzaţie de slăbiciune infinită.

— Curaj, o să vină, îşi repeta.

Se duse la dulapul din lemn sculptat şi scoase un costum complet de *Folia*, jumătate din satin albastru-deschis, jumătate din satin roz, cu clopoţei de argint, cu bereta în colţuri, ornată şi ea cu clopoţei. Era un costum scurt, decoltat, aproape fără mâneci. Îşi puse ciorapii, unul din mătase albastru-deschis, celălalt din mătase roz, ghetuţele şi ele diferite una de cealaltă; şi marota era pregătită, încărcată cu zorzoane. Toată combinaţia aceea de îmbrăcăminte o ruşina. Obişnuită cu trenele de brocart şi dantele, cu severitatea catifelelor, avea oroare de acea rochie scurtă, înjositoare de balerină, de săritoare de coardă. Nu o va purta niciodată, niciodată. Rămânea în picioare, lângă canapea, contemplând cu faţa îndurerată acea rochiţă. Nu va îndrăzni niciodată s-o poarte, niciodată.

Sună de miezul nopţii. Nu avea decât o oră să se îmbrace şi să plece, doar o oră. Încet, aşezându-se la fiecare minut, doborâtă în fiecare clipă de slăbiciuni subite, reanimată de elanuri subite, fără să se privească în oglindă, înroşindu-se pe umerii goi, de la gât la frunte, febrilă. Când observă că sub fustă i se desluşesc picioarele până la scobitura gleznei, se trânti pe canapea, ghemuită, nemaiîndrăznind să se mişte. Când se hotărî să-şi pună pe cap bereta care la cea mai mică mişcare suna din toţi clopoţeii, îşi dădu seama de ridicolul situaţiei. N-o să se ducă în vecii vecilor.

— Nu contează, el o să vină, îşi spuse iar, cu un eroism mut.

Îşi puse pe degete inelele cu nestemate care îi făceau mâna să semene cu ceva sublim de strălucitor, apoi îşi puse dominoul de satin negru, care o acoperi toată. Înainte să plece, fu cuprinsă de o ezitare, ca şi cum ar fi abandonat pentru totdeauna o persoană dragă. Parcă totul îi spunea şoptit: „Rămâi, rămâi!“

— Nu, o să mă duc, zise ea cu voce tare, ca pentru a se încuraja, fiindcă el o să vină!

Abia când ajunse în stradă simţi frigul pe umerii goi sub satinul negru al dominoului. Nu-şi pusese blana, ea, care era obişnuită să stea la căldurică. Dar cum febra devoratoare i se urca la creier, nu mai simţi frigul. O nouă teamă fu aceea de a nu găsi trăsură. Mergea şovăielnică şi circumspectă, îngheţată de frig, arsă de cald, lovindu-se de coloane, pierzând drumul sub mască. Deja câţiva vizitii se opriseră să se uite la acel domino stânjenit, parfumat şi elegant. Unul o strigase, invitând-o la cină. Ea tremura, ea, contesa, obişnuită cu devotamentul servitorilor, cu respectul prietenilor – singură, abandonată, murind de ruşine şi de frică. În sfârşit trecu o trăsură, o opri şi se sui în ea ca un naufragiat care ajunge la ţărm.

„Ce contează? O să vină!“

Era ruga ei, litania ei, ultima speranţă, solemnă, măreaţă. Era rugăciunea: în el se rezuma toată viaţa ei. Nu văzu drumul, nu-şi dădu seama de timpul scurs. Se trezi în faţa intrării fără să ştie cum. Coborând din trăsură, în prag, un domino îi făcu un compliment brutal pentru frumuseţea piciorului său. Mergea repede, negăsind coridorul bun care s-o conducă în loja ei, rătăcită, muşcându-şi nervoasă buzele.

„Răbdare, o să vină!“

Când ajunse în loja ei, era ceasul unu, ora întâlnirii. Începu să privească cu atenţie în sală, unde se agita o mulţime zgomotoasă, împestriţată cu costume strălucitoare şi dominouri în culori vii. Dansau, ţopăiau, cu braţele în aer, cu picioarele încolo şi-ncoace, ca nişte marionete gălăgioase şi neascultătoare. O ceaţă roşiatică se înălţa spre tavanul teatrului. Feţele nu se desluşeau prea bine. Ea îşi aţintea privirea pătrunzătoare prin mască. O tulburare îi întuneca vederea.

„O să vină, o să vină!“

După ce a explorat sala, exploră lojele, una câte una. Nimic.

„O să vină, o să vină, o să vină!“

Se uită la un *galop* interminabil – şirul dansatorilor părea un şarpe, care când dădea violent din coadă, când sărea, rupt în bucăţi. Toată sala era cuprinsă de zarva nebunească. Se auzeau vocile subţiri, în falset, ale măştilor care nu voiau să fie recunoscute. Un chicot ascuţit, un urlet dezordonat. N-o să coboare niciodată acolo, în gloată.

„O să vină, o să vină aici!“

Cineva intră în lojă. Magda nu-l cunoştea. I se adresă ca unei măşti singure, care căuta aventuri. Ea păli de indignare, ea, mândra contesă neîmblânzită. Nu răspunse. Necunoscutul, plictisit, plecă. Era ora două şi jumătate.

„Poate e-n sală, o fi uitat numărul lojei. Dacă l-aş căuta? Aşa o să vină!“

Sfâşiată între frică şi dragoste, coborî încet în sală, căutându-l pe el. O strigau din toate părţile, văzând-o singură, auzind sunetul blestemat şi ridicol al clopoţeilor. Unii o luau de braţ, alţii se loveau de ea, iar alţii îi aruncau câte un cuvânt în chipul alb al măştii, sau îi şopteau ceva la ureche. Ea rezista, se topea, nu răspundea, mergea înainte, pe jumătate înnebunită, căutând mereu, ca o fiară rănită, cu privirea feroce şi umilă în acelaşi timp.

„O să vină, o să vină!“

Nu-l găsi, poate că nu ştia să-l caute. Apoi o copleşi bănuiala că el s-a dus în lojă, în timp ce ea lipsea. Urcă înapoi, continuând să aştepte, murind cu fiecare minut, tresărind la fiecare pas de pe coridor, tremurând la fiecare glas, întinzându-şi mănuşile sub mânecile largi, destrămând dantela dominoului său.

„O să vină!“

La patru dimineaţa, în timp ce toată sala se abandona ultimului dans dezlănţuit, transformat într-un delir, Magda, în costumul său de *Folia*, scurt şi decoltat, plângea în tăcere sub mască, fiindcă el nu venise, fiindcă nu avea să mai vină niciodată.

Victoria lui Annibale

După un an de căsnicie, ducesa Adriana di Castroreale fu părăsită de soţul ei, care se dusese după principesa Natalia Lapouckine, rusoaică, în voiaj prin Europa. Atunci lumea începu să se întrebe cine o va consola pe ducesa Adriana. Dar frumoasa doamnă, care avea un temperament nervos, foarte iritabil, cu o uşoară înclinaţie spre originalitate, îşi pierdu capul din cauza acestei părăsiri, se convinse că e disperată, plânse două zile, nu dormi trei nopţi, se îmbrăcă în catifea neagră şi ieşi în trăsura închisă. Fără baluri. Teatru, câte un concert, câte o gală de binefacere, dar cu rochia închisă riguros până la gât, fără flori în cap, fără bijuterii. Fireşte, se convinse de faptul că nu avea niciun admirator, şi renunţă la iubire, aşa cum renunţase la diamante. Orice *curte* ascunsă sau manifestată, orice amor pe cale să se nască, orice pasiune furtivă fură respinse cu trufie metodică. Încercară cei mai iscusiţi; dar nu poţi birui o prejudecată alimentată nu de raţiune, ci de o fantezie încăpăţânată. Cea mai răsunătoare înfrângere a fost aceea a contelui Giorgio Filomarino, bărbat cât se poate de urât, glumeţ, îndrăzneţ şi irezistibil, care, vrând să joace cartea cutezanţei, încurcă complet iţele, o insultă pe ducesă şi chiar fu dat afară. După care lumea spuse că ducesa Adriana e insensibilă. Şi cum orice filosofie moare când şi-a găsit formula, tot aşa orice femeie nu mai e interesantă când i s-a pus eticheta. Adriana trecu în categoria femeilor *clasificate*: principesa Giovanna era inteligentă şi rea, contesa Francesca călărea prea mult calul, principesa Ester era blondă şi sensibilă, ducesa Adriana era insensibilă. Aceasta trecu printre răspunsurile prestabilite, printre frazele gata făcute, printre definiţiile imutabile: îi fusese atribuită partea ei, şi lumea nu se mai gândi la ea.

***

Ea, care înţelesese toate acestea, se mândrea cu propria virtute, se încălzea la un ideal de viaţă neprihănită, severă. Credea sincer în fermitatea propriului caracter, în singularitatea propriului spirit. Prietenele sale, vorbindu-i, îi spuneau: „Tu, Adriana, care eşti o femeie insensibilă“ etc. etc. Mătuşa ei, marchiza di Sorito, spunea: „Nepoata mea, care este o femeie insensibilă“ etc. etc. Prietenii ei ajungeau până la a-i spune: „Dumneavoastră, ducesă, care sunteţi o femeie insensibilă“ etc. etc. Astfel se deprinse să gândească despre ea însăşi, să-şi repete sieşi: „Eu, care sunt o femeie insensibilă“ etc. etc. Încetul cu încetul, adoratorii se răriră. Dragostea fu succedată de respectul care îi mângâia vanitatea, dar o lăsa pustiită. Lumea o saluta cu plecăciuni adânci, când trecea prin mulţime provoca un murmur de admiraţie, dar vizitele deveneau din ce în ce mai rare în loja şi în casa ei. O respectau prea mult. Când vreun novice se apuca să-i facă curte, prietenii se grăbeau să-l avertizeze că e inutil, că îşi pierde timpul, iar el abandona lupta înainte ca ducesa să-l concedieze cu o privire glacială sau o vorbă muşcătoare. Adriana, exaltată, îşi juca din ce în ce mai serios rolul ei de femeie insensibilă, în ciuda micilor răni aduse amorului propriu, şi simţea un fel de beatitudine în urma sacrificiilor pe care le făcea.

***

Dar un anume Annibale Massenzio, un tânăr ciudat şi raţional, nu credea în insensibilitatea niciunei femei. Dacă avea dovezi, nu se ştie. Avea însă convingeri profunde pe această temă. Spunea pretutindeni că femeile sfârşesc prin a iubi şi că e de ajuns să găseşti momentul în care acestea vor să iubească. Când i se vorbea de insensibilitatea Adrianei, el ridica din umeri. Neavând o ocupaţie, începu să-i facă curte mai mult în glumă. Ea se răzvrăti, cum îi stătea în obişnuinţă, ceea ce stârni un anumit interes în sufletul lui Annibale. „Mi-ar plăcea s-o fac pe această femeie să se-ndrăgostească“, îşi spunea. De vreme ce cu

asiduitatea nu izbutea, găsind mereu acel aer sever de virtute ofensată care îl irita, luă distanţă încercând cea mai comună dintre metode, căreia multe femei îi cad victimă. Ducesa nu se îngriji de asta decât o zi, întrebând pe o prietenă comună de el. Apoi el răspândi zvonul că se va căsători cu Maria Mormile, o tânără fermecătoare, ca să vadă ce efect are această ştire asupra ducesei. Iar ea, prima oară când îl revăzu, îi transmise felicitările ei, cu o dezinvoltură care nu avea nimic forţat. Annibale înţelese că are de-a face cu o femeie deloc vulgară şi lăsă deoparte mijloacele obişnuite. Începu s-o viziteze din nou. Fu primit cu politeţe, dar fără bucurie. Atât că, în noaptea adâncă, în întunecimea camerei sale, ducesa Adriana îşi permise să zâmbească din amabilitate. Însă a doua zi compensă acel zâmbet dublându-şi rigoarea, închizându-se în cea mai glacială indiferenţă. Cum se consola în interior, tot astfel se arăta nepăsătoare şi îngâmfată la exterior. Micile păcate zilnice de vanitate pe care le comitea înăspreau din ce în ce mai mult aparenţele virtuţii sale; începea să semene cu misticii care se exaltă mai ales în voluptatea amară a căinţei. De altfel, era cât se poate de sigură pe ea.

Pe Annibale îl aţâţa jocul periculos. Ducesa Adriana îl deruta, nu mai înţelegea cum trebuie să se poarte cu femeile, comitea greşeli peste greşeli, zăpăcit, îndârjit, încăpăţânat ca un copil. De multe ori ajunsese la concluzia că Adriana e incapabilă să iubească şi că deci ar fi mai bine să renunţe, dacă nu voia să se expună pericolului de a se îndrăgosti cu adevărat, ceea ce ar fi fost o mare nenorocire în condiţiile date. Dar era prea iritat de comportamentul acelei femei antipatice ca să se hotărască să se retragă. Apoi, încetul cu încetul, văzând-o mai des, surprinzând anumite momente revelatorii, se convinse că Adriana poate să iubească, că ar fi iubit când va fi înţeles ce e dragostea, când sufletul ei va fi fost educat sentimental, când ea va fi trăit lângă dragoste. Annibale puse la punct planul acelei educări, al acelei regenerări, cu entuziasmul celui care crede că are de îndeplinit o misiune. Trândăveala elegantă a vieţii sale se terminase, acum găsise cum să-şi umple ziua şi noaptea cu acţiune şi cu vise. Deseori, când natura lui sarcastică predomina, îşi bătea joc îndelung de un paladin, de un cavaler rătăcitor care răspundea la numele de Annibale Massenzio.

Totuşi, în ciuda ironiilor şi a glumelor pe propria seamă, curtea pe care i-o făcea ducesei devenea mai îndrăzneaţă. Sub pretextul de a o educa pentru dragoste, îi trimitea flori în fiecare dimineaţă, se ducea s-o vadă în fiecare zi la ora două, o reîntâlnea în fiecare seară la teatru, la bal, la concert, la reuniunile familiale. Lumea începea să-l compătimească. Dar încă nu voiau să-i spună, crezând că nu va mai trece mult până se va sfârşi totul. Dar tot nu se întâmpla. Acelei curţi înverşunate, Adriana opunea o rezistenţă vivace, ca şi cum şi-ar fi făurit un plan de apărare desăvârşit. Câte o concesie slabă şi meschină, o privire mai languroasă, o intonaţie mai amabilă, o mână abandonată îl mângâiau pentru o clipă pe Annibale, dar durau numai o clipă. În realitate, ajunsese disperat; în realitate, sfârşise prin a se îndrăgosti el, ca toţi cei care se fac prea mult timp că iubesc. Îi scria Adrianei anumite scrisori pline de pasiune în încercarea de a mişca inima aceea de piatră. Drept răspuns, primea o frază politicoasă, un cuvinţel amabil, un surâs care îl calmau pentru puţin timp. Când erau împreună, ducea o luptă continuă, în care elocvenţa dragostei adevărate inflama cuvintele lui Annibale, pe care pasiunea îl făcea mai frumos, mai seducător. O luptă pe care Adriana o combătea neobosită, negând tot timpul, apelând la toate subtilităţile dialecticii, cu acea artă a paradoxurilor şi axiomelor pe care femeile o variază la nesfârşit. Din acele lupte Annibale ieşea istovit, extenuat, cu capul pierdut, vrând în fiecare zi să fugă, însă rămânând de fiecare dată. Totuşi Adriana devenea şi ea cu fiecare zi mai firavă, mai înspăimântată. Dragostea lui Annibale îi bătea la fiecare oră ca un ciocan în inimă ca să intre. Florile o moleşeau, scrisorile o înduioşau, cuvintele călduroase, gesturile de disperare o mişcau. Voia să se înăspreasă în faţa acelor impresii, dar nu izbutea. Din exces, devenea crudă cu Annibale, care, îndrăgostit cum era, nu ştia, nu putea să-şi dea seama de avantajele lui. Ea se înfuria, îl izgonea şi, când rămânea singură, plângea. Annibale nu ştia nimic de acele lacrimi. Adriana trăia într-o atmosferă de dragoste, era impregnată de

dragoste, saturată de dragoste, visând cu ochii deschişi la toate gingăşiile sale, înţelegând triumful sentimentului. Iar Annibale, văzând-o mai mândră, mai aspră, mai rea, se convingea de nefericirea pasiunii lui. Stătu o zi fără s-o vadă, dar îşi petrecu noaptea plimbându-se pe faleza din Chiaia. Nu-i scrise timp de două zile, dar patru ciorne lungi fuseseră rupte. Apoi se retrase pentru o săptămână într-o vilă pe care o avea la Capodimonte...

„Dacă are măcar o fărâmă de afecţiune pentru mine, o să-mi scrie un bilet“, îşi spunea îndrăgostitul, dezolat în sihăstria sa.

***

Timp de patru zile, ducesa Adriana suportă să nu aibă veşti de la Annibale. Dar se simţea învinsă şi nu încerca decât să amâne momentul în care primul cuvânt de iubire va ieşi de pe buzele sale. Annibale nu venea, casa i se părea pustie. La teatru se plictisea de moarte. Într-o dimineaţă, intră în biserică, căutând să se refugieze în misticism, însă, după o convulsie nervoasă, îşi simţi sufletul şi mai zdrobit decât înainte. Acasă, în camera ei, plânse de două ori. Voia să moară, îmbrăcată în satin alb, cu părul despletit, acoperită de flori. Regreta că nu se călugărise. Rătăcea prin apartamentele ei ca un suflet în suferinţă. O duioşie gravă i se urca de la inimă la buze. În sfârşit, într-o seară, se hotărî. „În noaptea asta, la miezul nopţii, o să-i scriu un bilet lui Annibale, o să-l primească mâine dimineaţă“, fu decizia ei. În timp ce stătea întinsă pe fotoliu, cuprinsă de o profundă descurajare, îi fu anunţată vizita contelui Giorgio Filomarino.

„E binevenit, o să-mi distragă atenţia“, se gândi ea.

Contele Filomarino îşi reluase de puţin timp vizitele în casa Castroreale. Ducesa avu bunăvoinţa să uite declaraţia de odinioară, astfel încât contele o vizita ca prieten, fără să-i mai facă deloc curte. Se spunea chiar că ar fi fost ocupat în altă parte, şi surâdea când îl găsea pe Annibale la ducesă. Era inofensiv, aşadar. În seara aceea se opri o clipă în prag, observând lumina difuză neobişnuită, fotoliile mutate, cărţile deschise şi azvârlite, florile care se ofileau, ochii ducesei plini de lacrimi. Conversaţia se înnodă încet, cu voce joasă. Din când în când, Adriana îşi trecea o mână peste frunte, ca şi cum ar fi vrut să alunge anumite gânduri. Vorbeau despre lucruri simple, subiectele obişnuite de conversaţie. Dar de două sau de trei ori Giorgio Filomarino îşi aţinti privirea pătrunzătoare asupra Adrianei şi o văzu pălind. De două sau de trei ori, vocea Adrianei tremură cu o vibraţie neobişnuită. Fără să bage de seamă, ajunseseră pe terenul sentimentelor şi atunci Giorgio deveni tandru, delicat, imperios, melancolic, ironic, sceptic, pătimaş, vorbind minunat despre dragoste, cu vocea, cu ochii, cu expresia chipului. Îşi coloră vorba, exprimă fiecare idee într-un fel spiritual şi profund. Adriana îl asculta, cu ochii pe jumătate închişi, în vreme ce un val de sânge urca să-i înviioreze obrajii palizi. În seara aceea, cu o intuiţie fulgerătoare, contele Giorgio ghici tot, ştiu să devină tot, tot ce dorea Adriana. Şi când o văzu răvăşită, cu privirea rătăcită, cu gura fremătândă, biruită de afecţiune, de tandreţe, de iubire, cuteză să-i spună cu voce tare, curajos, că o iubeşte.

***

În acest fel, Adriana di Castroreale se îndrăgosti iremediabil de Giorgio Filomarino. Aceasta fu victoria lui Annibale.

Fals în scriere

În preţioasa cutiuţă de abanos, înmiresmată cu parfumuri antice, plină de fragmente de brăţări, degetare, marmură, dantelă, perlă rătăcită, găsi aceste trei scrisori care formează un singur mort, care înseamnă un singur doliu.

***

12 mai...

Dragă domnule Cesare,

Scrisoarea dumneavoastră m-a rănit. Mi-am petrecut toată noaptea interogându-mi conştiinţa de femeie onestă, ca să-mi dau seama care gest, care vorbă de-a mea v-au permis să-mi scrieţi ceea ce mi-aţi scris. Dumneavoastră mă iubiţi, domnule Cesare, şi doriţi să fiţi iubit de mine – de mine, femeie căsătorită, nefericită, e adevărat, dar căsătorită! Ce idei aveţi dumneavoastră despre femeie, despre virtute, despre corectitudine? Şi în ce mediu feminin teribil aţi trăit ca să consideraţi teribile toate femeile? De mama dumneavoastră, care a fost cu siguranţă o femeie onestă, vă amintiţi? Iertaţi-mi impulsivitatea acestor cuvinte. M-am simţit ofensată şi, dacă aş asculta numai de vocea demnităţii, nici nu v-aş răspunde. Dar bunătatea face ca inima să-mi fie blândă. Din câte mă cunosc, pentru durerea atât de intensă pe care mi-o descrieţi cu atâta sinceritate în cuvinte, eu nu am vină. M-am purtat onest, cum se cuvine faţă de un tânăr inteligent şi cult; m-am întreţinut cu dumneavoastră în acele discuţii senine şi agreabile care înalţă sau purifică spiritul, devenit prea vulgar din cauza materialismului vieţii. Am primit manifestările stimei dumneavoastră, v-am răspuns în acelaşi fel. Totul era cast, totul era candid între noi, şi iată că dumneavoastră mă tulburaţi cu expresiile înfocate ale unei iubiri pe care nu o pot îngădui, care nu va găsi niciodată – nu, niciodată – răspuns în mine. Am bărbat, domnule Cesare! Se pare că dumneavoastră aţi uitat. Eu nu pot să uit.

Pe de altă parte, dumneavoastră sunteţi atât de singur, atât de sufocant, atât de afectuos, încât nu îndrăznesc să fiu crudă cu dumneavoastră. Eu însămi, domnule Cesare, sunt foarte singură, foarte nefericită în această viaţă aspră şi lungă pe care o îndur cu greu. Dumneavoastră ştiţi câte dezamăgiri am suferit în tinereţea mea. Toate speranţele mele optimiste şi îndrăzneţe au căzut ca frunzele uscate ale unui copac veştejit. În vasta singurătate din jurul meu, nu aud o voce prietenoasă, nu văd o privire luminoasă care să mă încălzească. Visul meu a dispărut, dragostea din inima mea e distrusă. Nu ştiu cu ce să umplu această pustietate. Mi-e frig în suflet. Şi dumneavoastră vă cutremuraţi la acelaşi fior. Sunteţi capabil de un mare sacrificiu, domnule Cesare? Vreţi dumneavoastră să renunţaţi la orice idee de iubire din prezent şi din viitor? Vreţi să-mi spuneţi „da“, fără condiţii, fără speranţă?

Spuneţi-mi „da“. Spuneţi-mi-o când veţi fi absolut sigur pe dumneavoastră. Atunci veţi vedea că eu nu voi fi ingrată în faţa acelui abandon imens pe care îl veţi face din dragoste pentru mine. Am pentru acea vreme un plan măreţ, un plan minunat spiritual, numai mireasmă de suflet. Dacă vreţi, eu voi fi prietena dumneavoastră, prietena dumneavoastră bună şi serviabilă. Dumneavoastră veţi fi prietenul meu sincer. Prietenia este o afecţiune mai gravă şi mai serioasă decât pare. Mulţi – cei vulgari – o tratează cu lejeritate. Noi putem înţelege. Dumneavoastră aveţi un spirit curajos, eu sunt călită de ghinioane. Amândorura tinereţea ne-a fost prădată de o durere profundă şi secretă: să ne dăm mâna! Suntem frate şi soră. Să unim aceste două nenorociri mocnite şi din această uniune să derive nu iubirea – care nu e posibilă –, ci măcar pace în inimile noastre. Veţi găsi în mine sentimentul care nu

se sfârşeşte niciodată, cuvântul mângâietor, fapta eficace. Mă veţi găsi prezentă la orice abnegaţie, la orice sacrificiu. Voi fi pentru dumneavoastră mamă, soră, prietenă. Iar dumneavoastră îmi veţi promite să-mi oferiţi sfatul înţelept, vorba leală, fapta energică. Eu mă voi bizui întotdeauna pe inima dumneavoastră fermă, dumneavoastră vă veţi bizui pe inima mea afectuoasă. Ne vom susţine reciproc, în secret, pe acest drum spinos şi pietros. Lumea nu va şti nimic, nu va putea spune nimic despre noi. Va fi un secret nobil. Până când în ultima zi a vieţii mele voi putea muri în braţele dumneavoastră, mulţumită, strângându-vă şi şoptindu-vă: „Te-am iubit, nu am păcat, te iubesc.“

Numai atunci. Şi scrieţi-mi – Adriana.

***

25 septembrie...

Cesare, regele meu, vino! În seara asta el pleacă la Roma pentru patru zile. Pleacă cu trenul de zece şi jumătate. Îl conduc la gară. Apoi mă întorc acasă; la unsprezece şi jumătate. Tu vei veni, oh, focul meu mistuitor! Vom petrece patru zile divine, divine, divine. Tremur când mă gândesc. Vino, aşadar! Gândeşte-te cum putem muri în aceste patru zile. Nu te iubesc, nu te ador, te idolatrizez. Eşti Dumnezeul meu – Adriana.

4 decembrie...

Prietene! Fără îndoială am ajuns în cel mai dureros ceas al vieţii mele. Cât sufăr în acest moment nu vă pot spune, nu vă pot descrie. E o tortură fără cuvinte. Simt un ghimpe care îmi sfâşie inima, simt cum îmi sângerează. Picătură cu picătură pierd cel mai bogat sânge din viaţa mea. Nu pot să plâng, nu pot să ţip, nu pot să suspin: mă sufoc. Trebuie să disimulez, trebuie să fiu veselă şi fericită, dar mă sufoc. Prietene, a venit săptămâna tragică a iubirii noastre! Trebuie să-mi adun tot curajul ca să vă spun că această iubire trebuie să ia sfârşit. Trebuie să ia sfârşit lumina existenţei noastre, voioşia tinereţii noastre. Să se termine. Să moară. Prietene, aşa trebuie să fie. Zilele astea am plâns, m-am rugat, I-am cerut lui Dumnezeu putere de sacrificiu. Astăzi sunt în chinuri, dar sunt hotărâtă. Sufletului meu îi vorbeşte vocea nobilă a datoriei. Prea mult am păcătuit. Am înşelat un om încrezător şi liniştit, care crede în onoarea şi în dragostea mea, care crede în onoarea şi în prietenia dumitale. Reducându-ne conştiinţa la tăcere, am greşit duios, dar grav. Am purtat masca virtuţii când eram vinovaţi. Eu mi-am purtat în lume fruntea pură de soţie mâhnită, când sărutările dumitale au pecetluit buzele mele. Să ne căim amândoi! Eu nu voiam, ţineţi minte? Vă amintiţi prima mea scrisoare? Eram surprinsă, zăpăcită. Mi-am pierdut capul. Dar dumneata, care erai bărbat, de ce n-ai fost mai înţelept, mai rece? Eu nu voiam. Poate că nu te iubeam. Te-am iubit după aceea. Cesare, te iubesc şi acum, dar te părăsesc. Nu mai pot continua această viaţă de ruşine şi dezonoare. Roşesc în faţa soţului meu, în faţa servitorilor mei. Râvnesc să m-ajungă ultima nenorocire, trădarea dezvăluită. Oh, Cesare, ce disperare! E nevoie de mult curaj. Ajută-mă în această decizie! Fii calm! Nu te întrista în prezenţa mea, nu-mi scrie, nu veni acasă! Lasă-mă în voia lacrimilor mele nocturne, rugăciunilor mele arzătoare! Nu vrei să mor de ruşine şi de durere. Trebuie să trăiesc pentru acest om pe care l-am înşelat, căruia îi sunt consolare. Sunt o soţie nedemnă, dar care se căieşte. Încă te iubesc, te voi iubi pentru mult timp de-acum încolo, nu te voi uita niciodată. Ai fost bucuria mea, singura mea iubire. Acum totul aparţine trecutului. Eu trăiesc în continuare, maşinal, ca un ceas, fără afecţiuni, fără mângâieri, cu singura satisfacţie aridă a datoriei îndeplinite. Adio, Cesare! Fii fericit! Dacă poţi, iubeşte în altă parte. Dar nu vei putea, poate. Adio, Cesare – Adriana.

***

Câţi ani au trecut? Nu ştiu, nu-mi mai amintesc. Mulţi, cu siguranţă. Dar oricât de mult timp a trecut,

oricât de mult am studiat, niciodată n-am putut să-mi dau seama în care dintre cele trei scrisori minţea femeia aceea.

Prima zi

Ca să fiu sinceră, când am văzut-o trecând pe acea femeie încântătoare, albă la chip, cu părul creţ şi roşiatic care scânteia sumbru, cu ochii verzi glaciali, cu gura roşie şi cărnoasă ca o floare aprinsă, cu trupul unduitor ca acei şerpi magnifici care dansează fermecaţi în faţa flautului, m-am întrebat pe cine iubea şi ce vârtej dezastruos era dragostea ei. Când am văzut-o trecând în mijlocul dragostei, rece, surdă, indiferentă, impasibilă, negaţie a iubirii, cu ochii îndreptaţi spre cer, trăind senin de glacial în lume, dar frământându-se ca o disperată în rugăciune, m-am întrebat ce întâmplare pietrificase acel organism, acea femeie, lăsându-i în suflet numai tortura unui misticism neputincios.

***

Ei bine, în trecut, în ciuda căsniciei sale odioase, fusese virtuoasă timp îndelungat. Fusese dată în căsătorie unui duce infam, tânăr, urât şi grosolan, care îşi risipea averea — şi continua s-o facă – cu toate actriţele de mâna a treia, balerinele din teatrele mici, cântăreţele de operetă din barăcile de lemn. Aşa era el, democratic în iubire – spunea. Adăuga că îi plăcea mai mult anticamera decât salonul, aşadar se abţinea de la a le face curte prietenelor soţiei sale, dar era amantul menajerei, croitoresei, modistei, până şi a celei care venea să calce rufe în cursul zilei. Acest duce ai cărui strămoşi ajungeau cu până la zece secole în urmă considera că acea infidelitate vulgară, abjectă, din fiecare ceas, nu-i dădea soţiei lui dreptul să se plângă. Întrucât capriciile bărbatului – spunea acel burghez aristocrat – trebuie să fie trecute cu vederea. În schimb, era gelos până la sălbăticie pe drepturile lui de soţ, gelos fără iubire, gelos din amor propriu. Ducesa Emma era considerată drept cea mai nefericită, dar cea mai respectabilă dintre soţii: ea nu ştia niciodată nimic, nu pleca urechea la gurile rele, nu vorbea niciodată urât despre soţul ei, nu-i făcea niciodată scene, era mereu surâzătoare. În jurul ei roiau iubirile secrete, declaraţiile îndrăzneţe, pasiunile pe care orice femeie cu o căsnicie proastă le inspiră: ea nu băga de seamă. Băga de seamă în schimb ducele, soţul care o brutaliza în fiecare seară, întrebând-o dacă cineva anume e noul ei amant şi dacă îi permite să se ducă să-i tragă două palme acelui cineva. El ştia foarte bine că nu e adevărat, dar îl desfătau acele mitocănii în care izbucnea întregul său instinct de rândaş.

În realitate, ceea ce o susţinea pe acea femeie excepţională era cel mai mare, cel mai întunecat orgoliu feminin. A cădea – toate femeile cad, ceea ce se numeşte slăbiciune. Pentru ea se numea laşitate. A înşela – toate femeile sfârşesc prin a înşela, ceea ce se numeşte slăbiciune. Pentru ea însemna necinste, fără subterfugii, fără învoieli. A fi mârşavă, necinstită, a fi ca toate celelalte, cu capul în jos, bâjbâind în noroi, cu mâinile murdare, fusta murdară, sufletul murdar... Mândria ei se revolta, nestăvilită, furioasă împotriva dragostei care ar fi făcut-o să devină astfel. De fapt, ura pe toţi acei bărbaţi din jurul ei care îi făceau curte, care îi scriau; îi ura ca pe nişte duşmani, ca pe nişte persoane înverşunate împotriva ei, ca pe nişte vânători cruzi. Orgoliul ei îi umplea inima, luând locul oricărui alt sentiment. Din orgoliu suporta acel soţ desfrânat, din orgoliu nu pleca la casa părintească, din orgoliu zâmbea, din orgoliu nu iubea, din orgoliu trăia. Astfel de monstruozităţi sentimentale există – şi sunt catalogate drept vicii, dar şi virtuţi.

Într-o zi, această femeie cunoscu o iubire sinceră, profundă şi secretă, aşa cum fiecărei femei i se întâmplă o dată în viaţă. El nu vorbea, nu scria, nu o urmărea, o ocolea, era serios, rezervat, de o răceală absolută. Dar o iubea cu toată forţa unui suflet tânăr şi cu toată impetuozitatea unei pasiuni înăbuşite. Cum a înţeles ea, care dispreţuia iubirea, care înţelegea numai orgoliul? Cine i-a spus povestea acelei iubiri tăcute şi arzătoare şi imense şi cum de a crezut ea, sceptică cum era? Nu se ştie. Oh, psihologia este o ştiinţă absolut ridicolă! Explică fleacurile, dar îi scapă chestiunile grave, observă detaliile, nuanţele,

schimbările de ton, dar figura principală, fraza tematică n-o explică. Se învârte în jurul greutăţilor, se apropie, cucereşte teren, dar la un moment dat se opreşte. Ce anume s-a întâmplat în tăcerea acelui suflet care se deschidea iubirii nu se ştie. Cum s-a prăbuşit edificiul acelui orgoliu, cum a fost distrus totul, ars, purificat de dragoste, nu ştiu să vă spun. Voi, cei care aţi iubit, amintiţi-vă! Iar voi, cei care nu aţi iubit, nu sunteţi vrednici să ştiţi.

Între cei doi s-a dus o luptă îndelungată, aprigă şi curajoasă. El nu cerea nimic, nu înainta, nu se mişca, suportând, taciturn, un chin fără nume, consumându-şi forţele în reprimarea oricărei manifestări. Ştia că e iubit? Poate: dar nu o arăta. Ea vedea tot, înţelegea tot, se abandona zi după zi iubirii, cunoscând ceea ce făcea, înţelegând prăpastia, căscând ochii s-o vadă, îndrăgostită de prăpastie, înnebunită să cadă. Într-o zi, s-au privit, palizi, fără un cuvânt, schimbând acea privire arzătoare, care soarbe sufletul. Au înţeles că se îndreptau unul spre celălalt, inexorabil, împotriva voinţei, împotriva raţiunii, împotriva tuturor. Niciun cuvânt: dar fiecare auzea paşii făcuţi de celălalt, deşi părea nemişcat, calcula spaţiul, calcula timpul.

— Vine ziua, vine ziua! murmura ducesa, cuprinsă de o groază care o copleşea.

— Vine ceasul, vine ceasul! murmura el, sufocat de duioşie.

Pe nesimţite şi fără ca nimeni din jur să înţeleagă, ziua venea. Ducele putea să fie cel mai mârlan, cel mai brutal, să-şi târască numele după cele mai vulgare femei. Toate astea nu aveau nicio importanţă. Nu din răzbunare, nu din revanşă îl iubea Emma pe Luciano, ci din dragoste. Ea nu se scuza, nu arunca vina pe ceilalţi, se oferea pentru că voia să se ofere, pentru că iubea, pentru că a iubi i se părea cel mai înalt, cel mai bun lucru din viaţă. Ducesa putea să fie rece, severă, rigidă pentru Luciano, pe el nu-l afecta: o iubea, simţea că e iubit, *trebuia* să fie iubit.

Era într-o noapte de marţi, la un bal. Zărindu-se de la depărtare, încercară aceeaşi senzaţie: că sosise ceasul. El se apropie ca pentru a o interoga, ridicându-şi privirea spre chipul ei. Ea nu şi-o coborî pe a sa şi, calmă, îi zise:

— Duminică, la mine. La două.

O plecăciune, un salut. Nimic altceva.

***

Patru zile între marţi şi duminică, patru zile lungi, eterne, febrile, delirante, în care la fiecare minut ducesa Emma se căia de acea întâlnire, se hotăra să fugă, se îmbrăca, apoi se oprea, slăbită, biruită, incapabilă să renunţe la dragoste. Când îşi văzu soţul plecând la Nisa – o fatalitate –, vru să-i strige să rămână, s-o salveze, să-i strige lui, sălbaticului, gentilomului nevrednic, soţului infidel. Apoi simţi dezgust, greaţă, o repulsie feminină de nestăpânit – făcută sacră de o puternică iubire. Se învârtea prin casă de colo până colo, ca o tigroaică în cuşcă, măcinându-se, neputând să plângă, neputând să suspine, apoi căzând, epuizată, într-o dulce toropeală, ca şi cum o durere s-ar fi potolit în somn, ca şi cum rana nu ar mai fi sângerat. Nu, nu era lumea exterioară, ea nu o mai vedea. Era spiritul ei care zvâcnea şi tresărea, era înăuntrul ei, era în inimă, în creier, în nervi acea tulburare volubilă care lua toate formele, de la durerea intensă la plăcerea acută. Oh, noaptea furtunoasă de sâmbătă spre duminică, rugăciunea către Fecioara Maria, disperările, uitările de sine, toată fiinţa ei care îl chema pe Luciano şi îl respingea, care blestema dragostea şi adora dragostea, care tresărea, fremăta, se cutremura, trepida în delir. Apoi, în sfârşit, oboseala, pacea aşteptată – odihna.

La ora două, o zvâcnitură feroce. Sosea. Oh, iubire, oh, iubire, oh, iubire!

De la două, la trei, la şapte, la miezul nopţii, el nu veni. Nu mai veni, nu veni. Ea, rece în nebunia ei, cu gesturi automate, luându-şi capul în mâini ca să poată gândi, pietrificată, îi scrise aceste cuvinte:

„La prima întâlnire nu se lipseşte decât în caz de deces.“

Într-adevăr, el murise. La ora unu, în camera lui, în timp ce-şi lua mănuşile ca să plece. Avea o gardenie

la butonieră. De trei sau patru zile era neliniştit, din cale afară de agitat. Un junghi la inimă, o venă spartă, întrucât au găsit sânge pe covor, unde era întins. Ducesa citi despre asta în ziar.

***

Astfel ea nu mai iubeşte, nu mai poate iubi. Trăieşte, dar poartă cu ea acea tragedie necunoscută. Se roagă, bulversată de acea moarte care pare o pedeapsă de la Dumnezeu. Şi poate şi mai nefericită, şi mai năpăstuită, iubeşte profan acel mort şi trăieşte cu dorinţa profundă a acelei iubiri, a acelor sărutări, a acelei prime întâlniri, a acelui păcat de care moartea a lipsit-o.

Necunoscutul

În întunecimea nopţii, focul ardea în şemineu. Din când în când, o mână albă se colora de la văpăi când aţâţa încet focul. Cele trei copile tăceau, căzute pe gânduri. Fiecare dintre ele îşi imagina că e singură, într-un mediu vag şi indefinit, fără noţiunea spaţiului, fără noţiunea timpului. Când se lăsase crepusculul, simţiseră nevoia să tacă, să se reculeagă. Una abandonată pe fotoliu, cu capul lăsat pe spetează, cu ochii închişi, părea că doarme. Alta, înfăşurată bine într-un şal, ghemuită în fotoliu, avea capul lăsat în piept. A treia, cu picioruşele pe pirostrii, se apleca maşinal ca să aţâţe focul. Nu se vedea dacă erau blonde, brunete, frumoase, urâte, robuste, bolnave: nu se vedea nimic, decât partea de jos a fustelor care se colora în nuanţe false în lumina şemineului. Dispăruse orice urmă de vârstă, de condiţie, de nume. Erau umbre în umbră.

După o oră de tăcere, una dintre ele vorbi. Nu se adresa nimănui, vorbea către tenebre. Avea o voce slabă şi din când în când un curent de duioşie i-o făcea şi mai scăzută.

— El mă iubeşte. L-am cunoscut într-un spital de copii, o casă candidă de marmură şi de zâmbete infantile. În bisericuţa liniştită se rugau doamne, domni, copii; doi micuţi îşi primeau prima împărtăşanie. El îşi plecase capul. Nu ştiu dacă se ruga. Dar, privindu-l ţintă, am văzut că buzele lui se mişcă. Capul lui blond şi serafic, în acel gest cuvios, căpăta gingăşie. M-a privit cu ochii lui albaştri, un albastru smălţuit şi limpede. M-am simţit inundată de duioşia acelei priviri. Nu era păcat ceea ce comiteam. Eu mă rugam la Dumnezeul în care credea el: ne cufundam în beatitudinea paşnică a aceleiaşi iubiri divine. Când s-a terminat slujba, a salutat adânc altarul, apoi pe mine, şi a ieşit. După aceea, în ziua Maicii Domnului, o zi luminoasă şi frumoasă, am primit acasă un buchet de flori, crini şi lăcrămioare, o minunăţie de candoare. Eu i-am trimis lui mătăniile mele din lemn de santal, ale căror mărgele, sub frecarea degetelor, răspândesc un parfum mistic pătrunzător. Ne vedem şi acum, duminica, la amurg, în biserica Gerolomini. El mă aşteaptă la uşă şi, cu degetele tremurânde, îmi oferă apă sfinţită. Ne facem semnul crucii împreună. Se aşază un pic mai departe de mine, dar ne privim deseori. Dumnezeu sigur nu e ofensat cu siguranţă de această iubire pură. Actul de adoraţie, care în cartea mea este un adevărat imn poetic, îl citesc mai întâi eu, apoi îi dau cartea lui să citească. Ieşim împreună, nu ne spunem un cuvânt. Mă conduce până acasă, fără să-mi dea braţul. Abia îmi strânge mâna de rămas-bun. Îmi scrie în fiecare zi scrisori sublime, de o poezie spirituală, toată numai esenţă luminoasă, numai sclipire de suflet. Ca să fiu sinceră, din spiritul său prizonier în materie ţâşneşte aşa o rază de idealitate, încât mă simt învigorată şi încălzită de ea. Îi răspund în fiecare zi, încerc să-mi aştern pe buze acelaşi freamăt afectuos, aceeaşi vibraţie iridescentă pe care o imprimă el cuvintelor. Noi ne iubim fiindcă iubim aceleaşi lucruri; cerurile albite din nopţile de toamnă, apele de oţel din lacurile care tremură sub razele pure ale lunii, marmura cenuşie a bisericilor, pardoseala rece şi dură pe care ne torturăm genunchii. Noi ne iubim în lacrimile reci ca gheaţa care domolesc nervii şi atenuează ardoarea obrajilor, în zâmbetele blânde şi placide adresate unui punct indefinit, în poeţii celeşti ca Chateaubriand, Lamartine, Manzoni, în detaşarea molcomă de orice contact lumesc, în năzuinţele spre ce e mai înalt, din ce în ce mai înalt...

Vocea tăcu, înăbuşită de un entuziasm sufocant. Nimeni nu-i răspunse. Atât că, după puţin timp, a doua care îşi ţinea capul lăsat în piept se ridică şi începu să vorbească, cu intermitenţe, cu tresăriri, cu o voce tremurată, când prea tare, când stridentă şi nervoasă.

— El mă iubeşte; eu îl iubesc. Nu ştiu cum, nu ştiu de ce. E frumos, de o frumuseţe caldă, roşcată, viguros de tinerească. Părul îi cade semeţ pe frunte precum coama unui leu. Ochii căprui fascinează. La teatru mă privea tot timpul. Prin lentilele lornietei simţeam privirea lui care mă atingea şi mă îmbrăţişa,

lăsându-mi pe chip, pe gât, pe braţe stigmatele pasiunii. Cred că am cedat unui magnetism, pentru că în timp ce capul parcă mi-ar fi fost de plumb, inima mi se dilata cu repeziciune din cauza şuvoiului de sânge care năvălea. Mi-am sărutat batista. El m-a văzut şi o paloare de triumf i-a deformat chipul. M-a aşteptat pe scări, am trecut pe lângă el, a cutezat să-mi strângă mâna goală şi mi-a furat mănuşa. Şi-a petrecut noaptea sub fereastra mea; eu, la fereastră. Ningea, dar noi nu simţeam frigul. De atunci viaţa mea a devenit o vijelie de dorinţe, de înfrângeri, de dureri ascuţite, de bucurii pe moarte. Când nu-l văd, orele trec prea încet, chinuitor. Când ne vedem, rămânem unul în faţa celuilalt, palizi, cu inima zbuciumată, cu palmele arzând, cu vocea sugrumată. Asta este impetuozitatea dragostei care ne înnebuneşte. Scrisorile lui sunt scurte, cu fraze ca loviturile de cuţit, scrise cu expresii în care găseşti sângele vieţii, excitaţia nervilor, explozia furibundă a unei iubiri supreme. Eu îl iubesc aşa cum el mă iubeşte. Amândoi suntem torturaţi de dragoste, amândoi îndurăm chinurile condamnaţilor din cauza geloziei care ne macină, amândoi ne rostogolim, îmbătaţi de dragoste şi durere, pe o pantă abruptă, şi nu există nimic de care să ne putem agăţa. Avem aceleaşi înclinaţii nebuneşti şi bolnave pentru florile roşii de mac, pentru lucrurile obscure şi tragice, pentru apusurile incendiate, pentru răsăriturile sângerii, pentru orizonturile de dincolo de mare, pentru mlaştinile pestilenţiale în bătaia soarelui, pentru parfumurile violente, pentru aurul incrustat care parcă curge, fluid, pe fondul negru al lacului, pentru greierii epuizaţi care mor de dragoste în brazda fumegândă, pentru fluturii negri care se pârjolesc în jurul flăcărilor. Ne iubim: el este poetul meu, eu sunt zeiţa lui. Cu mine, pentru mine, îşi plânge lacrimile sărate şi incandescente. Cu el, pentru el, eu îmi regăsesc zâmbetul temerar, ameţitor. Noi înţelegem că pentru un singur lucru trăim, şi acela e dragostea. Că pentru un singur lucru vom muri, şi acela e dragostea. Ale noastre sunt chinurile, străfulgerările, palpitaţiile la o uşoară atingere a mâinii, paloarea necuviincioasă, convulsiile disperate. El îmi distruge viaţa, eu o distrug pe a lui...

Brusc se opri, acoperindu-şi faţa cu mâinile. Atunci a treia vorbi, domol, cu o voce potrivită, de o monotonie gravă:

— El mă iubeşte; eu îl iubesc. Cel puţin, din când în când, îmi spun asta. Cel puţin, din când în când, mi se pare că-l iubesc. Nu suntem deloc siguri. El n-a crezut niciodată în iubire. Eu nu cred, fiindcă el mi-a dărâmat încrederea. Într-o zi plumburie, într-o sală de academie, când un orator turbulent încerca în zadar să transmită publicului entuziasmul său fals, el mi-a spus: „Toată povestea asta e ridicolă“. „Foarte“, i-am răspuns. El s-a plecat, mulţumit că găsise o femeie aridă ca el. Nu mi-a scris niciodată scrisori de dragoste, nici acum nu-mi scrie. Nici eu nu-i scriu. Noi nu credem în scrisorile de dragoste. Nu mi-a dăruit nicio şuviţă din părul lui, niciun inel, niciun dar cât de mic. Mi-a spus că nu e nevoie de toate lucrurile astea, care întotdeauna ajung la bucătărie, în gunoi. Când îi spun că-l iubesc, schiţează un zâmbet de neîncredere şi-mi răspunde: „Ştii ceva? Nu te agita, că nu te cred.“ Când îi jur că ţin la el, mă lasă să vorbesc, apoi adaugă, zâmbind: „Nu jura, nu jura, nu jura, tu nu ştii nimic! Poate că nu mă iubeşti.“ Nu păleşte, nu se înroşeşte, nu caută să mă vadă, nu caută să se aşeze lângă mine, nu-mi strânge mâna, nu-mi oferă braţul. Singura lui manifestare este zâmbetul, un zâmbet rece şi şters. Nu se entuziasmează niciodată. Nu se însufleţeşte niciodată pentru nimic. Nu înţelege arta, nu înţelege politica, nu înţelege ştiinţa, nu-L înţelege pe Dumnezeu. Este un demolator asiduu şi calm al credinţelor celorlalţi. E cel mai dedicat apostol al scepticismului. Susţine în mod strălucit falsitatea lucrurilor, falsitatea naturii, falsitatea virtuţii, falsitatea pasiunii. E puternic, frumos: în ochii lui gri, aproape felini, se vede tot reflexul metalic al sufletului său mineral. Se aseamănă cu oţelul. E dintr-o singură bucată. Nu-l impresionează nici suspinele, nici lacrimile. Nu crede în ele. În faţa lui mă frâng. De când îl iubesc, sufletul meu se află sub influenţa lui, se transformă. Ce el nu crede, nu cred nici eu. Ce vrea el, eu fac. Când, într-un moment de revoltă disperată, îl întreb „De ce mă iubeşti, atunci?“, el ezită, se tulbură, îmi răspunde: „Cine ştie! Nu ştiu: noi nu ştim nimic.“ Eu repet cu el: „Noi nu ştim nimic.“ Rămânem tăcuţi, pierduţi în îndoiala fără

margini a două suflete sterpe...

Din nou se aşternu tăcerea. Nimeni n-o mai întrerupse. În odaia caldă şi întunecoasă, ecourile celor trei iubiri, atât de profund diferite, se potoleau.

Şi totuşi acelaşi bărbat le iubea pe toate trei.

Un inventator

— Ei bine, Ulrich, nu-mi răspunzi? întrebă Lottchen foarte iritată.

Acesta stătea în picioare lângă ferestruica ogivală, cu geamuri plumburii, privind fix înspre stradă. În umbra serii care se lăsa, profilul său dur, energic şi teutonic se îmblânzea, iar corpul înalt se încovoia, aproape cuprins de oboseală.

— Ulrich, tu nu m-asculţi! repetă Lottchen cu o tristeţe aparte în voce.

El se întoarse şi pe buzele lui se ivi un surâs slab şi nehotărât. Privirea îi hoinărea nesigură prin încăpere, ca şi cum mintea l-ar fi trimis în urmărirea unui gând rătăcit.

— La ce te gândeai în timp ce vorbeam?

— La nimic, Lottchen, zise el în sfârşit, cu vocea lui gravă şi sonoră.

— Mereu e aşa, mereu e aşa, Ulrich! Mă iubeşti mult mai puţin decât îţi iubeşti fanteziile prosteşti.

Ulrich înclină capul şi parcă umbra deveni şi mai densă în jurul lui. În timp ce Lottchen îl chinuia şi se chinuia în continuare, reluând pentru a suta oară reproşurile ei, el nu îndrăzni să-i răspundă niciun cuvânt. Tânăra se apleca spre el pentru a-i vedea chipul, dar se retrăgea nemulţumită. Pe faţa lui Ulrich nu se citea nimic. Doar un tremur uşor îi agita degetele. În cele din urmă, blonda Lottchen tăcu, ridicând din umeri, ca şi cum ar fi vrut să spună că totul, totul e în zadar. Şi cei doi logodnici rămaseră timp îndelungat în acea linişte apăsătoare, plină de gânduri dureroase. Dintr-odată, în timp ce o slujnică aşeza o lampă monumentală pe masă, o voce subţirică strigă de afară:

— Unchiule Ulrich! Unchiule Ulrich!

Şi un copil intră alergând în cameră, încercând să se caţere pe genunchii tânărului. După ce cuceri acel loc, îl întrebă cu tonul lent şi mângâietor al copiilor:

— Îmi faci o jucărie, unchiule Ulrich?

Ulrich se făcu palid, apoi se înroşi şi puse o mână pe capul copilului.

— O să-ţi fac, Hans.

— Frumoasă?

— Frumoasă.

— O jucărie care să fie numai şi numai a mea?

— Numai şi numai a ta.

— Una dintre jucăriile alea frumoase, frumoase pe care doar tu ştii să le faci?

— Sigur, una dintre jucăriile alea frumoase pe care doar eu ştiu să le fac.

Pentru prima oară Ulrich zâmbi cu mândrie. Dar şi Lottchen îşi ascunse o lacrimă de mândrie rănită în timp ce se ducea în altă odaie. Copilaşul râdea şi îşi strângea mâinile, ca şi cum ar fi avut deja preţioasa jucărie.

***

Fiindcă, puţini o ştiu şi nimeni nu se gândeşte la asta, dar un mic orăşel din Germania îi face fericiţi pe toţi copilaşii din Europa. Din Nuremberg, oraşul gotic, cu arhitectura lui fantastică şi bizară, cu turnuleţele crenelate şi casele de lemn, din micul Nuremberg pleacă minunăţiile care stârnesc râsul pe buzele copiilor: păpuşile cu faţa rozalie de ceară, cu ochii albaştri lipsiţi de griji, cu părul blond ca paiele; marionetele îmbrăcate în zuavi, în Arlechini, în bufoni Rigoletto; armele miraculoase, trâmbiţele din cositor care scot sunete stridente; cutiile din care ies casetele microscopice care miros a vopsea proaspătă, copăceii făcuţi dintr-un bastonaş şi un ghemotoc de lână verde, micile apartamente, micile

bucătării, micile animale, micii soldaţi şi în fond toată lumea minusculă, viaţa microscopică care pregăteşte copilul pentru viaţa adevărată. Totul e fabricat în Nuremberg, oraşul veseliei şi al seninătăţii, în care muncitorii inocenţi din fabricile de jucării zâmbesc, cu conştiinţa împăcată. În Nuremberg ar trebui să se ducă în pelerinaj voios toţi copiii, însoţiţi de mamele tinere, într-o procesiune radioasă şi minunată. Şi ar trebui să salute cu ţipete de bucurie casa lui Ulrich, marele artist necunoscut, marele inventator umil.

***

Ulrich fusese un copil nefericit în casa unei mame vitrege severe. Ştia câte lacrimi secrete pot fi vărsate într-o noapte, cum pot fi sufocate muşcând cearşaful. Cunoscuse monotonia ceasurilor lungi, petrecute într-un ungher obscur, pe un scăunel, cu mâinile în poală. Nu avea jucării, dar le vedea peste tot şi se gândea des la ele, le dorea în tăcere şi le chema în inima sa. Când închidea ochii, le revedea în minte şi le dezasambla, le remonta, căuta să le dea o formă nouă. Când trecea pe lângă o fabrică, privea, timid, prin uşa întredeschisă. Să fie acolo înăuntru ar fi însemnat pentru el fericirea. Acele baghetuţe, acele pensule, acele unelte, acele fâşii de stofă, acele bucăţi de lemn îl seduceau, îl fascinau. Noaptea le visa. Şi în timpul zilei era un visător, pierdut în contemplarea iluziei lui. În imaginaţia sa vedea mecanisme noi, combinaţii ciudate şi îndrăzneţe, iar la exterior rămânea un adolescent palid şi firav, cu buzele livide, privirea rătăcită, prea înalt, prea slab, uneori abătut şi apatic, alteori cu obrajii arşi de febra ideilor. Când intră ca muncitor în fabrică, avu impresia că devenise un rege, dar suferi cumplit, fiindcă lucrurile ieşeau din mâinile lui neşlefuite şi incomplete. Plângea de furie din cauza acelei cumplite lipse de dexteritate şi ar fi vrut să-şi muşte degetele incapabile să transforme în realitate creaţiile sale ingenioase. Se pedepsi, condamnându-se, el, care avea o lume întreagă în minte, să lucreze copii, să urmeze modelele vechi. Trăi încă un an cu o dorinţă arzătoare, reţinută. Se consola plimbându-se în piaţă şi privind copiii care se fugăreau. Simţea o duioşie profundă care îi aducea lacrimi în ochi. În definitiv, şi el rămăsese un copil, cu inima bună şi pasionată.

Astfel, încetul cu încetul, el birui şi stăpâni materia, iar degetele sale deveniră experte şi uşoare, cizelându-şi sensibilitatea, şi putu să creeze lucrul folositor, ideile noi care se deschiseseră ca florile la căldura imaginaţiei sale. Totul consta în a dărui o parte din suflet jucăriilor, în a le imprima un suflu de viaţă. El a fost cel care a inventat păpuşa care, culcată, închide ochişorii, cea care spune „mama“, „tata“, cea care salută din cap, cea care înoată ca o broscuţă. Directorul fabricii îi repartiză numaidecât o cămăruţă, unde să poată lucra în linişte la modelele pe care ceilalţi muncitori trebuiau să le reproducă. Din acea cămăruţă ieşeau toate minunăţiile care reprezintă mângâierea copilăriei. Şoricelul zburător care se prăvăleşte pe două picioroange de lemn; gimnastul care se urcă pe o scăriţă cu agilitatea unei veveriţe şi se aruncă pe partea cealaltă, pentru a-şi relua în fiecare moment jocul; iepurele ghemuit care cântă la timpan, îşi coboară capul şi îşi freacă boticul cu beţişoarele; violonistul îmbrăcat în *marquis*, în satin şi aur, care în acelaşi timp cântă la vioară şi dansează un pas de gavotă; gâştele, raţele, vaporaşele plutitoare atrase la mal de un magnet; căluţii galopanţi, trăsurile autopropulsate. Toate acestea ieşeau din mâinile fermecate ale lui Ulrich. Inspiraţia lui nu se epuiza niciodată. Uneori, îşi strângea capul încălzit în mâinile îngheţate, de frică să nu-i explodeze, atât de multe idei se ciocneau în creierul lui, dornice să iasă. Alerga în noapte, pe câmp, lăsând vântul nordic să-i sufle peste faţă. Când începea munca interioară pentru ceva nou, se concentra intens şi nimic nu putea să-l distragă: nici vocea Berthei, sora lui, nici aceea a lui Lottchen, logodnica pe care o iubea în clipele de libertate. Arta implică acest egoism feroce. În sfârşit opera lua fiinţă, după trei sau patru zile, trei sau patru nopţi petrecute în laborator, cât stătuse aplecat peste dispozitivele lui delicate, fără să doarmă, fără să mănânce, fără să atingă nici măcar halba de bere pe care i-o puneau lângă el. Opera lua fiinţă, frumoasă şi perfectă. Atunci el zâmbea, cânta, dansa

de bucurie, o iubea pe Bertha, o iubea pe Lottchen, iubea lumea întreagă, trăia, cobora în piaţă, înhăţa vreo doi copii şi îi sufoca de sărutări, murmurând, bolborosind că lucrase pentru ei, că voia să-i vadă fericiţi pentru cât suferise el. Şi gândul lui se oprea la nesfârşitele căpşoare blonde şi brune care sunt stelele pământului; se oprea cu oroare la fabricile întunecate, în care inventatori trişti lucrau să creeze o armă nouă şi mai nimicitoare decât celelalte – şi atunci sufletul său creştea în orgoliul unei meserii oneste şi jucăuşe.

***

În ciuda minei sale preocupate, indiferente, a distragerilor, a tăcerii sale, lumea îl iubea. Directorul şi-l ţinea aproape, exploatându-i geniul inventiv. Bertha îl îngrijea ca pe un copil mare şi nepriceput, mustrându-l, mângâindu-l, dirijându-l în toate acţiunile vieţii în care se arăta atât de ingenuu. Lottchen îl dispreţuia, îl chinuia şi îl iubea. Copiii îl arătau cu degetul pe stradă, mergeau pe urmele lui, săreau pe el, îi scormoneau prin buzunare, pentru ei era providenţa. Mergea cu capul în nori, artist îndrăgostit de artă, visător incorigibil, cu degetele care i se mişcau ca şi cum ar fi atins nişte resorturi misterioase. Ideea fixă le alunga încetul cu încetul pe toate celelalte. Uneori se zăpăcea atât de tare, încât rămânea buimac timp de câteva minute; apoi în creier începea o harababură infernală de idei care se ciocneau unele de altele, şi atunci muncitorii nici nu aveau timp să copieze un model, că din cămăruţă ieşea deja unul nou. Directorul zâmbea. Lottchen era din ce în ce mai tristă, din ce în ce mai colerică. Pulsul lui Ulrich era pus în mişcare de o febră continuă care consuma şi reînnoia sângele. Devenea din ce în ce mai bun în acea artă, îi pătrunsese toate secretele. Ajunsese la fineţea ultimei retuşări, a celei mai delicate nuanţe, la cea mai graţioasă eleganţă, la gustul rafinat, la temeinicie, la toate calităţile reunite într-o armonie perfectă. Crea jucării minunate – şi niciodată, niciodată nu se simţise atât de fericit.

Directorul îi dădea mereu veşti despre prestigiul de care se bucurau acele jucării. Primeau comenzi mari. Numai că, într-o zi, îi spuse cu o jumătate de zâmbet:

— Fiţi mai simplu!

Ulrich nu se îngriji de asta. Din contră, în mintea lui se amestecau, se complicau din ce în ce mai mult mii de forme, mii de mecanisme. Făcu o pasăre care îşi deschidea aripile, îşi umfla gâtul şi cânta. Directorul o admiră, dar nu prea mult. Protestă puţin în legătură cu reproducerile, apoi nu mai spuse nimic. După două luni, cu duritate:

— Ştiţi ceva, Ulrich? Pasărea a dat greş! E prea complicată, copiii n-o înţeleg!

***

Bietul artist deveni palid şi tăcu. Când rămase singur, plânse. Cei mici nu-l mai înţelegeau acum! Se rupea aşadar legătura puternică dintre el şi micul său public? Apoi, supus şi binevoitor, îşi propuse *să facă lucruri simple*. Nu izbutea. Ajunsese la un punct în care, odată ce arta a devenit poezie, nu se mai adaptează să redevină abecedar. Formele simple îi scăpau şi ajungea din nou la cele mai complicate ingeniozităţi. Insuccesul creştea, Ulrich tremura de frică de fiecare dată când o nouă creaţie a creierului său îi ieşea din mâini. Era chinuitor. Se îndoia de el, de artă, de tot. Tot timpul se temea să nu fi comis vreo greşeală gravă. Simţea în jurul său o vagă neîncredere. Nu îndrăznea să-şi privească în ochi sora, logodnica. Copiii îl puneau în încurcătură. Uneori o durere arzătoare aproape că îl împingea să-i întrebe: „Dar ce trebuie să fac mai bine? De ce nu vă mai înţeleg, de ce nu mă mai înţelegeţi?“ În schimb fugea pe câmp să se tânguiască în singurătate. Aproape că îşi ura arta. Îşi lăsa uneltele inerte, cămăruţa goală, pensulele uscate. Chibzuia prea mult. Gândul îi rătăcea. Era bolnav, avea un foc neobişnuit în privire. Apoi, după o lungă perioadă de inerţie, luă o hotărâre energică şi se închise în laboratorul său. Voia să-i uimească pe toţi cu un lucru nemaipomenit, să-şi recâştige dintr-odată faima de artist, să recucerească admiraţia şi râsetele celor mici. Îşi concentră toată atenţia, întrebuinţă forţele artei în mod util, reunindu-

le, dublându-le, realiză fiecare piesă lucrând cu o dragoste infinită, cu ardoare, cu pasiunea disperării. Rezultă o jucărie extraordinară: pe aceeaşi planşetă, o fermă, câteva ţărăncuţe care băteau untul, oile care păşteau, găinile care scormoneau în ţărână, cocoşul pe clopotniţa bisericuţei, apa pârâului printre pietre, spălătoresele care spălau. Când trăgeai de coardă, tot acest univers se punea în mişcare, cocoşul cânta, găinile cotcodăceau, ţărăncuţele dădeau din mâini, oile păşteau, pârâul curgea, spălătoresele spălau. O minunăţie pentru a cărei realizare Ulrich epuizase toată forţa inventivităţii sale. Când fu terminată, satisfacţia îi inundă sufletul chinuit şi zâmbi. După atâta timp în care nu zâmbise. Dar, când veni clipa să-şi scoată capodopera la lumină, tremură...

Stătea în cămăruţa lui, cu capul în mâini, neliniştit, fremătând. Era ultima încercare pe care o făcea. Lottchen apăru în prag.

— Unde e Hans? întrebă el animat.

— Dincolo.

— Cheamă-l!

— N-o să vină.

— De ce?

— Îi e frică să vină.

— Frică să vină? De ce?

— Nu te necăji, Ulrich, şi nu pedepsi copilul! A stricat jucăria.

— A stricat-o?

— De mânie. N-o înţelegea, Ulrich.

Acum când luna îşi răspândeşte lumina palidă pe străduţele din Nuremberg şi toată lumea doarme, un om aleargă şi gesticulează sau se aşază şi priveşte cerul. Dar degetele lui se agită ca şi cum ar lucra la nişte dispozitive misterioase. Este Ulrich, care-şi iese din minţi, având în creier ideea grandioasă şi informă a unei jucării monstruoase, colosale, imposibile.

O comedioară

Se plimbaseră timp îndelungat în parc, în pădure, pe câmpii. Călcaseră pe multă iarbă aromată, iar încălţările doamnei trebuie să fi fost parfumate. Ea se plângea de o pietricică intrată între ciorapul de mătase şi pingea. Deranjaseră un număr infinit de şopârle nervoase, de greieri, de furnici; ba chiar, apropo de furnici, domnul, puţin înduioşat, voia să facă un salt în poezie. Soarele de iulie, din înaltul cerului, ar fi vrut să-i deranjeze, dar umbreluţa doamnei era largă, copacii erau plini de frunze şi un vânt uşor sufla dinspre vest. Şi apoi erau foarte veseli, cu o rezervă inepuizabilă de spirit, muşcând toate melancoliile umane cu zâmbetul lor, care la doamnă era voios şi sincer, iar la domn, un pic sceptic. Aceste două fiinţe, pe care în numele meu şi al celor care mă citesc le voi declara insuportabile, erau încă tinere, şi dacă nu frumoase, măcar simpatice. Erau singuri, în natură, în anotimpul abundenţei, şi nu erau deloc îndrăgostiţi. Nici tulburaţi. Râdeau, se distrau enorm şi nu îşi dăduseră braţul. Împreună îşi bătuseră joc de multe lucruri, mai ales de idile. Îşi bătuseră joc de eternele fecioare blonde care rup petalele unei eterne margarete, de Paolo şi Virginia apropo de umbrela de soare a doamnei, de faimoşii fluturaşi îndrăgostiţi care se urmăresc prin gardurile vii, de privighetoarea memorabilă care cântă printre ramuri, de Catullo, pe care doamna nu îl citise, iar domnul da, de *Faute de l'abbé Mauret*, pe care ambii o citiseră, de toate elegiile mai mult sau mai puţin melancolice, de toate descrierile mai mult sau mai puţin colorate care din timpuri străvechi sunt scrise în păduri, pe câmpii, pe flori. Câte hohote de râs pe seama iederei tenace şi pârâului care clipoceşte! Doamna avea nişte dinţişori albi de pisicuţă răutăcioasă, iar domnul, o mustăcioară blondă cu onduleuri armonioase şi seducătoare. Petreceau o dimineaţă jovială. Inimile lor erau liniştite, nervii, calmi, spiritul, agil, cuvântul, plin de vervă. Cu toată îndrăzneala caracterului său şi independenţa vieţii sale, doamna era onestă, onestă într-un mod paşnic: avea bărbat, la Milano, şi îl iubea şi îşi scriau la fiecare două zile. Ea adora marea şi venea să se scalde la Castellammare. Domnul avea soţie, la Potenza, în Basilicata, şi avea o fire foarte rece sub scepticismul său vesel, nutrind în adâncul inimii un dispreţ tacit faţă de femei. Iată de ce nu erau îndrăgostiţi; şi, mă rog, fără prea multe explicaţii, nu se iubeau fiindcă nu se iubeau. Cu greu se poate atribui o raţiune dragostei şi acelaşi lucru e valabil şi pentru indiferenţă.

— Dacă am lua prânzul? întrebă doamna deodată.

— Doamna Lucia, iată că v-a venit o idee! zise el cu o mină speriată.

— Pregătiţi-vă, că mai îmi vine una! Ce-nseamnă să mă străduiesc! E o avalanşă. Domnule Federigo, să mergem să prânzim, la o sută de paşi de-aici, la Giovannino, în păduricea de trandafiri şi de mirţi.

— Şi-o să ne dea trandafiri şi mirţi la prânz? Îndoiala e crudă.

— Cine ştie! Am auzit că se mănâncă foarte bine. La ora asta n-o să fie nimeni. Doar nebunii ca noi ies la plimbare. O să ne compromitem teribil în faţa chelnerului şi a hangiului...

— Doamnă Lucia, clasele diriguitoare trebuie să dea exemplu...

— Destul, destul, pentru numele lui Dumnezeu! Sunteţi hotărât?...

— Din prima clipă în care aţi vorbit de prânz, o dulce tresărire...

— Bate biata mea inimă...

— O imagine suavă...

— Întrezărită în negura viselor mele...

— Păru să se înfăptuiască...

Şi râseră din nou şi merseră prin colbul de pe strada principală, şi cât praf înghiţiră! Amiaza era sufocantă. Ospătăria lui Giovannino, albă în întregime, avea obloanele pe jumătate trase; era stăpânită de

liniştea cea mai profundă.

— Doamna Lucia, aici nu se ia prânzul.

Se priviră cu o expresie descurajată. Erau roşii din cauza căldurii. În acest timp, un valet în nişte pantaloni militari şi un frac civil se ivi în prag, privindu-i printre pleoape cu cea mai mare uimire. Când aceştia începură să urce pe scară, îi urmă.

— Să pregătesc o odaie specială? întrebă apoi cu voce slabă, timid, ca şi cum ar fi vorbit cu sine.

Federigo ezită un moment, dar ea se întoarse şi zise prompt, cu un chicotit neprefăcut:

— Desigur.

După aceea, rămaşi singuri în sala mare, se simţiră puţin stingheriţi. Dar numaidecât într-o străfulgerare, ca nişte persoane de spirit ce erau, înţeleseră în ce situaţie amuzantă se aflau.

— Da, oh, doamnă, exclamă Federigo, cu accent dramatic, tulburăm conştiinţa onestă a acestui om...

— Ba chiar o scandalizăm! Noi ne iubim, suntem două fiinţe vinovate şi fericite, pe punctul de a servi un prânz tragic, mâncând cotletul dezonoarei şi bând vinul trădării...

— Doamnă, noi ne prăvălim într-o prăpastie...

— Fără fund...

— Am putea fi surprinşi. Oh, Lucia, eu o să vă fac scut cu pieptul meu, mai ales că n-am alte scuturi...

— De ce, nu am eu un voal, un voal lung şi negru? Ce credeţi, domnule Federigo, c-ar trebui să tremur şi să pălesc?

— Încercaţi pentru o clipă. Eu o să-ncerc să fiu agitat.

Ospătarul veni să anunţe că odaia e gata. Doamna Lucia se ridică cu pas grăbit. Federigo o urmă, vorbindu-i în şoaptă, spunându-i nerozii care să treacă drept şoapte de dragoste – ospătarul se ţinea, cum se cuvine, la distanţă. Ea, ajunsă în cameră, se prăbuşi pe un scaun şi îşi ascunse chipul în palme cu multă naturaleţe.

— Prietenă dragă, ce vreţi la prânz?

— Prietene, nu mi-e foame, veni răspunsul melancolic.

— Aţi vrea puţin Chablis?

— Da, da, răspunse ea cu vocea guturală şi privirea rătăcită a femeilor care-şi pierd capul.

Ospătarul ieşi cu comenzile. Cei doi izbucniră în râs. Nu mai rezistau. Lucia avea lacrimi în ochi, Federigo îşi ascundea capul în şervet. Ce lucru nostim! Se distrau ca nişte şcolari în vacanţă. Apoi Lucia deveni brusc serioasă. Privea în jurul ei puţin dezamăgită. Nu găsea nimic ciudat, nimic nou. El înţelese.

— Iată un salonaş care nu are nimic deosebit. Aşa ceva nu mai există decât în romane. Devenim burghezi.

Ea zâmbi distrată. Se întoarse la comedie.

— Ce facem acum, domnule Federigo, ce facem ca să-l păcălim pe acest om? Inventaţi ceva!

— Ar trebui să ne tutuim.

— Aşa e, aşa e! Ba nu, să ne prefacem că ne-ncurcăm între *tu* şi *dumneavoastră*.

— Sigur! Apoi să ne privim îndelung şi să bolborosim câteva cuvinte de neînţeles...

— Când ne spune ceva, să ne prefacem distraţi, eu o să vă privesc fix apa din paharul meu...

— Iar eu o să fac cocoloaşe din pâine...

Comedia mergea înainte, plănuită de minune, jucată de minune. Publicul compus din ospătar şi hangiu, în depărtare, pe un coridor, cădea în plasă. Dar pentru cinci minute actorii se ocupară de cotlete, cu multă atenţie.

— Doamnă Lucia, n-ar trebui să mâncăm.

— De ce?

— Păi, ştiţi, inima devorată de remuşcări...

— Aveţi dreptate... într-adevăr... Dar noi o să fim dintre aceia care mănâncă de mânie...

— Şi beau din disperare...

— Ca să-şi înece mustrările...

Continuară aşadar să-şi ia prânzul cu apetitul tinerilor cu sufletul liniştit şi sănătatea echilibrată. Dar nu uitaseră de rolurile lor.

— Când o să vină ospătarul, doamnă Lucia, o să ne facem că bem din acelaşi pahar.

— Eu o să spun: „Federigo, îţi aduci aminte de Viareggio?“

— Iar eu o să mă tulbur, o să suspin, o să fac un gest de regret.

Începea să le placă. Cum se zice în limbaj teatral, intraseră în pielea personajelor. Se gândeau ce anume puteau să facă mai bine, mai ingenios. Se priveau în ochi, întrebându-se. În odaie, zăpuşeala devenea insuportabilă, pe fereastra deschisă, cu jaluzelele pe jumătate trase, nu intra nicio adiere de vânt, dar intrau multe muşte. Doamna Lucia îşi făcea vânt cu evantaiul. Băuse două pahare de Chablis şi comedia o încânta. Federigo era mai calm. De altfel, pentru ambii era clară, limpede, lucidă ambivalenţa situaţiei. Nu se încurcau, nu. Nu intrau într-o intimitate mai mare pentru reprezentaţie; nu creştea nici cu un grad familiaritatea dintre ei. Erau acolo ca buni prieteni, plini de voie bună, fericiţi să-şi bată joc de hangiu şi de ospătar. O comedie perfectă, de-a dreptul un succes. Ospătarul vorbea în şoaptă, era respectuos, păşea cu zgomot când venea, păşea uşor când pleca. Cei doi surâdeau în spatele lui. Lucia curăţă o piersică şi, rupând o bucăţică, i-o dădu lui Federigo cu un gest iubitor: o idee venită acolo, pe loc. Federigo luă bucăţica de piersică, sărută uşor degetele mânuţei: şi asta tot o idee venită pe loc. Ospătarul văzu şi se făcu că nu vede. Dădu fuga să aducă cafeaua. Cei doi îşi strânseră mâna, schimbând laude: pe drept cuvânt, se admirau. Nu se mai distraseră în viaţa lor aşa de mult.

Găseau firesc ceea ce făceau, firească propria indiferenţă, caracterul impersonal. Ba nici măcar nu li se părea riscantă poziţia lor, atât de senină le era inima. Mergeau înainte ca doi copii satisfăcuţi de noul joc găsit din întâmplare. Federigo ştia, fiindcă trăise; Lucia ghicea, fiindcă era femeie. Ceea ce era de negândit o interesa.

— Domnule Federigo, nu vi se pare c-ar trebui să fumăm nişte ţigări?

— Aprinzându-le, o să schimbam o privire. Apoi o să schimbam şi ţigările.

— Şi o să privim fumul cu aer trist.

Când ospătarul veni să strângă masa, ei fumau. Un zgomot de roţi se auzi în stradă. Lucia scoase un ţipăt şi se prăbuşi în braţele lui Federigo, tremurând.

— Dumnezeule, o să te omori cu emoţiile astea... murmură el, susţinând-o, dându-i curaj.

— E o căruţă, doamnă, cuteză să spună ospătarul.

— Bine, duceţi-vă! zise Federigo sever.

Oh, ce râsete cordiale! Nu mai aveau să le regăsească vreodată. Se simţeau însufleţiţi, răcoriţi în acea amiază de iulie. Rămaseră să vorbească despre lucruri elegante, ca în parc, glumind pe seama *manierelor* lumii întregi. Fumau. Din când în când, ospătarul trecea prin faţa uşii întredeschise, fără să se întoarcă. Ei zâmbeau şi îşi reluau discuţia. Plecară după o oră de conversaţie. Îşi dădură braţul coborând scările. Întorcându-se, îi văzură în prag pe ospătar, pe bucătar, pe ajutorul de bucătar şi pe hangiu, care se uitau la ei pe furiş.

Şi plecară uşori, odihniţi şi liniştiţi prin norii de colb.

La hotel, doamna Lucia dormi profund timp de trei ore. Seara nu-l văzu pe Federigo la cinematograful Stabia-Hall. În dimineaţa următoare primi o scrisoare din partea soţului, care o chema înapoi la Milano, ca să meargă la lacuri. Se bucură, fiindcă Castellammare începea să devină plictisitor. Scrise un bileţel de rămas-bun, mulţumindu-i lui Federigo, şi plecă, grăbind ora de întoarcere. Federigo, care citi biletul în timp ce se bărbierea, ridică din umeri şi se duse la baie.

***

Timp de trei ani nu se mai văzură deloc, nu ştiură nimic unul de altul. Dar în prima seară în care se revăzură, în prima clipă, într-o lojă la Pergola, în Florenţa, fără să vorbească, fără să-şi atingă mâinile, în faţa mulţumii, schimbară acea privire arzătoare care răscoleşte sângele şi care face două vieţi să se unească. Şi pasiunea care îi năpădi fu ca o furtună înspăimântătoare.

Portret de femeie

Vouă nu vă plac portretele de femeie. Spuneţi că sunt inutile, n-aţi vrut niciodată să-mi spuneţi culoarea părului primei voastre iubite, nici să-mi descrieţi linia nasului penultimei. Dar când persoana căreia vreau să-i fac portretul trecea cu trăsura, voi vă opreaţi pe trotuar, privind-o, fără a o saluta, clipind absenţi, lăsând trecătorii să se ciocnească de voi. Când persoana se ivea într-o lojă de teatru, voi, din sală, vă întorceaţi liniştiţi cu spatele la scenă, ca s-o priviţi pe ea, involuntar, uitând de orice altceva. Astăzi am chef să tulbur prietenia voastră, făcându-vă portretul acelei femei.

O prinţesă: şi totuşi niciunul dintre voi nu a văzut pe capul ei coroana princiară. E o coroană grea, încărcată de nestemate, cu o formă nu prea elegantă, greu de purtat cu graţie. Motivul secret era capul puţin cam mare al prinţesei. Nu era deloc un defect, iar ea îşi înălţa capul cu trufie, dar în adâncul inimii îşi dorea unul dintre acele căpşoare turtite de viperă. Astfel, nu purta niciodată panglici, niciodată pene, niciodată clame, niciodată ace cu briliante în păr. Iar florile, în bucheţele mari, le prindea în spatele urechii şi le lăsa să-i alunece pe ceafă, pe gât, producându-i un mic gâdilat care o făcea să închidă ochii. Florile erau mai ales roşii; trandafiri violenţi, cu boboci îngrămădiţi, aproape cu viaţă condensată; maci roşii şi lejeri; fucsii de pasiune căzătoare, deja pe moarte. Flori roşii, căci părul era negru, un negru fără strălucire, opac, de cărbune; păr ciufulit care se umfla în cozi, care se revărsa pe frunte. În zadar prinţul îi cerea la fiecare două zile prinţesei să-şi stăpânească, să-şi aranjeze puţin acel ciuf de păr de pe frunte. Prinţesa, care îl adora pe prinţul frumos şi prost, încerca să-şi îmblânzească coama sălbatică, dar nu izbutea. Şi acea dezordine era seducătoare, formând contururi neregulate în jurul acelui cap şi lăsând să cadă umbre deosebite pe acel chip.

Prinţesa era brună, foarte brună la faţă, la chip, la umeri, la braţe. Ea ştia asta şi nu se îmbrăca niciodată în rochii decoltate albastru-deschis, verzi sau violete. Purta rochii închise din satin alb lăptos sau din satin gălbui, acum cu gulerul înalt à la Medici, acum cu nişte cravate imense de dantelă, care o cufundau într-un nor de broderii. Dar, într-o seară, ca să facă în ciudă unor prietene care spuseseră că pentru ea e imposibil să poarte o rochie cu decolteu, veni la teatru cu un veşmânt decoltat din satin roşu, aproape fără mâneci, cu o îndrăzneală calmă şi irezistibilă. Rochia era scânteietoare, bustul, splendid. Nimeni nu cuteză să spună nimic, fiindcă toţi ştiau că prinţesa e foarte virtuoasă.

Nimeni nu băga de seamă că se machia uşor la ochi. Avea ochii gri, foarte luminoşi şi mari. Dar, când se tulbura, printr-un straniu efect, aceştia i se făceau de un albastru plin, aproape întunecat. Unii spuneau că seara avea ochii negri: schimbări periculoase, care multiplică forţa unei priviri. Acea culoare de negru de fum, secret oriental, cu care-şi accentua privirea, era aplicată cu o iscusinţă artistică, deşi prinţesa nu ştia nimic despre artă şi ura în special sculptura, pictura şi poezia. Înţelegea numai muzica, fără s-o spună. Avea două priviri: una directă, fermă, dură, ca o întrebare imperioasă; cealaltă cădea din înalt, aproape filtrată prin suflet, un pic pierdută, cu o rătăcire tinerească, fără culoare, dar extrem de dulce. Prinţesa avea douăzeci şi patru de ani şi se spunea că în casă trecea rapid de la bunătatea cea mai generoasă la o indiferenţă totală.

Privirea ei impunătoare se potrivea cu linia orgolioasă şi nobilă a nasului acvilin. Era un nas bine plasat, a cărui rădăcină nivela armonios arcul sprâncenelor, un nas puternic, cu nările expresive, dar fără freamăt. Acea linie mândră de profil dădea caracter întregii fizionomii: caracter de înfumurare calmă şi bine înrădăcinată, aristocraţie fără derogări, sânge pur, blazon splendid, nume înalt. Oricum, nu mai existau alţi moştenitori ai numelui, întrucât prinţesa, în trei ani de căsnicie, nu făcuse copii.

Lumea se aştepta. Dar nimeni nu-i vorbea despre asta, fiindcă prinţesa îşi înălţa capul, se încrunta şi

toată fizionomia ei se închidea, se înăsprea de indignare. Dar chiar şi în acele momente, gura îi rămânea proaspătă, vie, divină. Vă amintiţi? Avea acel defect fermecător al buzei superioare, ca trasă la mijloc, ridicată gingaş, infantil, lăsând să se întrezărească dinţii. Nu se înţelegea bine desenul gurii, dar părea pură, de un roşu ca de garoafă, vie, proaspătă, ca o floare. Ei bine, şi asta era bizar: că atunci când prinţesa se uita cu privirea ei rece şi tăioasă, cu privirea ei directă şi trufaşă, buzele se îmblânzeau surâzând – şi când privirea îi era duioasă, rătăcind ca şi cum ar fi căutat nişte imagini, atunci gura nu-i mai zâmbea. O contradicţie neobişnuită şi persistentă între partea superioară şi cea inferioară a chipului. Îţi venea să-i săruţi buzele, acoperindu-i ochii cu mâna – sau te încerca dorinţa de a o privi până în străfundul sufletului, ascunzându-i gura. Dar nimeni nu cutezase încă să exprime aceste dorinţe îndrăzneţe. Iubirile se năşteau, dar nu-şi găseau o formă de manifestare. Încă nu o cunoşteau bine pe prinţesă şi prea se ciocneau între ele trăsăturile expresiei sale. Avea bărbia energică, ce îi prelungea chipul şi conferea un interes întregii fizionomii. Acea bărbie era impecabilă. Dar linia prin care gâtul se lipea de trunchi era moale, iar ea, în serile în care se îmbrăca în rochii decoltate, nu purta niciodată un colier de briliante, sau un şirag de perle, sau o pănglicuţă de catifea. Acea moliciune era cumva o confesiune inconştientă? Din douăzeci de tineri care i-ar fi făcut bucuroşi curte, fiecare aştepta să înceapă altul, ca să vadă cum va fi primit. Unele feţe exprimă clar ce vor. Dar prinţesa avea pe chip o vrere variabilă – deci misterioasă.

Era mai frumoasă când stătea jos decât în picioare. Trunchiul magnific era prea lung, iar picioarele, prea scurte. Din cauza asta nu dansa cu plăcere, nu se ducea niciodată la *skating*, dar îi plăcea să călărească, cu o trenă lungă de amazoană. Aşezată în trăsură, în lojă, într-un fotoliu, pe un colţ de canapea, parcă stătea pe un tron. Îngenuncheată în biserică, părea de asemenea pe un tron. Nu se plimba niciodată. Imediat ce se ridica de pe scaun, iluzia se destrăma. Mulţi au iubit-o şi au încetat s-o mai iubească în aceeaşi seară din cauza asta. Prinţul nu era gelos deloc, dar, dacă ar fi fost, un remediu împotriva îndrăgostirii amantului ar fi putut să fie să-şi conducă soţia mereu pe jos. Dar el nu se îngrijea de asta.

Se putea presupune că picioarele prinţesei erau micuţe, dar ea nu şi le arăta niciodată. În schimb, avea mâinile lungi, subţiri, cu nişte unghii trandafirii şi crude. Degetele îi erau încărcate cu nestemate de toate culorile, de toate formele, până la mijlociu. O încărcătură de inele, o încărcătură odioasă din cauza căreia nimeni nu-i putea strânge mâna: se temeau să n-o rănească.

Ba chiar se spunea peste tot că le purta tocmai ca să nu i se strângă mâna. Nici chiar seara nu-şi punea mănuşi, preferând nuditatea provocatoare a acelor mâini împodobite ca cele ale unui idol indian.

Astfel, una peste alta, ca defecte şi calităţi, avea urechile prea mici, nu-şi rezema niciodată capul de oboseală, pălea deseori, unda de paloare urcându-i de la gât înspre frunte, se vedea prea în lumină în lojă, saluta fără să surâdă, înclinându-şi uşor capul, vorbea prea repede, trăgând în urmă litera *s*. Vocea îi era foarte joasă, mereu intimă. Nu făcea niciodată glume, dar râdea mereu la ale altora. Nu discuta cu nimeni, niciodată. În plimbarea pe Rivieră, nu privea niciodată marea, ci întotdeauna, ţintă, colina din Posillipo.

***

Astăzi, prinţesa s-a pierdut. Nu se ştie de ce. S-a pierdut din cauza privirii sale gri sau din cauza celor douăzeci şi patru de ani ai săi? Din cauza buzei sale prea scurte sau a indiferenţei mari? Din cauza părului ciufulit sau a adoraţiei sale pentru prinţ? Din cauza trandafirilor ei roşii sau a orgoliului său? Nu se ştie. Spune-mi dumneata, prietene, care urăşti portretele de femeie şi te îndrăgosteşti de şarade.

O nuvelă greacă

Această nuvelă nu-mi aparţine. Am auzit-o şi eu şi am cerut să-mi fie repetată de mai multe ori. În lungile după-amiezi de vară, în lungile seri de iarnă, luam un scăunel şi mă aşezam la picioarele mamei mele, sprijinindu-mi capul de genunchii ei. Ea, mângâindu-mi cu mâna uşoară şi delicată părul neîmblânzit, îmi istorisea povestioare din Grecia, din frumoasa noastră ţară îndepărtată, după care oftau sufletele noastre nostalgice. Ea, o nostalgică plină de amintiri, eu, o nostalgică înflăcărată de speranţe. Acum, mama, regretele, speranţele, toate au dispărut: dar în suflet mi se învârt încet-încet nuvelele. Aceasta, ca toate celelalte, e adevărată.

***

Insula Santa Maura pare înnegrită. Cine trece în larg, pe Marea Ionică, o ia drept o stâncă întunecată, aridă şi pustie. Oraşul, natura le descoperi după o cotitură de teren: un mic orăşel ridicat pe un crater vulcanic, aproape de două ori distrus de erupţie, cu prognoza de a fi nimicit complet şi de a dispărea în valurile mării. Ţinutul este cultivat cu viţă-de-vie şi măslini. Pe insulă trăiesc proprietari de pământ, negustori, agricultori şi pescari. Se face negoţ cu acei struguri mici de culoare închisă, negri de Corint, pe care Anglia îi cumpără cu milioanele din Grecia pentru a-i pune în plăcintele ei. Negustorii bogaţi îşi trimit fiii la studii la Londra şi aceşti tineri se întorc pe insulă pe la douăzeci şi cinci de ani pentru a se dedica Corintului negru. Fiicele, cele bogate, sunt educate în vreun colegiu din Paris şi se întorc pe insulă la optsprezece ani ca să se mărite cu un negustor de Corint. Aceşti struguri mici şi negri, atât de gustoşi în *plum-puddings*, reprezintă baza fericirii, a dragostei, a întregii existenţe din Santa Maura.

Şi totuşi Calliope Stavro ura strugurii din toată inima. Era o copilă de douăzeci de ani, înaltă, elegantă, cu un chip măsliniu ciudat şi gingaş sub blondul părului, cu nişte ochi verzi deosebiţi. Şi ea fusese educată la Paris, o educaţie frivolă şi stearpă. Sufletul îi rămăsese închis. În colegiu, prietenele sale vesele şi bizare, cu spiritul lor francez demolator, luaseră peste picior Grecia, grecii, haiducii, pe lord Byron, Haydéè şi strugurii de Corint. Apoi îi dădură să citească acea carte nostimă, sinceră şi perfidă a lui About: *La Grèce contemporaine*. În acest foc intens de ridicol, multe lucruri se secătuiseră în ea. Renunţase la visele din adolescenţă şi se întorsese pe insulă taciturnă, fără să spună ce anume ura şi ce iubea, dar păstrându-şi pe chipul tineresc amprenta întunecată şi agasată a unui suflet nemulţumit. Era mândră, dar de cele mai multe ori indiferentă. Uneori un râs îngâmfat şi strident îşi aducea disonanţa într-o conversaţie, dar de cele mai multe ori nu zâmbea. Era capricioasă când şi când, dar de cele mai multe ori un căscat infam îi sucea linia subţire a gurii, o oboseală mortală îi altera expresia chipului.

Calliope Stavro nu era vreo rebelă. Avea un logodnic şi intenţiona să se căsătorească cu el liniştită şi fără tulburări. Era un negustor de struguri, înalt, osos, cu pomeţi proeminenţi, de un roşu înăbuşit în cafeniu-închis, cu toată faţa cărămizie, arsă de soare, barba neagră, ochii negri, însufleţiţi şi înfundaţi în orbite, şi degetele noduroase. Era cu optsprezece ani mai mare decât logodnica sa, lucru obişnuit în acele părţi. Gentilom, bogat, grosolan, vorbind o franceză înspăimântătoare şi o engleză comercială, iubind canţonetele italieneşti, vinul de Porto, idolatrizând strugurele de Corint, era un logodnic bun şi avea să fie un soţ excelent. Făcea curte în cel mai rudimentar mod cu putinţă, iar Calliope Stavro o accepta fără dezgust, dar şi fără plăcere. Încetul cu încetul, în adâncul inimii, aluneca în indiferenţă, în atonie. Nopţile ei erau fără vise. În anotimpul frumos, în luna mai înfloritoare, veni în Santa Maura Paolo de Joanna, un tânăr de douăzeci şi opt de ani, puţin dalmat, puţin italian, crescut la Londra, la Paris, la Florenţa. Era călător, poet şi bogat — trei lucruri egoiste aflate în armonie. Pentru a completa acordul, era şi frumos.

Chipul era de o paloare animată. Buclele părului negru ca pana corbului, bucle deosebite, nu asemenea lui Iisus copil, ci lui Nero, îi dădeau un aer de zeu antic. Ochii brun-roşcaţi, cu privirea îndrăzneaţă, contraziceau uneori gingăşia trăsăturilor, moliciunea liniilor. De fapt, era mai mult decât frumos, era seducător. Asemenea bărbaţi există – şi plac foarte mult femeilor. Nu surâdea decât rareori, cu acele zâmbete slabe care completează o privire şi subliniază un cuvânt. Vocea, această vrajă irezistibilă, era gravă, joasă. Vorbea puţin. Când entuziasmul îi făcea cuvintele să vibreze, în loc să se înroşească, pălea.

***

Paolo se opri în Santa Maura dintr-un capriciu de călător rafinat care detestă marile oraşe. Avea scrisori pentru bogătaşii insulei. Se bucură de primiri agreabile. Desigur, acei greci bruneţi, activi, prea puţin poetici, foarte slabi şi foarte întreprinzători, îl priveau cu o anumită reticenţă pe acel poet alb, fericit şi indolent, pe acel flăcău chipeş, mândru şi bogat, plin de langoare feminină, de tăceri interesante şi de priviri misterioase. Dar el avea faţă de ei acea duioşie în gesturi, acea atenţie amabilă, acea cordialitate moderată care atinge sufletele. Sfârşiră prin a-l iubi, cu acea expansiune greacă ce se aseamănă atât de mult celei italieneşti.

El nu curta tinerele, sau le curta pe toate, inclusiv pe Calliope Stavro.

Când trecea călare pe străzile din Santa Maura, cavaler frumos şi elegant, saluta fiecare tânără care alerga la balcon cu un salut adânc şi o privire semnificativă. Scria pe albumele lor versuri minunate, versuri sumbre şi pasionale, care o tulburau pe cea căreia îi erau adresate. În excursiile de plăcere se pierdea prin desişuri când cu una, când cu alta, dar nu-i vorbea de iubire niciuneia. Îşi petrecea bucuros nopţile de vară în aer liber, plimbându-se pe sub terasele înmiresmate de parfumul trandafirilor, fără să o favorizeze pe vreuna. Astfel, dacă vreo fată avea o simpatie secretă pentru el, nu se putea spune care era simpatia lui secretă.

Şi în casa Stavro se ducea deseori. Dar era atât de discret, atât de încântător în simplitatea lui, încât în acea familie toţi ajunseră să-l adore. Se interesa cu însufleţire de afacerile lui Spiridione Stavro, tatăl Calliopei; era confidentul lui Nicolaki Stavro, fratele Calliopei; cânta la pian romanţe italieneşti pentru Dionisio Catargì, logodnicul Calliopei. Servitoarele erau îndrăgostite de el. Numai tânăra nu-l iubea, dar nici nu-l ura, cum îi stătea în obicei. Păstra o înfăţişare nemulţumită şi arogantă, o tăcere lungă şi mohorâtă.

Paolo vorbea deseori cu ea pentru a-i cunoaşte sufletul. Încerca să facă să-i vibreze toate corzile, pentru a auzi armonia acelei inimi. Dar sufletul îi era dur, iar inima, lipsită de muzică. Nimic nu vibra în acea copilă. În zadar îi vorbea el de Italia, de divina şi parfumata Italie, unde viaţa se colorează de iubire, de la cele mai delicate nuanţe de argintiu-roşiatic până la cele întunecate, profunde şi roşii, un roşu care pare negru. În zadar îi povestea el de blonda Dalmaţie cu femei puternice, de Dalmaţia blondă scăldată melancolic de Adriatica verde-albăstruie, rece şi ostilă. Ea asculta şi uneori o aură de surâs ironic îi plutea pe buze. Paolo băga de seamă şi renunţa. Calliope îl irita. Îi altera calmul lui olimpian.

Atunci, crezând că e frivolă şi vanitoasă, îi aducea ziare franţuzeşti, canţonetele noii opere, cărţile recente. Le citeau împreună. El citea excelent, cu o voce în care tremura o emoţie ciudată. Ea stătea şi asculta acele descrieri aparte, acele scene amoroase, acum reci şi grave, acum arzătoare; stătea şi asculta, dar părea că nu aude. De multe ori părea că se plictiseşte îngrozitor de tare. Ridica din umeri ca şi cum ar fi fost iritată, dar nu zicea nimic. Odată au rămas singuri. Dionisio Catargì plecase la ţară de o săptămână, pentru culesul strugurilor de Corint, care se coc în iulie. Paolo citea o carte franceză, un roman de dragoste. Calliope asculta. Deodată, el se opri şi o privi. Ea era palidă, având ochii închişi. El, cuprins de orgoliul său de seducător, se aplecă s-o sărute cutezător pe buze. Dar ochii ei mari verzi se deschiseră şi îl fixară cu o privire atât de glacială, încât el se retrase, închise cartea şi plecă fără să

scoată o vorbă.

Încercă să-i vorbească despre artă. În faţa orizonturilor senine, în faţa Mării Ionice azurii, cu fraze calde şi elocvente, reconstrui acele temple cu linii pure, de o frumuseţe nepieritoare, acele oraşe pline de lumină şi iubire, acele porticuri de sub care se ridica în aer învăţătura nobilă a idealului. Îi vorbi de acea natură minunată, în care totul era divin, arborii, florile, râurile, în care cinci mii de zei populau Olimpul, în care nunta dintre cer şi pământ răspândea în aer nemărginirea pasiunii, murmurul sărutărilor şi mireasma iubirii. Ea nu înţelegea. Paolo tăcea, dezgustat, agasat, cu gura amară şi buzele uscate.

Doar mai târziu, în toiul verii, îi vorbi prima oară de iubire. Nu îi mai vorbise vreodată despre asta nici Calliopei, nici alteia. Chipul poetului devenea dur şi imobil ca marmura când discuţia se îndrepta spre iubire. Năpădit de un avânt, lăsându-se dus acolo unde firea lui mobilă şi egoistă îl transporta, într-o seară rupse tăcerea. Acel subiect îl excita, îl exalta. Ideile îi ţâşneau când incandescente ca lava, când sceptice, când dispreţuitoare. Se contrazicea, îşi dădea seama, îşi explica contradicţia. Paradoxul îşi etala culorile iridescente. Tot ceea ce îi era comprimat în suflet izbucnea cu violenţa unui torent. Vocea îi era când joasă şi tremurătoare, când gravă şi răsunătoare; ochii rătăcitori, aproape inspiraţi, gesturile ample. Tânăra asculta. El sfârşi prin a spune că avem o singură cale spre viaţă şi aceasta e dragostea, o singură cale spre fericire şi aceasta e dragostea, o singură cale spre moarte şi aceasta e tot dragostea. Apoi tăcu. Calliope asculta în continuare.

***

În casa Stavro se dansa. Era decembrie. Se dădea o petrecere în cinstea lui Paolo de Joanna, care pleca în Anglia. Se reuniseră toate femeile frumoase, toate copilele frumoase de pe insulă. Unele desigur suspinau după acel străin care pleca atât de liniştit şi de fericit, fără să se îngrijească de ce lăsa în urma lui. El dansa cu toate. Şi Calliope dansase destul: primul vals cu Dionisio Catargì, iubitul ei osos, care, dat fiind că recoltarea Corintului mersese ca pe roate, era cât se poate de bucuros şi îi dăruise o pereche de cercei cu briliante. Acum, după ce cadrilul fusese strigat de un dirijor grec cu vocea nazală, Calliope îl dansa cu Paolo de Joanna. Conversau cu o anumită indiferenţă, lăsând să le cadă cuvintele.

— O să vă-ntoarceţi?

— Am promis că mă-ntorc, îi răspunse el, evaziv, în italiană.

— O să vă-ntoarceţi? insistă ea aspru, ca şi cum ar fi vrut să-l oblige să spună adevărul.

— Nu, zise el, îndreptându-se, cu orgoliul feroce al spiritului său. N-o să mă întorc.

Tatăl îi despărţi. Când tatăl îi reuni:

— Nu sunteţi trist? întrebă ea.

— Eu nu sunt niciodată nici trist, nici vesel. Eu sunt înţelept. Fiţi şi dumneavoastră.

— O să fiu, răspunse Calliope răspicat, surâzând.

Se odihneau. El continua să-i vorbească liniştit. Ea asculta cu privirea coborâtă, cu un zâmbet slab pe buze.

— Copilă dragă, viaţa e făcută din astfel de despărţiri. Ni se par amare, dar nu sunt. Trebuie să trăim cu înţelepciune, bucurându-ne de veselia de astăzi, neregretând-o pe cea de ieri, nedorind-o pe cea de mâine.

— Aşa este, răspunse ea calm.

— Apoi, reluă el, plăcerea nu poate fi intensă decât sacrificându-i durata. Ca să vibrezi din plin, nu poţi vibra timp îndelungat.

— Aşa este, zise ea şi se duse să danseze.

Când se întoarse, el îşi reluă discursul:

— Şi dragostea e tot un lucru vulgar şi comun. Noi o poetizăm, din orgoliu, ca să părem fiinţe

superioare. Dragostea nu-şi respectă nici măcar una dintre promisiunile făcute. Dragostea e inutilă.

— Aşa e, zise ea pentru a treia oară.

***

În noaptea îngheţată de iarnă, stânca cea înaltă se ridică, neagră. Este abruptă, ca şi cum ar fi fost retezată cu o lovitură de toporişcă gigantică. Vârful stâncii pare să fie locuit doar de vulturi. Nicio lumină nu cade peste strălucirea stelelor care par de oţel cristalin. Niciun copac, nicio plantă, niciun fir de iarbă. Stâncă colţuroasă, aridă, dură, aproape lividă de mânie. Linişte deplină, liniştea înălţimilor. Dedesubt, Marea Ionică vuieşte, se sparge de peretele stâncii. Apare copila. Nu se grăbeşte, nu suspină. Ajunsă în vârf, se opreşte pe platforma îngustă, priveşte în jos, îndelung, aproape ascultând. Pentru o clipă braţele i se ridică spre cer, ca un blestem, ca o ameninţare, disperate. Apoi îşi desface frumosul păr blond, priveşte marea întunecată şi se aruncă.

***

— Oh, mamă scumpă, cum se numea Santa Maura în greaca veche?

— Leucada.

— Leucada lui Sappho, mamă?

— Leucada lui Sappho.

Ea îşi înclina capul şi cădea pe gânduri. Eu tăceam.

Zeii din Grecia au murit. Templul lui Apollo din Lefkada a căzut: povestea lui Sappho pare o fabulă. Dar supravieţuieşte în eternitate, implacabil şi zâmbitor, mitul iubirii.